

00 87,705

**A
PATAKI DIÁKVILÁG
ANEKDOTAKINCSE**

V. KÖTET

a. 81, 785

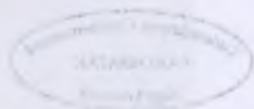
A PATAKI DIÁKVILÁG ANEKDOTAKINCSE

V.

**A
PATAKI DIÁKVILÁG
ANEKDOTAKINCSE**

V. KÖTET

Kiadja a
**SÁROSPATAKI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM
ALAPÍTVÁNY**

2012

Sajtó alá rendezte és feldolgozta: Király Zoltán †

SZERKESZTŐK:

Benke István
Bolvári-Takács Gábor
Egey Tibor
Király Zoltán †
Lázár Oszkár
Nagy Szabolcs
Szabó Csaba

Nyelvi lektorálás, lábjegyzetek,
nyomdai előkészítés, tördelés:
Lázár Oszkár, Svédország

© Sárospataki Református Kollégium Alapítvány
Kuratóriuma

ISBN 978-963-06-8989-2

102. / 2017.

Nyomdai munkák:
PETŐ NYOMDA,
Felelős vezető: Pető György
Mezőkövesd, 2012

Kötészet: Borsodi Nyomda, Miskolc

„Féljétek az Istent és Néki adjatok dicsőséget”

Jel. 14, 7

„Hozd vissza, Uram a mi foglyainkat”

Zsolt. 126,4

Bevezető

Az anekdotagyűjtők, a közlők, a szerkesztők és a kiadó – szinte valamennyien volt pataki diákok – a pataki anekdoták ötödik kötetét nyújtják át az olvasóknak. Meglepő ez a szinte elapadhatatlan humor és elmésség, amely végigvonul a Református Főiskola elmúlt évszázadain.

A 2011-es esztendőben fennállásának 480. évét ünnepelte a Sárospataki Kollégium, amely az eltelt közel fél évezred alatt – ha sok üldöztetést és megpróbáltatást kellett is elszenvednie – Magyarország egyik leghíresebb protestáns iskolája lett. Bekapcsolódott az európai kultúra szellemi véráramába, összegyűjtötte falai között a tudós koponyákat, kiváló tanítómestereket, és a hosszú évszázadok alatt sok kiművelt emberfőt, nagy szellemet, sőt vezéregyéniséget nevelt és adott az országnak. Emellett megteremtődött, kiformalódott benne az úgynevezett *pataki szellem*, amelyet talán a régebben oly nagyra tartott *genius loci*, vagyis a *hely szelleme* fogalmával lehet érzékeltetni. Hogy ez a szellem mindmáig mennyire élő és eleven, annak sok egyéb mellett az is egyik bizonyítéka, hogy szinte kifogyhatatlan az a sok-sok vidám és szomorkás, tanulságos vagy csattanós történet, amely az ősi falak között és környezetében történt; hagyományozódik tovább és válik közkinccsé, mint *a pataki diákvilág anekdotakincse*.

„Az *anekdota* görög szó, a „*kiadatlan*”-t jelentő *anekdoton* szó többes számú alakja, jelentése tehát „*kiadatlanok*” – írta Harsányi István egy korábban tervezett előszóban, majd így folytatja: „Java részük valóban kiadatlan, szájról-szájra terjed, csiszolódik, hagyományozódik, akárcsak egy nép mondakincse vagy mesevilága. Emlékiratokban, levelekben, kéziratokban is lappang belőlük jó néhány, de az idő múlásával egyre jobban tizedelődik állományuk. Ezért is rendkívül fontos, hogy a gyűjtők idejében lecsapjanak a veszendő anyagra és megmentsenek belőle annyit, amennyit csak lehet.” Saját meghatározásom szerint az *anekdota* rövid, személyhez, időhöz és helyhez kötött hiteles, egyes emberekre, társadalmi csoportokra, kisebb-nagyobb közösségekre, a kor társadalmi viszonyaira is jellemző, gunyoros, komikus, jóízű előadásban megfogalmazott, rendszerint több-kevesebb humorral színezett, csattanós történet. Amíg feledésbe nem merül, az *anekdotának*, *nemzedékről-nemzedékre* szállva, erős hagyományőrző szerepe is van. Sokszor élesen és pontosan, sokszor görbe tükörben mutatja a hely és a kor arculatát vagy a központi személy karakterét, az irónia és a humor színes papírjába csomagolva. Ám mégiscsak az akkori idők és arcok képmása tükröződik a történetekben, ha elrajzoltan és karikatúra-szerűen is. Annak a világnak a tükörszilánkjai, amelyben születtek, ahol megtörténtek, amelyről mesélnek. Természetesen az elmés, tartalmas *anekdoták* megelevenedéséhez idő kell, akkor is, ha általában rövid idő alatt, egy

bizonyos helyzetben vagy szituációban rövid idő alatt keletkeznek. Hiszen az iskolapadban ülő fiatalok, vagy a koncentráló tanárok inkább az előttük álló jövőre összpontosítanak. S amint telnek az évek, csak jóval később kezdenek újra visszaemlékezni a „régis szép időkre”, amikor „olgy csuda dolgok történtek”; és már nyugodtan be lehet vallani a furfangos csibészskéget is.

A többnyire szóbeli módon, társaságban, összejöveteleken, találkozókon elhangzó, elmesélt pataki anekdoták összegyűjtésének, leírásának igénye időnként fel-felmerült annak érdekében, hogy ne sülyedjenek a feledés homályába. Bizonyára azért is, hogy a volt diákok fiai, unokái, utódai okuljanak-épüljenek őseik viselt dolgaiból, jeles cselekedeteiből. A nyomtatásban megjelent első két gyűjtemény volt pataki öregdiákok, nyugdíjas tanárok és professzorok közös összefogásával jelent meg a múlt század első felében: *A pataki diákvilág anekdotakincse*, I. kötet (Komáromi János közreműködésével szerkesztette Panka Károly dr. Kiadja a Sárospataki Diákok Országos Szövetsége, Budapest, 1927. 270 o.) és *A pataki diákvilág anekdotakincse*, II. kötet (Komáromi János közreműködésével szerkesztette Dr. Panka Károly országgyűlési könyvtárigazgató, a Pataki Diákok Országos Szövetsége Budapesti Egyesületének elnöke. Kiadja a Pataki Diákok Országos Szövetségének Budapesti Egyesülete, Budapest, 1930. 231 o.).

Ezután hosszabb ideig a viharos történelmi évtizedek nem tették lehetővé újabb hasonló kiadványok létrejöttét. Sőt, a kommunista diktatúra

inkább szétverni igyekezett a nemes hagyományokat, mintsem megőrizni. 1951-ben megszüntették a Teológiai Akadémiát, 1952-ben pedig államosították a Református Gimnáziumot. A hely szellemét azonban nem lehetett megőlni. Budapesten 1960-ban Pataki Öregdiákok Baráti Köre néven újjáéledt a patakiak volt országos szövetsége, amelynek lelkes szervezője, összetartója, motorja Harsányi István, a neves tudós, volt pataki diák és tanár lett. A budapesti klubestek keretében a baráti kör 1975–1978 között négyszer tartott anekdotaestet, s ezzel gyarapította a lejegyzett anyagot. Az akkori rendszer könyvkiadási politikája azonban nem engedte megvalósulni a tervet. Harsányi István utóbb fiatalabb kollégáira bízta az anekdotakincs gondozását. Így jelenhetett meg a pataki diákok 1996-ra szervezett Világtalálkozójára *A pataki diákvilág anekdotakincse* III. kötete (Dr. Harsányi István gyűjtése alapján, Fekete Gyula közreműködésével. Szerkesztők: Benke István, Bolvári-Takács Gábor, Egey Tibor, Király Zoltán, Lázár Oszkár, Szabó Csaba. Kiadja a Sárospataki Református Kollégium Alapítvány, Sárospatak, 1996. 242 o.). A felbuzdult anekdotagyűjtők és a kedvező fogadtatás ösztönző hatására a szerkesztők négy esztendő alatt összeállították a következő kötetet: *A pataki diákvilág anekdotakincse* IV. kötet (Feldolgozta és sajtó alá rendezte Király Zoltán. Szerkesztők: Benke István, Bolvári-Takács Gábor, Egey Tibor, Király Zoltán, Lázár Oszkár, Szabó Csaba. Kiadja a Pataki Diákok Szövetsége, Sárospatak, 2001. 255 o.).

Amint egy-egy idősödő generáció végigtekint élete elmúlt évtizedein, ismét felmerülnek a múlt megszépült, feledhetetlen emlékei és a személyes élmények. A IV. kötet megjelenése óta eltelt kilenc esztendőben újra sok remek, szellemes, jellegzetes anekdotát gyűjtöttünk össze, régit és újakat egyaránt: ebben az ötödik kötetben nyújtjuk át az olvasóknak.

A pataki világ anekdotáiban ott él, ott lebeg a genius loci, a sokszor idézett és emlegetett pataki szellem, amely több mint ötödfél évszázad alatt formálódott, vált jellegzetessé, de amelyet néhány szóval talán nem is lehet meghatározni. Jelent nemes eszméket, elkötelezettséget, Istenbe és tudásba vetett hitet, önzetlen önfeláldozást, erkölcsi tartást, bár olykor bizonyos rebellis magatartást is, vidám lelkületet és sok-sok humort. Mindezekből sok mindent megérez az az olvasó is, aki már nem ismerhette, esetleg csak hírből ismeri a bennük szereplő személyeket, eseményeket. A történetek az idők folyamán formálódnak, csiszolódnak, csattanósabbá válhatnak, ezért szerzőkről ritkán beszélhetünk. A szövegek végén a leírónak, a beküldőnek, a közlőnek a neve szerepel, kivéve, amelyekben a szerző a vele történt, vagy a szemtanúként átélt eseményeket maga írja le. Ebből ered, hogy egy-egy anekdotának több változata is közszájon foroghat. Egy azonban valamennyiben közös: a pataki szellemiségből fakadó és áradó egészséges humor.

Király Zoltán

E kötet szerkesztése nagyjából *Király Zoltán* avatott kezű és gon-dos munkájának köszönhető. Kedves pataki diáktársunk és barátunk 2011. április 4-én eltávozott az élők sorából. A tovább-szerkesztéssel és a könyv kiadásával a szerkesztőbizottság *Király Zoltán* emléke előtt tiszteleg.

Pataki diákköszöntő

1930-as évek

Ahogy a pocsolya vize által megnedvesített sárcipőre ragadó agyag ölelő karjaiból kimenekülni kívánó kocsikerék keserves nyikorgásától felriasztott juhászkutya bundájába kapaszkodó kullancs öklömnyi szemeiből alápergő könnyekben fürdő holdvilág pislákoló fénye által megvilágosított rablólovagvárnak faalkotmányában levő öles vasszeg erősíti annak alkotmányát, *úgy erősítsen minket is a barátság,*

- valamint ahogy a falon függő bimbamos óra lengő ingája által átszelt pipafüst maró szagától prüszkölő cirmos kandúrmacska hetyke bajusza által megcírógatott iszkoló svábbogár tubákszínű kaputrokkján hanyatt eső és visszaverődő tavaszi nap-sugár heve által felmelegedett tótkalapon száradó de megolvadt zsírfoltok erősítik annak matériáját, *úgy erősítsen minket is az egymás iránti szeretet,*

- valamint ahogy az égről a csillagokat is lehorgasztó huszárkáromkodás utolsó akkordjainál elájuló apácánövendék halk sóhajtásától felneszelő diákféle inasemberke házsártos háziasszonyának kötőjében csipogó csirkék után kotkodácsoló kotlóstyúk által álmaiból felriasztott borzas hajú kalendáriumcsináló bagariabőrből varratott csizmájának bakancsszegekkel kivert lapos sarka által megtaposott termőföld áldást terjeszt, *úgy terjessze Isten is az ő áldását mindnyájunkra most és mind halálunk órájáig!*

Feketéné Soltész Ibolya

Béketűrő professzor

1925

Nagytiszteletű *Harsányi István* professzor úr nemcsak tanítómestere volt a teológus ifjúságnak, de nyájas, kedves, megértő, szeretetre is példát mutató édesatyja is. Mindezek ellenére mégis akadtak, akik visszaéltek jóságával és diákcsínyeket követtek el vele szemben, ugyanis nagyon nehéz tantárgyat tanított: ószövetségi teológiát. Az elsőévesek tőle tanulták a héber betűvetést, a szavak helyes kiejtését és a nyelvtani alapokat. Nem nagyon ízlett a héber nyelvtan az 1925-ik évi, egyébként is elég kevés számú **gólyának**, ahogy Patakon az elsőéveseket nevezték.

Egy szép őszi napon egy akarattal úgy döntöttek, hogy megtréfálják professzorukat, akitől - a humort is szeretettel megértő béketűrése miatt - amúgy sem kellett nagyon tartani. A gondolat a tavaszi hónapokra érlelődött cselekedetté. A kollokviumok előtti májusi melegben a *Jogi egyes*-nek nevezett tanterem ajtaja kitárva várta héber órára a professzor urat. A hat-nyolc hallgató, akik előre meg egyezve főpróbát is tartottak, elbújtak a teremben, ki a kitárt ajtó szárnyai mögé, ki a szekrények előlről nem látható túlsó oldala mögött, s akiknek itt sem jutott rejtekhely, a leghátsó padok alá bújtak. S ekkor nyikorogva nyílt is már a folyosói üvegajtó. A tekintélyes, daliás termetű professzor lába alatt recseg a falépcső és a terem szokás szerint kitárt ajtaján át, mint mindig, csak maga elé nézve bedübörög, majd pincskalapját, hangos *Alászolgája* köszöntéssel fejről levéve, a pódiumra siet. Szembe-

fordul az üres tanteremmel, az üres padokkal és megrökönyödve, csalódottan felkiált:

- *Egyik se jött el!*

Ezután a tábla felé fordult, talán hogy üzenetet írjon fel hiányzó hallgatói számára. Közben a fiúk, előlépve rejtekeikből, teljes csendben beültek a padokba, majd egyszerre hangosan felkiáltottak:

- *Alászolgája, professzor úr!*

Harsányi úr egy pillanatra megdermedt és mint a holdkóros fordult meg, alig hitt a fülének, aztán az örömtől szinte könnybe lábadt szemmel, kedvesen mosolyogva így szólt:

- *Alászolgája! Isten hozta az urakat! Akkor az előadást megkezdem!* - és úgy folyt le a héber nyelvtanóra, mintha mi sem történt volna. Nem tudtuk kihozni a sodrából a bölcs professzort!

Soltész Kálmán

Régi diákhierarchia

1926

Az 1900-as évek elején még élt Sárospatakon a hagyományos diákhierarchia, ami bizonyos kiváltságokat biztosított a felsőbb osztályos tanulóknak és bizonyos kötelezettségeket kívánt meg a kisdiaákoktól, a *pecúroktól*. A kis első és második gimnazistáknak uraznia és magáznia illett a felsősöket, de főként az akadémikus ifjúságot, a joghallgatókat és a hittanhallgatókat. A nagydiákok pedig teljes joggal igényelheték, hogy a pecúrok mindenben kiszolgálják őket.

A Teológiai Akadémián a II. tanév végén minden hallgatónak úgynevezett *alapvizsgát* kellett letennie.

Nyitray Dezső másodéves teológus 1926 júniusában alapvizsgára jelentkezett. Teljes megelégedésére sikeresen levizsgázott, s örömeiben, büszkeségtől dagadó kebelével megállt a Kollégium főbejárata előtti kis hídon, amely az árok fölött a járdát az úttesttel kötötte össze és a diáknyelv „pletykadombnak” nevezte (valószínűleg azért, mert legtöbbször itt álltak meg egy kis tereferére az érkező vagy éppen távozó diákok). Ragyogó szemmel és büszke mosollyal így szólította meg a mellette elhaladó másodéves teológus diáktársait:

- *Kolléga úr! Van már alapvizsgája? Mert ha nincs, akkor nem „szervusz”, hanem csak „Alá-szolgája, Nyitray úr!”*

Soltész Kálmán

Marton professzor úr vizsgáztat

1929

I.

Dr. *Marton János* teológiai professzor arról is híres, illetve hírhedt lett az ifjúság körében, hogy vizsgáztatáskor olykor humoros, a fennkölt hangulathoz egyáltalán nem illő, sőt néha teljesen komolytalan kérdéseket is feltett az izguló, szenvedő páciensének.

Máté Zoltán teológus egyháztörténelemből vizgázik nála, tételének a címe: *Mózes és testvére, Áron viszonya az Ótestamentumban*. Mivel a felelet nagyon gyengécske és hiányos, a professzor úr segíteni próbál neki és így szól:

- *Felteszek magának egy mentő kérdést! Ha a főpapot, Áront a papjai leeresztik egy kiszáradt, mély kútba, utána hogy lehet hívni?*

Szegény fiú izzad, töri a fejét, próbálgat mindent kitalálni: címétől megfosztott pap, áldozat, rabszolga, stb., de *Marton* úr csak ingatja a fejét, majd kaján mosollyal így szól:

- *Maga nem gondolkodik! Hát ahogy a boltok kirakatában is gyakran olvashatja: Mélyen leszálított Áron!*

II.

A második félévi kollokviumok nyári időszakában, a jó levegőjű szabad természet ölen mintegy kilenc III-IV. éves teológus, együtt üljük körül az egyháztörténetből vizsgáztató *Marton János* professzor urat az iskolakertben, a félkörben elhelyezett padokon, az úgynevezett *nagy patkóban*.

Kérdezget bennünket a református és a többi államilag elismert vallás közötti viszonyról, azok területi elhelyezkedéséről, létszámukról stb., stb. Közben az is szóba kerül, hogy az állami iskolákhoz való kinevezés tekintetében a római katolikus tanerők mintha előnyben részesülnének a más vallásúakkal szemben. Ekkor hirtelen azt kérdezi:

- *Mi szükséges ahhoz, hogy valaki a szerencsi állami elemi népiskolához kinevezést kapjon?*

Szinte kórusban hangzik a válasz, hogy római katolikus vallású legyen. Marton úr a fejét csóválja, ravaszul mosolyog: de ekkor a több évi tapasztalat alapján felötlik bennem a professzor úr turpissága, majd e gyors megvilágosodás után, humornak is szánva, felkiáltok:

- *Tanítói oklevél, professzor úr!*

- *Nagyon természetes! Ez a helyes válasz! – mondja nevetve. - Kérem az indexét, Soltész úr! A többiekkel pedig holnap délelőtt folytatjuk a kollokválást!*

Soltész Kálmán

Az angol ABC

1937

Az 1936/37-es tanévben az angol tagozatos diákoknak egy született angol tanár, név szerint *Arthur Benjamin Collishow* tartotta a délutáni gyakorló órákat. Hosszú neve miatt lezseren aláírásként, illetve kézjegyként nevének csak három kezdőbetűjét használta, így írta: ABC, ami általánosan elfogadottá is vált. Magunk között, kisdíákok, csak így is hívtuk: *az angol ábécé*.

Egy délelőtt az iskolában angol órán felszólított *Héthy Lajos* tanár úr, angol szöveget kellett felolvasnom. Otthon nem olvastam el, s a majdnem vagy teljesen ismeretlen szavakat szörnyű rosszul, akadozva kezdtémolvasni. A tanár úr félbeszakított és rám förmedt:

- *Fiam, te még a betűket sem ismered!*

Eszembe jutott a délutáni angolgyakorló, és szemtelenül azt feleltem:

- *Jaj, dehogynem, tanár úr! Nagyon jól ismerem az angol ABC-t!*

Az osztály kuncogni kezdett, a tanár úr erre odaszól az egyik első padban ülő gyerekeknek:

- *Mondd Feri, Lajos szerinted is ismeri az angol ábécét?*

Az meg felpattan és még hangosabban röhögve mondja:

- *Hogyne, tanár úr! Mégpedig személyesen!*

Dr. Osváth Lajos
Miskolc

Gyulumby vállalkozik

1947

A pataki gimnázium közismert, igen népszerű tanára volt *Palumby Gyula*, akit a diákok csak úgy neveztek: *Gyulumby Pala*, mivel az első óráján ő maga mondta el új osztályainak, hogy ez az ő „becsületes” gúnyneve. Patakon volt ő is gimnazista majd teológus, és végül Debrecenben nyert latin-történelem szakos tanári oklevelet. Aztán visszatért Patakra tanárnak. Nemcsak kiváló, jó felkészültségű pedagógus volt, aki nagyon jól értett a diákok nyelvén, de sokoldalú, tevékeny „menedzser” is, ahogy napjainkban mondanánk. Két tanéven át volt osztályfőnököm, egy évben a latint tanította, végül történelemből ő készítette fel az érettségire. Nagyon jellemző rá a most következő történet:

Gyula bátyánk, aki 1938 óta a Humán (később Erdélyi János) Internátus igazgatója is volt, kezdetől fogva szerette volna elérni, hogy legyen internátusának önálló konyhája, de akkor nem volt rá „keret”. Meg kellett várni a háború, majd a hiperinfláció végét is.

Valamikor 1947 tavaszán az egyik latin óra helyett Gyulumby borítékokat címeztetett velünk. Azok: színes prospektusokat küldött szét az országban Patak és környéke nevezetességeiről, szépségeiről; feltehetően módosabb és vezető embereknek, akiket arra bízott, hogy nyaraljanak Sárospatakon, napi 25.- forintért, ami akkor nem kis summa volt, de nem is túl magas szállodai ár. Ezt követően a Kollégium Gazdasági Választmányában (aminek

egy időben vezetője is volt) engedélyt kért a konyha beindítására.

- Kedves Gyula, erre nincs semmi pénzünk – próbálták lebeszélni.

- Kollégák, félreértettetek! Én nem pénzt kértem, csupán **elvi engedélyt**. A rávaló előteremtését biztatók csak rám!

Megkapta az engedélyt. És úgy lőn! A Humánt a nyári vakációra berendezték penziónak, és maga, valamint vállalkozó tanítványai meg is tettek mindent a siker érdekében. A nyár végére együtt volt a szükséges pénz! Gyulumby Pala megvalósította elképzelését.

Ecsedi Zoltán

A legjobb diákétkezde

1960-as évek

Az államosított, most már Rákóczi Ferenc Gimnázium új, kommunista igazgatója hosszú időn át nem engedte meg, hogy az iskola tanárai igénybe vehessék a diákokthonok étkezdéit. Az akkori szakszervezet nagy bravúrja volt, amikor nekünk, „köztanároknak” is lehetővé vált bent étkezni. Három helyszínt jelöltek ki: a Kossuth Internátusét (az egykori Angolt), az Erdélyi János (régebben Humán) Internátusét, valamint a Mudrány-termet, amit hajdani diákkorunkban vagy a *Konviktus*, vagy a *Tápinézet* nevek valamelyikével tiszteltünk meg.

A három konyha közül vitathatatlanul az Erdélyiben főztek a legízletesebben, míg a Mudrány kosztja volt a leggyengébb. Sajnos néhány hónap után az Erdélyiben az étkezés lehetősége megszűnt. Később egy szép napon úgy adódott, hogy éppen *Móré Kati* kolléganőmmel kettesben ebédeltem a Mudrányban. Kanalastuk a levest. Kati egyszer csak komoly képpel megjegyezte:

- *Azért mégiscsak a Mudrányban főznek a legjobban!*

Minthogy a szóban forgó levest sehogyan sem lehetett jónak mondani, ingerülten kérdeztem:

- *Hogy érted ezt?*

- *Nézd, itt soha nem sajnálják a levesből - a vizet.*

Ecsedi Zoltán

Diákgyomor

1949

Sipos Zoltán tanárúr a Humán Internátusban volt nevelőtanárunk, majd 1948-1951 között taní-tott is bennünket, mint osztályfőnökünk. Névnapijára 1949 márciusában osztályunk egy szép könyvvel ajándékozta meg. Óra után odaszólt *Koncsol Lacinak* és nekem, hogy az ajándékot a szünetben vigyük haza lakására és adjuk át a feleségének. A szép ajándék láttán felesége is kedveskedni akart a váratlanul érkezett átadóknak, ezért egy nagy tál friss pogácsát tett elénk, mondván:

- *Ez a Zoli bácsi névnapi kedvence!*

Miközben beszélgettünk, szívélyesen megkínált. Illedelmesen vettünk is egy-egy darabot, de a szemünk sóváran mindig a tálal leste. Egyszer a tanárné hirtelen felugrik:

- *Elnézést, fiúk, egy rövid időre ki kell szaladnom az udvarra!*

Alig halkult el lépteinek kopogása, amikor szinte egyazon pillanatban nyúltunk Zolival a tálba, aztán két kézzel tömtük a szánkba a friss, omlós, még meleg pogácsát. Néhány pillanat múlva már csak két darab árválkodott a tálon, amikor felpillantva, még a lélegzetünk is majd elakadt a rémült döbbenettől: a háziasszony ott állt minket nézve az ajtóban, miközben a szemünk is kidülledt a hatalmas nyelésektől, aztán elnéző mosollyal így szólt:

- *Fiúk, hozok nektek egy-egy pohár szederszörpöt, nehogy torkotokon akadjon az utolsó szem pogácsa!*

Kisgyörgy Károly

Győri Elek kifakad

1948/1949

Tanárunk és egyben osztályfőnökünk, *Sipos Zoltán* is Tiszaladányban született, így falubelije volt *Győri Elek*, az 1930-as években ott felfedezett östehetség, a naiv festő.

A művész úr nem nagyon találta helyét az „úri Magyarországon”, de a szocializmus „győzelme” után még kevésbé tudott megbarátkozni a leghaladóbb Rákosi-rendszerrel, amely viszont egyáltalán tudomást sem akart venni róla. Ezért feladta fővárosi lakását és szerényen hol itt - hol ott éledgett, ahol éppen befogadták. Mivel Sipos tanár úr jól ismerte, és mert éppen nevelőtanárr volt Patakon a Humán Internátusban, meghívta oda Elek bácsit, aki kapott egy kis szobát meg ellátást, így átmeneti jelleggel otthonra talált, ahol kedvére festegethetett.

Egyszer a Bodrog-parton, fürdés után néhányan körbevettük és sok mindenről kérdeztünk. Szó esett az akkori, új rendszerről és az új „szocialista embertípusról” is, meg bizonyos viselkedési normákról. Erről Elek bátyánk a véleményét tömören így foglalta össze, szinte gyűlölettel, nyomatékosan ejtve ki a dömpér szót:

- Egy hortobágyi gulyást hat döömppper-sofőrrel sem cserélnék fel!

Délutánonként szívesen mesélt nekünk, kisdiakoknak a szülőfalujáról, életútjáról, hányatott sorsáról, meg a festőművészetről. Egyszer egy délután megjegyeztem, amint sanyarú sorsát panaszolta, hogy talán könnyebb lenne az élete, ha megnősülne

és lenne aki főzne, mosna rá, és idővel a gyerekei is sokat segíthetnének rajta.

Győri Elek arca elkomorult és szinte sértődötten csak ennyit mondott:

- *Fiam, ennek a rendszernek kutyakölyköt sem csinálnék!*

Kisgyörgy Károly

Sumeráj a béketüntetésen

1949

Közvetlenül a háború után, 1945-ben kerültem kisdíáknak Sárospatakra. Nagy szenzáció volt számunkra, más vidékekről érkezett pecúroknak *Sumeráj*, a félnótás taligás, aki szinte fáradhatatlanul rótta a pataki utcákat, maga előtt tolt rossz furikját, közben hol szitkozódott, hol hangosan hahotázott. Ha közeledett az iskola felé, már messziről hallottuk, összefutottunk az udvarról húsz-harmincan is kisdíákok, megálltunk az útszélen, ő pedig talicskáját tolvá szórta legrágárabb szitkait és káromkodásait a rendszerre, a pataki kommunistákra meg egy bizonyos *Róth Muki*-ra, az egykori zsidó gyerekre (akiről később azt is kikiabálta, hogy nem más, mint Rákosi Mátyás), és így vonult végig a diákok sorfala előtt. Előfordult, hogy a tudatlan pecúrok követték az utcán és hadonászó mozdulatait utánozva csúfolták. Ekkor megállt, köveket kapdosott ki a talicskából és megdobálta a csúfolódókat.

Talán 1950 tavaszán, nagy béketüntetést szervezett a kommunista párt. Megkövetelték a Református Gimnáziumtól is, hogy tanulói osztályok szerezzenek részt a demonstráción. A felvonulók az Iskolakert előtt gyülekeztek, elől a Pártbizottság és a Város vezetősége, meg a tanári kar. A menet elindult a várkert felé, ahol az ünnepség zajlott. Még a főutca felénél sem jártunk, akkori mozgalmi dalokat énekelve, amikor az elvtársak rázendítettek az Internacionáléra: „*Föl-föl, ti rabjai a földnek, Föl-föl, te éhes proletááár!*” – s ekkor a menetoszloppal szemben toprongyosan, ta-

licskáját tolva az utca közepén, közeledett Sumeráj. Úgy tizenöt méternyire szétvetett lábbal megállt a felvonulók előtt. Belenyúlt a talicskába, kikapott belőle két félig rothadt, bűzös, bőrcafatoktól csüngő tehénlábat és odahajította a menet elé. Egy pillanatra a menet megtorpant, az első sorok elhallgatnak, s ekkor ő teli torokból kiabálni kezdett:

- *Fel-fel, proletárok! Csak másszatok fel a villanypóznákra, akkor majd fent lesztek! De fent is maradhattok! Fel-fel, proletárok!* – és szitkozódva, mutogatva, hahotázva befutott az első kis mellékutcába, majd elviharzott.

Be kell vallani, hogy nekünk, pecúroknak szörnyen tetszett Sumeráj tüntetése és attól fogva ha valahol, valamilyen ünnepségen felhangzott, hogy „*Föl-föl, ti rabjai...*”, azonnal összeröhögtünk és mint egy szólásmondást, kórusban kezdtük fújni: „*Hát csak másszatok fel a villanypóznákra...!*”

Király Zoltán

Sumeráj virágcsokorral

1953

A háború után jellegzetes figurája volt a pataki utcáknak a habókos *Sumeráj* (volt, aki *Sumerák*-nak mondta). A talicskája két fogantyújára kötött rongyos, koszos kötelet a nyakába akasztva, álló nap tologatta maga előtt rossz tragacsát, amely azonban soha nem volt üres. Hol néhány tégladarabot, hol rossz edényeket, vagy még ki tudja, mi mindent nem furikáztatott szerte a városban. Ele-

inte azt hittem, hogy ez a becsületes neve, csak később tudtam meg, hogy valójában *Darab Józsefnek* hívták.

Beszélték, hogy inaskorában - mesterséget tanulni - vándorlegényként barangolt Európában. Szerencsét próbálni megfordult Amerikában is, ahol állítólag önkéntes tűzoltó volt. Tény, hogy az utcán gyakran láttuk ütött-kopott tűzoltósisakban mászkálni.

Fiatal korában italboltja volt és csinos felesége, aki egyszer csak megszökött a vendéglőjükben muzsikáló szép szál cigányprímással. Darab úr össze-roppant bánatában, s a Bodrog vizével együtt elúszott nemcsak a boldogsága és a kocsmája, de lassan minden ingósága.

Kedvenc útvonala lehetett az állomástól a Tanítóképző Intézethez vezető utca, mert télen-nyáron szinte naponta elment az ott álló diákotthonunk előtt (akkor Oncsa Internátus),¹ öreg, toldott-foldott ruhában, borotvátlanul, önmagában hangosan beszélgetve.

---

¹A két világháború közötti megnyomorított Magyarországon az egészségtelen lakásviszonyok miatt aratott a halál tbc ("Morbis Hungaricus" 'magyar kór'), fertőző betegségek, csecsemő- és gyermekhalandóság formájában, különösen a többgyermekes szegény családokban. A református egyház kezdeményezésére 1940-ben elfogadott 23.törvénycikk döntött a típus tervek alapján készülő egészséges, kerttel övezett családi házak építéséről és az ONCSA (Országos Nép- és Családvédelmi Alap) létrehozásáról. [E könyv lektora még találkozott az Alapot indítványozó lelkésszel.] A jogszabály tíz év alatt egy milliárd (!) pengőnyi hihetetlen összeget akart fordítani a lakosság lelegelesettebb rétege, a nagycsaládosok körülményeinek feljavitására. A kiválasztott több gyermekes családok nem ingyen kapták házukat, hanem kölcsönként, hogy a törlesztés alapján visszatérülő pénzből újabb házakat lehessen építeni.

Harmadikos koromban vásároltam egy kis olcsó, kocka alakú fényképezőgépet. Emlékül Sumerájt is meg akartam örökíteni. Rám se hederített, akkor is egy másik világ szellemeivel szópárbajozott, de amint vagy tíz méterről ráirányítottam a lencsét, hirtelen megállt és a tragacsából tégladarabokat hajigált felém, azt kiabálva:

- *Kukkerold le az anyád micsodáját!...* - Én pedig jobbra-balra ugrálva a téglák előtt, elfutottam.

Tavasszal, virágnyláskor ismét kísérletet tettem. Láttam, hogy Sumeráj egész bokrétát tűzött a szíve fölé a kabátjára, s azon túl is mindig friss virággal közlekedett. Vettem egy szép csokrot és nyújtottam feléje. Alig hittem a szememnek, mennyire megörült! Ki tudja, milyen emlékeket villantott fel lelkében a piros rózsacsokor?

- *Így most már lekukkerolhatsz!* – mondta és készségesen odaállt a lencse elé, kezében a rózsákkal, még a fejét is büszkén megemelve. Mikor elköszöntem, még percekig állt ott, a felvett pózba merevedve, mosolyogva.

A tölem kapott virágcsokros fényképét aztán évekig hordozta zakója kis felső zsebében, és gyűrönten, elkoszolódva is büszkén mutogatta fűnekfának, amíg a Bodrog lefutó vizével együtt ő is el nem tűnt a messzi végtelenben...

Budai Gyula

Tekintélytartás Benkő-módra

1950/51

Fizikaóráinkon *Benkő Béla* tanár úr igyekezett kivételesen nagy tudását átadni nekünk, de néhányan mégsem nagyon iparkodtak megostromolni a tudomány várát. Egyik osztálytársunk inkább a fociban jeleskedett, ám ezt meg Béla bácsi nem értékelte eléggé. Minthogy a fiú sorozatosan nem készült, a tanár úr meg mindig a futballpályán látta, ezért az egyik feleltetéskor ingerülten kifakadt:

- *Te... te...te mocsoooók! Mondd! Megfessek a képed?*

Eközben a kezét hátrafelé lendítve mintegy érzékeltette is, hogy legszívesebben képen törölné. A kisportolt, izmos, erős fiú meg se rebbent, csak állt, és bár tartott Béla bácsitól, de biztos volt benne, hogy tettelegességgé nem fog fajulni a dolog.

Tanár úr is érzékeltette közben a reális erőviszonyokat, talán a mérge is csillapodott, mindazonáltal biztosítania kellett presztizisveszteség nélküli visszavonulását. Egy lépéssel hátrább vonult, de azért vészjósló, ám kevésbé fenyegető hangon, kissé kihúzza magát, így folytatta :

- *Izééé! Otthon én fát vágok, vizet hordok, már megerősödtem! Most már félni kell tőlem!!!*

Olyan különös nyomatékot és hangsúlyt adott elhangzott mondatainak, hogy egy pillanatnyi döbbent csend után az osztály nem tudta visszafojtani a kirobbanó nevetést.

Ecsedi Zoltán

Benkő Béla kalandja az ÁVH-val

1952

Megszokott módján működött az ÁVH 1952 nyarán is: éjfél után dörömböltek a kapun, a keresett személynek adtak 20-25 percnyi időt a felöltöz-ködésre és összepakolásra, majd körbefogták és maguk előtt hajtva, elvitték.

Igy történt ez év egyik júniusi éjszakáján Patakon is. Éjjel berontott az ÁVH Benkő Béla tanár úrékhoz és Béla bácsit elvitték. Egyelőre bekísérték a Községházára, mert a pataki rendőrségi fogda már nagyon tele volt emberekkel, nem volt hely.

Alig virradt meg, reggel a tanár úr felesége mind a hat gyerekükkel együtt megjelent a Községházán, tudakolni, miért vitték el a férjét. Egy kis huzavona és telefonálgatás után végre elérték az ÁVH parancsnokát, akivel sikerült tisztázniuk, hogy van Patakon egy másik Benkő Béla is, egy kiskereskedő. Állítólag (nyilván névtelen feljelentés szerint) illegális kereskedelmi tevékenységet is folytat, ezért őt kellett volna a keretlegényeknek (pardon: nyomozó elvtársaknak!) éjszaka behurcolniuk. Így hát elengedték a köztiszteletnek örvendő tanár urat, aki a pataki lakosság nagy öröme, feleségével karöltve, a hat gyerek kíséretében hazatérhetett otthonába.

Szerencse, hogy nem a fogdába kísérték, s így nem vették azonnal kezelésbe a szikár, sovány, gilisztavékony tanár urat, mert reggelig szegény talán még azt is beismerte volna, hogy a fizikai szertárban kísérletezés közben ő szakította el a csatárláncot, vagy hogy ő ölte meg a Holt Tengert!

Dr. Osváth Lajos

Lét és tudat kölcsönhatása

1952/1953

A pataki gimnázium felső négy osztálya tanulójaként az Angol Internátusban laktam. Eközben itt ért bennünket 1952-ben a Református Kollégium államosítása. A diákotthon is új gondnokot kapott bizonyos Lajos bácsi személyében, aki korábban a helyi határőrlaktanya GH-s (hadtápos) altisztje volt. Ez teljes mértékben meglátszott viselkedésén és modorán is.

A hajdani elit internátusban az történt, hogy néhány hét alatt elleptek bennünket a poloskák. Hiába panaszkodtunk és siránkoztunk, a gondnok elvtárs közölte: ciánózásra, azaz poloskairtásra nincs pénz! Fogdossuk össze kézzel! Ő az alagsorban lakott, nála még nem jelentkeztek a hívatlan vendégek.

Nyilván ez is motiválta elutasító magatartását.

Néhány napig szenvedtünk, amikor egyik diák-társunknak merész és zseniális ötlete támadt. Elterjesztette, hogy este nem kell a bogarakat fejes vonalzóval agyoncsapni, csak el kell őket kapni és összegyűjteni egy orvosságos fiolában. Pár nap múlva szép napfényes őszi idő volt, a gondnok elvtárs is nyitva hagyta az ablakát. Ezt kihasználva, egy óvatlan pillanatban az üvegbe gyűjtött állatkákat beszórtuk az ablakon át a szobájába.

A kiéhezett poloskák megtették a hatást, mert két nap múlva a folyosón nagybetűs hirdetés jelent meg:

**HÉTFŐTŐL A DIÁKOTTHON LAKÓI
HÁROM NAP RENDKÍVÜLI VAKÁCIÓT
KAPNAK, MIVEL AZ EGÉSZ ÉPÜLETBEN
POLOSKAIRTÁS LESZ!**

GONDNOK

Így sikerült megszabadulnunk a hívatlan vendégseregtől.

Kisgyörgy Károly

A magyar napfény

1953

Az iskola államosításáig *Dr. Szabó Gyula* volt a Ref. Gimnázium igazgatója. Angol nyelvet is tanított. Mint kedves angoltanárunkat, csak úgy becéztük, hogy *Zsül apó*. Borús őszi napon, komor hangulatban, az egyik angol órán, bennünket felvidítendő, mondta el nekünk az alábbi történetet.

Egyetemi évei után, hogy tökéletesítse angol nyelvtudását, több magyar diákkal együtt állami ösztöndíjjal Skóciában, Aberdeenben tanult. A magyar diákokat egy skót családi kolónián helyezték el. Skóciában igen gyakori az esős, párás, ködös idő, ritkán süt ki a nap. Ám ha előbukkan, az emberek kitódulnak a szabadba, ellepik az utcákat, tereket és élvezik a ritka eseményt. Egy ilyen alkalommal a házinéni kedvesen megkérdezte a magyar fiúkat:

- *Volt maguknál Magyarországon valaha is ilyen szép napfényes idő?*

Az egyik fiú a nagy magyar Alföldről huncut, széles mosollyal így válaszolt:

- *Kedves asszonyom, nálunk Magyarországon egy szép nyári napon több a napfény, mint itt maguknál Skóciában Krisztus születése óta mindmáig!*

A skót hölgy ezt hallván, a választ gúnyolódásnak fogta fel és úgy megorrolt, hogy napokig nem szólt egy szót sem a diákhoz.

Kisgyörgy Károly

Megolvasott pénz

1958

Batár Zoltán 1947-től 1952-ig volt Patakon mennyiségtan-fizika szakos tanár. Sokunkat tanított, de legalább hírből mindenki ismerte katonás viselkedése miatt, ami abból fakadhatott, hogy 1945 előtt a Hadapródiskolában tanított Marosvásárhelyen. Néhányan egyes politikai megnyilvánulásai miatt nem nagyon szerették. Én mesteremet tiszteltem benne, aki a szakmára állított, merthogy az ő sikeres pedagógiai működése eredményeként lettem matematika-fizika szakos tanár.

A sors kifürkészhetetlen akarata folytán úgy adódott, hogy egyszer már kész tanárként is a „keze alá” kerültem. Ez azt jelenti, hogy legelső osztályom érettségijén, 1958-ban ő lett az érettségi elnök. Mondanom sem kell, mérhetetlenül elfogódtam, hiszen bizonyos módon afféle vizsgálatnak vett alá. Ennek elemzésére most nem térek ki.

Az érettségi végbement, kiosztottuk a bizonyítványokat, elhangzottak az intelmek, majd mi, pedagógusok, a gondnoki irodába siettünk, hogy ott Elza néni (az ismert *Olchváry Elza* titkárnő) átadja a nekünk járó tiszteletdíjakat. Miután Batár Zoltán aláírta nevét az okmányon, pedáns matematikus módján megolvasta az igen szerény összegecskét és a következőt mondta:

- *Milyen szerencse, hogy annak idején Rákosi Mátyás megteremtette a „jó, erős Forintot”!*

Mi többiek némán néztünk össze. Gondoljuk csak el: 1958-ban, amikor javában működött a

Kádár-terror, ennyi is elég lehetett a meghurcolás-
hoz! Tréfált-e, vagy csak „politikailag megrekedt”?
Már sosem tudjuk meg!

Ecsedi Zoltán

OROSZOK

Magnetofonvita

1960

Iskolánkban tanítási segédeszközként a hatvanas években kezdett megjelenni a magnetofon. Az első példányt *Gergely Károly* igazgató hozta magával egy hivatalos útjáról, Miskolcra. Ezt az első **Mam-bót** később több is követte és lehetővé vált, hogy a nyelvtanárok hármanként kapjanak egy-egy szolgálati készüléket. Az új technika nagyon vonzotta a kollégákat, ezért nem volt ritka eset, hogy összevitakoztak: éppen ki vigye magával a magnót.

Szabó Gyula, a volt igazgató, mint mostani igazgatóhelyettes és az angol nyelv tanára is, nagy szaktekintélynek örvendett. Ő két tanárnővel kapott közösen egy magnetofont (az egyik közülük *Móré Katalin* angoltanárnő, korábban maga is pataki diák volt), és ezt az igazgatóhelyettesi szobában tartották.

Egy ilyen magnó körüli huzavona és patvarkodás láttán egyszer Gyula bácsi némi öniróniával megjegyezte:

- *Kedves kartársak! Nem értem, miért kell összeveszni azon a magnón. Lám, mi Katikával eddig soha nem veszekedtünk, minden nap szerényen legfeljebb csak annyit mondtam: Katika, most én viszem be magammal az órára a magnetofont!*

Ecsedi Zoltán

A lélekbúvár

1948

Megértő jóságáról, az ifjúság iránti elkötelezettségéről, mosolygós segítőkészségéről, lelkiismeretes pedagógiai munkájáról volt nevezetes a Tanítóképző tanára, *Ködöböcz József*. Magunk között *Gömbi*-nek hívtuk. Nem mintha kövér lett volna. Inkább széles mosolya és nevének játékosságra ingerlő csengése: Ködöböcz - Döböc - Gömböc - Gömbi - alakította ki ezt a formát. Szeretettel teljes, valódi becenév volt. Ő is érezhette, mert soha nem haragudott érte, ha véletlenül elszóltuk magunkat előtte. Nekünk harmadikos korunkban lélektant tanított. Tanév elején felvázolta, mi mindent nyújthat ismerőinek ez a tudomány. Felcsigázta érdeklődésünket olyan kísérletek előrevetítésével, amelyek a magunk és társaink lelkivilágába is bepillantást engednek. Vártuk ezeket és az egyik önképzőkörön programunkba is iktattuk az elsőt. Pontok, vonalak, körök kerültek a táblára. Ezeket kellett ábrává formálniuk a jelentkezőknek, s az így kialakított rajzok alapján tanár úr a rajzoló egy-egy lelki sajátosságára világított rá. Egy pályázatot is kiírt, bármilyen általunk választott lélektani témában. Az első díj 10.- Ft volt (1948-ban!), és ma már tudjuk, hogy ezt a „saját alapítványából”, vagyis a zsebéből fizette. Aztán a lélektant a rendszer betiltotta. Később tudtam meg, hogy a Szovjetunióban még pszichológuspercek is voltak

Amit azonban *Gömbi* nem nyújthatott ezen a téren, azt más téren pótolta. *Zilahy Ferenc*, az új igazgató matekóráit sokszor elblicceltük azzal,

hogy politikai kérdésekkel provokáltuk, mert tudtuk, hogy ő mint buzgó osztályharcos és pártember szívesebben beszélt ezekről, mint a tananyagról. Érettségi előtt döbbsent rá az osztály, hogy tudása szörnyen hiányos. Ködöböcz tanár úr segített. Délutánonként végigvette velünk a tételeket. Neki köszönhetjük sikeres érettséginket matematikából. Ám elsősorban pszichológus volt: minden tanítványa nyitott könyv a számára. Erre utal a következő eset is.

Egyik osztálytársunk, *Zöld Kati* szülei meghívtak bennünket 1949 őszén a szüretükre. Tanár úr is kapott meghívást és a hat lány mellett szorgalmasan szedte a bornak valót. Már túl volt a harmincadik évén, de még „legénykedett”. Mi meg ugratni kezdtük, hogy miért nem nősül már meg? Csak nem fél a lányoktól? Eleinte csak némán mosolygott, de amikor látta, hogy csak tovább piszkálódunk, így szólt:

- *Na, akkor lássuk, melyikük jön hozzám feleségül?*

A váratlan kérdésre meghökkentünk. Erre nem számítottunk. Ravasz kelepcebe csalt. Mit lehet most erre válaszolni? Ilyen hirtelen? A döbbsent csendben szinte hallani lehetett agyunk zakatolását. A véletlen sietett segítségünkre. Kati, a vendéglátó, bizonyára kínos zavarában felborította a vödört, majd utána kapva, maga is egyensúlyát veszítette, és a tőkék közötti bakhátra huppant. Felszabadultan tört ki mindnyájunkból a nevetés, és ez feloldotta a feszültséget.

Természetes, hogy egyikünk sem mert volna nyilatkozni.

Jarecsny Józsefné

☞☞☞☞

Hatásos propaganda

1950

A miskolci zárdaiskolát, ahová tanítóképzősnek beiratkoztam, egy év múlva, 1948-ban bezárták, illetve államosították. Ezért átjelentkeztem a sárospataki Református Tanítóképzőbe, ahol úgynevezett „bejáró” lettem.

A bejárás nehéz volt, de munkabíráásra, kitartásra serkentett. Naponta reggel fél ötkor keltem. Bármilyen volt az időjárás, öt órakor indulni kellett a sötét falusi utcákon át a kétkilométerre lévő állomásra. Ha a távolban megszólalt a vonatfütyty, vagy füstgomolyt láttunk közeledni, akkor már futásnak eredtünk és lihegve érkeztünk a célba. Szerencsére a MÁV reggel ésdélután külön személykocsit iktatott be a népes diáksereg részére. A benne utazók minden állomáson integetve jelezték, hogy melyik a bejárók kocsija. Odabent már fény, meleg és jó társaság várt. Barátságok, szerelmek is szövődtek a napi 3-4 órás utazások alatt.

A Képzőből óralátogatásra, tanítási gyakorlatra kis elemistákhoz jártunk a gyakorlóiskolába. De reggelente is találkoztunk olykor kis tanítványainkkal az állomástól az iskoláig tartó úton, akik illedelmesen köszönve, mellénk szegődtek és beszélgetve jöttek velünk a Képzőig.

1950-ben egy októberi napon is rám köszönt egyik elsőosztályos kis tanítványom. A malom elé érve rámutatott a falra ragasztott nagy plakátra és folyékonyan olvasta: ÉLJEN SZTÁLIN!

- *Te már ilyen jól tudsz olvasni?* – néztem rá csodálkozva.

- Ó - mondta szabadkozva -, *ha én ezt a betűt látom - és az SZ-re mutatott - mindjárt tudom, mi van odairva!*

Jarecsny Józsefné

Gyűjtőszemvedély

1984

Osztálytársunknak, Attilának hatalmas iskolatászkája volt. Azzal járt haza hétvégeken és azt használta naponta a suliba járáshoz is. Nem rendes fogahtyúja volt, hanem becsületes nagy füle, ami arra is lehetőséget adott, hogy ha sok volt benne a pakk, simán félvállra tudta venni. Igaz, ettől a járása sokat tapasztalt, öreg tengerészéhez kezdett hasonlítani, mert a táska alját meg tudta támasztani a csípőjével, de ettől csámpáznia kellett. Erről valaki el is nevezte Nagy Utazónak. Persze, olykor panaszkodott, hogy nagyon nehéz a táska és jövőre biztos, hogy másikat vesz. Viszont nagyon praktikus volt, ha együtt csatangoltunk, mert mindig gyűjtöttünk valamit. Néha abba pakoltuk a hétvégi konzerveket, a vacsorához kapott kefirt, néha a zsákmányolt „diák-napos” reklámszatyrokat, vagyis amit csak begyűjtésre alkalmasnak tartottunk.

Történt egyszer, hogy egy vasárnap este az állomáson vártuk Attilát, mert onnan egyenesen mozi-
ba mentünk. Útban a cél felé egy nyitott platós
teherautó mellett elhaladva, Zsolti barátunk bele-
nyúlt, és levett a platóról két darab, egyenként leg-

alább jó félkilós vasdarabot, amiknek a rendelkezését soha nem sikerült kitalálnunk.

- *Tessék!*

- *Minek ez?* – kérdezte Attila

- *Mindegy, tegyük a táskádba, majd otthon kiszedem!*

Ezzel a dolog el volt intézve. Mozi utánra teljesen meg is feledkeztünk róla. Telt múlt az idő és év vége táján Attila hozzálátott rendet rakni a táskájában. Egy idő után rettenetesen szitkozódni kezdett és kiemelte az aljából a két nagy vasdarabot.

- *Mi a francnak nem szedted ki belőle?*

Ekkor nekünk is leesett a tantusz, s a röhögéstől szó szerint fetrengtünk a padlón, mert eszünkbe jutott, hogy legalább fél évig cipelte a vasakat, s amikor iskolába menet kérdezték tőle, hogy miért a vállára vetve viszi a táskát, mindig azt válaszolta:

- *Mert rohadt nehéz a tudomány!*

Major Béla

Bemutakozás

1953

Jó humorú, szellemes ember volt *Bolvári Zoltán*, a Tanítóképző tanára. A tanév kezdetén, 1953 szeptemberében új tanár érkezett a Képzőbe *Csuhaj Varjú Imre* személyében, aki az első nap reggelén sorban bemutatkozott a tanári szobába érkező kollegáknak. Bolvári is megérkezvén, az új tanár elébe ment:

- *Csuhaj Varjú Imre vagyok!*

- *Én meg Ihaj Szarka Bertalan!* – mondta szemreb-benés nélkül Bolvári, kezét nyújtva az elképedt kollegának, de mire az asztalához ért, már az egész tanári kart rázta a hangos hahota.

Dr. Varga Gábor

02800380

Szűcs pátri mérges

1870-es évek

A nagyétkű és kissé beszédhibás *Szűcs István* az 1860-70-es években volt az algimnáziumban a rajz és a szépírás jeles tanára, akit a diákok általában csak „*Szűcs pátri*” néven emlegettek. Mint jámbor, jószívű tanár, gyakran lett céltáblája a diákcsínyeknek, tréfáknak. Sokszor bosszantották azzal, hogy a régi, összeszáradt és össze-vissza fűrt-faragott iskolalapadok kihúzható tetejét ki-betologatással iszonyúan nyikorgatták. Erre igen haragudott, és egy alkalommal rajtakapta *Paizsos* nevű tanítványát, amint éppen belemerült a padcsikorgatásba. Alaposan megszidta, hogy ezt máskor ne tegye.

Attól kezdve, ha bejött az osztályba és meghalotta a nyikorgást, ez volt az első szava:

- *Begint gyakorog! Bars ki, Paizsos!* - Ugyanis az *m*-hang helyett következetesen *b*-hangot ejtett, a *ny* helyett pedig *gy*-hangot.

Egy alkalommal a fiúk ismét erősen nyikorognak. Szűcs pátri elkiáltja magát:

- *Bars ki, Paizsos!*

- *Tanár úr kérem* - jelentik a fiúk, - *Paizsos beteg!*

- *Bindegy, beteg, nem beteg... akkor is bars ki, Paizsos!* - vágott vissza mérges, emelt hangon Szűcs pátri.

Palumby Gyula

Radácsi úr segíteni próbál 1920-as évek

A neves professzorról, *Radácsi Györgyről* maradt fenn a következő história.

Egyik diákját héber nyelvből kollokváltatja, amelyik nyelvben gyakran elég nehéz felismerni az igeformákat vagy egyes nyelvtani alakzatokat. Néha egy-egy igealak révén egy szónak egészen más lehet a jelentése, mint ahogy eredetileg megtanulta az ember.

A vizsgázó az olvasott szövegben éppen egy ilyen igealakhoz érkezik, de nincs semmi hozzáfűznivalója, illetve nem ismeri fel a jelentésváltozást.

Radácsi úr segíteni próbál, szúrós szemmel ránéz és megkérdezi:

- *Kedves barátom, nem érez itt valamit?*

A gyanútlan és tudatlan páciens gyorsan bele-
szagol a levegőbe, majd nagy lelki nyugalommal
válaszolja:

- *Nem, professzor úr! Egyáltalán nem érzek
semmit!*

id. Király Zoltán

„*Csonka gúla, csonka kúp...*”

1946

A háború alatt szünetelt, s még később is nagyon akadozott a tankönyvkiadás. A diákok egymástól vásárolták meg a használt könyveket, amelyek egykor tartós kivitelben készültek, több diákgenerációt is kiszolgáltak, s nem estek szét az első lapozgatáskor. Néhány diáknak azonban már új tankönyve is volt, akik például nagyobb városokból jöttek Patakra. Nem is mulasztották el az alkalmat, ha felelés közben valami nagy butaságot nyögtek be, hogy ne hivatkozzanak arra, miszerint az új könyvben másként van, mint ahogy a tanár úr kívánná.

Így történt ez néhányszor *Benkő Béla* matematika-fizika óráin is, de hogy mindezeknek elejét vegye, állítólag Blöki bácsi a következő mondókéval zárta le az ügyet (bár lehet, hogy csak a diákok adták szájába az általuk költött rigmust):

*Csonka goula, csonka kouúp,
akár goula, akár kouúp,
ócskából vagy újból, nem bánom,
de a lecketudást elvárom!*

Ha a leckét nem is, de ezt a versikét éveken át minden kisdiaák fújta a matek órák előtt.

Fekete Zoltán

Csokoládékiállítás

1947

Az alábbi eset abban az időben történt, amikor az úgynevezett újjáépítés kapcsán a május elsejei felvonulásokon azt az indulót kellett fűjnünk: „*Már termelnek újra a gyárak!*” De nem csak termeltek, hanem bemutatót is rendeztek termékeikből.

A Szerencsi Cukor- és Csokoládégyár Patakon a kollégiumban szervezett háromnapos kiállítást csokoládé- és édességválasztékából, ami a diákság körében osztatlan sikert aratott. Hosszú asztalokon egymás mellett sorakoztak a nagy tábla szerencsi csokoládék, pralinék, különféle csoki- és ostyaszettek. Az iskolából több osztály testületileg is kivonult megtekinteni a sok finomságot, szóval nagy volt az érdeklődés és a nyüzsgés.

Dél körül a szervezők meglepetten konstatálták, hogy az asztalok már majdnem üresek, csak itt-ott árválkodik néhány desszertes doboz, meg néhány ostyaféleség. A csokik eltűntek a feneketlen diákzsebekben, meg a tengerszemnél is mélyebb diákgyomrokban.

A kiállítók azonban megpróbálták túljárni az illegális édességfogyasztók eszén. Másnap a nyitásra újra tele voltak a kiállítási asztalok. Este ugyanis, a csődöt elkerülendő, a csokoládépapírokba csokiszínűre festett, méretre vágott kis deszkákat csomagoltak, élethűen. El lehet képzelni az első kísérletezők fancsali képét, amikor a zsákmányba mohón beleharaptak.

Ám a diákokon is nehéz kifogni. Estére a helyén volt az összes kis és nagy tábla csokoládé, ám szinte az összes keksz és töltött ostyaféleség eloldalgott.

Fekete Zoltán

☞☞☞☞

Rivalizálások

1947

Későn este, főként a korán sötétedő őszi és téli napokon nem mindig volt teljesen veszélytelen a pataki utcákon csatangolni. Először is, mert a tanár urak olyankor vadásztak a csellengő kollégistákra. Másodszer, mivel a diákság gyakran harcban állt a velük egykorú helyi inasgyerekekkel, ahogy mondták, a „csiszlikekkel”.² Könnyen megesett, hogy okkal vagy csak a szórakozás kedvéért is, egy-egy jó hecc öroméért eltángáltuk egymást.

De nem csak a csiszlikekkel rivalizáltunk, hanem a prepákkal,³ a tanítóképzősökkel is. Itt ugyan sosem került sor tettelegességre, inkább csak szócsaták zajlottak vagy ugratások és élcelődések, (mert sok baráti kapcsolat is kialakult köztünk,) vagy pedig az ellentétek nemes versengéssé szelídültek. Sok baráti rendezvényre is összejártunk a konviktusba, ők a színielőadásainkban, mi pedig az ő néptáncaikban gyönyörködtünk, a daliás prepások és a szép táncos lábú tanítónőjelöltek jóvoltából. Még most is a fülemben cseng az akkor először látott-hallott csinos táncospárok pergő, gyorsuló ritmusú dala, amint tánc közben éneklük: „*Kispiricsi faluvégen folyik el a kanális...*”.

Ilyenek voltak az igazi, szenvedélyes, hatalmas futballösszezapások is a prepásokkal, az angol in-

²A *csiszlik* szó eredeti jelentései: 1. csizmasarkbőr; 2. foltozó suszter; 3. pancser; 4. pimasz kölyök; 5. gazfickó [⇒ A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára]

³*prepa*: a latin eredetű *preparandista* (tkp. 'előkészítő') szó diáknyelvi változata; jelentései: 1. tanítóképzős diák(lány); 2. tanító(képzőt végzett személy) [⇒ A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára]

ternátus focipályáján. Az volt akkoriban számunkra az év mérkőzése. Aki az iskola csapatába bekerült, az minden tudását, erejét beleadta ebbe a presztizsmérvőzésbe, ahol nem mindegy, ki hogyan mutatkozik be a hatalmas nézőközönségnek. Most, aki élt és mozdulni bírt, mindenki ott szorongott, ki a prepáknak, ki a gimnazistáknak szurkolva. Olykor még hetekig is erről szólt a fáma. A legügyesebbek sztárokká nőhettek ki magukat, akiknek sokan keresik a barátságát; a csinosabb lánykák is szívesen fogadták a közeledésüket, sőt még a tanároknál is lehetett bizonyos tekintélyt szerezni, ami nem volt mindegy a közelgő vizsgák idején.

Néha szomorú esemény is történt. Volt egy *Iváncsik* nevű, érettségi előtt álló diák, remek focista, az iskolaválogatott csatára, aki Kárpátaljáról szökött át Patakra tanulni. Vakációkor a határon kellett átszöknie az akkori Szovjetunióba. A vakáció után azonban nem láttuk többé. Aztán jött a híre, hogy a határon az oroszok lelőtték.

Jól emlékszem a *Korponay* nevű balszélsőre is a gimnazisták csapatából. Nem csoda, hogy ma is tudom a nevét, mert mint kisdíák, ott szurkoltam a kapuhoz közel az alapvonal mellett. Ez a Korponay egy hatalmas lövést eresztett meg közletről a kapura, de sajnos a labda a kapu mellé szállt és engem úgy fejen talált, hogy légi úton, hátrabukfencezve landoltam a kapu melletti ugrógödör homokjában. Szaladt szegény fiú, hogy segítsen rajtam, talpra állított és aggódva kérdezgette, jól vagyok-e? Kissé szédültem, de egy kicsit büszke is voltam rá, hogy ez a jó focista most velem foglalkozik. Zajlott a

meccs, hol az egyik, hol a másik csapat vezetett, fokozódtak az izgalmak, mi pedig biztatásul a gimisták csapatának ezt a nótát fújtuk:

*Sárospatak körül van kerítve,
gimistákból van a kerítése,
prepásokból van a kapufája,
minden kutya oldalba pisálja.*

*Sárospatak körül van kerítve,
prepásokból van a kerítése,
gimistákból van a kapufája,
minden kislány sirva borul rája!*

Fekete Zoltán

„*Megadom a hangot!*”

1947

Egy időre az ének-zeneoktatást a kedves *Szabó Ernő* tanár úrtól *Klacskó Béla* énektanár vette át az osztályunkban. Nagyon szigorú volt, ezért nem nagyon kedveltük, el is neveztük – a vezetéknévéhez illő merész asszonáncot alkalmava – *Tacskónak*.

Belépett az osztályba és mindig azzal kezdte az órát, hogy „*Megadom a hangot!*” Felső zsebéből elővette a hangvilláját, megpöccintette és a füléhez tartotta. Majd elénekeltünk egy-egy népdalt vagy diáknótát.

Egyszer valamelyikünk behozott magával egy igazi kis tacskót az énekórára. Nemsokára „*Tacskó*” tanár úr is megérkezett, előkapta a hangvilláját és felkiáltott:

- *Megadom a hangot!*

Ekkor a kutyuska gazdája szadista módon, irgalmatlanul rálépett a szegény kis állat farkára, s a kutyus ebben a pillanatban egetverő vonításba kezdett. A tanár úr keze megdermedt a levegőben, a szája is nyitva maradt a döbbenettől.

Ezt aztán nem vittük el szárazon!

Egyébként is majdnem bepisáltunk a röhögéstől.

Fekete Zoltán

Előrelátó botránykeltés

1947

1947-ben kerültem Patakra, az (akkor még nyolcosztályos) gimnázium IV. osztályába. Kollégiumi „pályafutásom” botrányjal kezdődött, mert jelentkeztem a tanév elején meghirdetett városi két tanfolyamra: a marxizmus-leninizmusra és az orosz nyelvre.

Behívtak az igazgatói irodába.

Szabó Gyula bácsi csalódott hangon kérdezte:

- *Miért teszed ezt, fiam?*

- *Igazgató úr, kérem, az ellenséget meg kell ismerni* - feleltem.

Rám nézett, megsimogatta a fejem, s csak ennyit mondott:

- *Jól van, fiam, csináld.*

A későbbiekben derült ki, hogy ez előrelátó lépés volt mindkettőnkől.

Lázár Oszkár

„Elcserkészás”

1948

Egy „kemény” pataki élményem 1948 nyarához fűződik.

Patakra fizetéképtelen diákként kerültem, ezért valamicskét kellett törlesztenem a fizetetlenül maradt díjakból. A *Palumby Gyula* vezette Humán Internátusban laktam, ezért ott a konyhán mosogattam, a gondnoknő, *Tárczy Erzsébet* könyvelését végeztem, sőt - mivel írógépelni tudtam s az irodai „bikkfanyelvhez” is értettem - 14 éves fejjel Gyula bátyám titkára is lettem: kulcsot kaptam az irodájához, távollétében olykor még az ő nevében levelet is kellett írnom érdeklődő szülőknek (az aláírását adó pecsétnyomóval zárva le az írást).

Természetes volt hát, hogy gondolkodás nélkül igent mondtam, mikor első pataki tanévem végén Gyula bátyám megérdezte, hogy nem maradnék-e ott nyárra, merthogy ő az internátust átalakítja fizetővendégszolgáltatássá, azaz nyári nyári penzióvá.⁴

Ment is a vállalkozás szépen.

Egyszer csak megjelent 50 budapesti cserkész, vezetővel együtt, akikkel azonnal megértettük egymást, mivel én is cserkész voltam. Népdalokat, cserkésznótákat tanítottam nekik, ők meg a régi-új állam, Izrael himnuszát nekem. Bebarangoltuk a tájat, hogy mutathassam nekik Patak elbűvölő környezetét.

Egy nap megszólít a parancsnokuk:

⁴vö. Ecsedi Zoltán anekdotájával *Gyulumby vállalkozik*.

- *Kedves Oszkár, nagyon köszönjük, hogy ennyire törődsz velünk; de engedd meg, hogy önállósuljunk.*

Örömmel beleegyeztem, mert sok dolgom volt, - ők meg elindultak önállósulni.

Ami olyan jól sikerült, hogy néhány nap múlva Bécsből (!) kaptam egy rengeteg aláírással telített képeslapot, amelyen a pesti cserkészek megköszönték a segítséget.

Az 50 fős csapat ugyanis pesti zsidó fiúkból állt, akik Csehszlovákián és Ausztrián át „alijáztak” (vándoroltak ki) Izraelbe.

Rázott a hideg, mikor Gyula bátyámnak mutattam a képeslapot: mit fog csinálni velünk az ÁVH?! Ötven fiatal „disszidált”!

Nos, az ÁVH sem akkor, sem később nem csinált semmit!

Gyula bátyámmal bensőséges volt a kapcsolatunk, szorgalmasan levelezgettünk, kölcsönösen mesélve egymásnak életünk fordulatairól.

Ma is őrzöm azt a fényképpel megerősített igazolványfénymásolatot, amelyen a Svéd Vöröskereszt magyarországi főmegbízottja 1944. nov. 4-én magyar-német-francia-angol-orosz nyelven igazolja [oroszul „Duro Palumbu”-nak], „... *hogy Palumby Gyula ur a Svéd Vöröskereszt magyarországi kirendeltségénél alkalmazásban van és mint ilyen a Svéd Vöröskereszt és a Svéd Kir. Követség védelme alatt áll. Kérjük a hatóságokat, hogy fentnevezettet tevékenységében támogassák.*”

Gyula bátyám a Magyar Vöröskeresztnél is dolgozott. Látva szegényes ruházatomat, 1947 őszén

hozzá is juttatott egy kimustrált zöldes-szürke svéd katonai egyenruhához, amely öt éven át ismertetőjelem volt Patakon. (Nem sejtettem, hogy egykor svéd hadköteles, sőt a pszichológiai lakosságvédelem oszlopos tagja leszek...)

Áldott legyen Gyula bátyám emléke!

Lázár Oszkár

☞☞☞☞☞

Jumbó és a primadonna

1948

Fiatal és nyalka kezdő tornatanár volt Patakon *Ablonczy Bertalan*, akit a diákok persze több becenévvel is megtiszteltek. Hívták *Buminak* is. Mi csak *Jumbó*ként emlegettük.

Történt, hogy vendégszereplésre jött Patakra a miskolci színház társulata. Szép sikerük volt, a diáksereg mindig hálás közönség. De azt is hamar észrevették, hogy *Jumbó* erősen csapja a szelet a primadonnának. Nem tetszett ez a színészkollegának és féltékenységből vagy bosszúból meg akarták verni *Jumbót*. Beültek iszogatni az öregdiákok egyik kedvelt találkahelyére, az iskolakert melletti kis korcsmába, és összebeszéltek, hogy ha a fess tornatanár ott is molesztálni akarja a szép színésznőt, elagyabugyalják.

Jumbó meg is érkezett, egyenesen a primadonna felé tartott. A színészek felálltak, de arra nem számítottak, hogy egy tucatnyi diák – bár illegálisan – szintén ott iszogatott. Azok pedig közbeléptek, és a zűrzavarban a tanár úrnak sikerült elszelelnie.

A tanár kötelessége felügyelnie a növendékeit. Így hát *Jumbó*, sejtven, hogy úgyis kiderül, mi mást tehetett, másnap jelentette az internátus igazgatójának a diákok igazolatlan késő esti távollétét és ita-lozását. A büntetés nem maradt el, de a sajátos diákbosszú sem.

Esti takarodó és villanyoltás után vagy egy órával a csendes májusi éjszakában egyszer csak *Ablonczy Jumbó* ablaka alatt felzendült egy iszonyú

szerenád. Idétlen, fals, olykor artikulátlan hangon bömbölő mély diákbaszusban, kontratenorban, nőies szopránban és tercelésekkel egy valódi „macskazene”, a következő dallal:

*„Nem vagy legény Berci,
nem vagy legény, Berci,
nem mersz megölelni.
A színészek előtt,
a diákok előtt
nem mersz megcsókolni.*

*Nincs már színész a városban,
nem kell kitől félni.
Nem vagy legény, Berci,
nem vagy legény, Berci,
mehetsz árulkodni!”*

Aztán mélységes csend! Mire Jumbó az ablakhoz ért, már senkit sem látott. Akár egy lidérces hallucináció! A kórus köddé vált, nyomtalanul eltűnt. Csupán az internátus egyik tanulószobájának nyitva felejtett ablaka és alatta a falnak támasztott kerti pad árulkodhatott volna arról, hogy itt nemrég szellemjárás volt.

Fekete Zoltán

„Passzív ellenállás” Patakon

1949

Úgy emlékszem, a „fordulat éve” után 1949-ben, amint erősödött a kommunista diktatúra, a gimnáziumban az egyik reggel osztálytársaim savanyú képpel fogadtak. Amikor ennek okáról érdeklődtem, lefelé mutogattak a lépcsőházban az egyik falfelületre. Kiderült, hogy ott „nagy vezérünk”, *Rákosi Mátyás* óriási, ismert képe volt kifüggesztve (legismertebb fotóján az érett búzából jóformán csak tar koponyája világított ki).⁵ Mivel akkor még Református Gimnázium voltunk, a kép alá „valakik” az alábbi bibliai aranymondást írták: „*Nálam nélkül semmit sem cselekedhettek*” (Ján. 15:5b).

Ennek, teljesen nyilvánvalóan, az volt az oka-célja, hogy provokáljon: hátha valaki felháborodásában leszakítja vagy megrongálja a képet, s akkor lesz ürügy megvádolni és fellépni az egyházi iskola ellen. Ám az ötletgazdák nem számoltak a pataki diákok eszességével és fegyelmezettségével. Ennek következtében, amikor másnap az oldalszárny ajtaján bementem, társaim kaján mosolygó arccal fogadtak, ismét a lépcsőház felé mutogatva. Kíváncsian siettem oda, ám a kép érintetlenül állt ott, nem nyúlt hozzá senki, ellenben az alatta lévő bibliai ígét valaki az alábbira cserélte ki: „*Azt mondja a bolond az ő szívében: nincs Isten*” (Zsolt. 14:1)

A következő napon a kép eltűnt a falról.

⁵ A képet látva, mi, vásott gimnazisták rázendítettünk a népdalra: „*Megy a disznó a búzában, csak a feje látszik...*” Sok év járt volna érte, ha „valaki” hallja. [Lektorai megjegyzés]

X X X

Hasonló magatartást tanúsítottak a diákok a Református Tanítóképző Intézet államosításakor, amikor az egybehívott gyűlés végén, ahol a tényt az új kommunista vezetés bejelentette, teljesen spontán felzendült a „Zengd Jézus nevét, zengd világ” kezdetű egyházi ének, s eléneklése után a diáksereg némán hagyta el az intézet udvarát.

Major László

Mit csinál, professor úr?

1947

Életrajzi jegyzetek alapján maradt fenn az a történet, hogy 1947-ben *dr. Koncz Sándor* professor úr az Iskolakertben sétálva, látványosan egy marxista könyvet olvasott. *Aczél György* akkor, 1946 augusztusától 1948 májusáig, a Zemplén Megyei Pártbizottság titkára volt. Éppen Patakon járván, vagy talán a találkozó meg is volt beszélve, odalépett a professor úrhoz és barátságos beszélgetésben felvetette, hogy tekintettel diósgyőr-vasgyári munkás származására és antifasiszta magatartására, *Koncz* professor lehetne Baranya megyében főispán. Ő pedig így válaszolt:

- *Nem azért vagyok szociális gondolkodású, hogy a főispánságot konzerváljam, és hogy a munkások az én ablakaimat hajigálják be kövel.*

Aczél karon fogta és megkérdezte:

- *Most mit csinál, professor úr?*
 - *Tanulom azt a négyszáz szót, amit maguk, kommunisták használnak!* - volt a felelet.

xxx

Teológiai tanári korszakának számos anekdotája egyikét valamelyik tanítványa így mesélte:

„Búsan, lehajtott fejjel baktattam Sárospatakon az Iskolakert fái alatt. Vizsgaidőszak közeledett, a kerti padokon csinos diáklányok sütkéreztek a napon. Egyszer csak a professor úr átkarolta a vállamat:

- *Mi az, szenvedsz a sok szép gimnazista lány között?*

- *Igen, szenvedek, nagytiszteletű úr.*
- Kis csönd után Koncz Sándor így szólt:
- *Tudod, fiam, én is...*

Koncz Gábor

„Nektek mondom” Lukács 6:27

1951

Az 1950-es évek elején „a korábbi jó barát”, Péter János, a Tiszántúli Református Egyházkerület akkori püspöke („civilben” az ÁVH magas rangú tisztje, majd 1961-73 között az új kommunista kormány külügyminisztere) nem engedélyezte dr. Koncz Sándor teológiai professzor nagy sikerű debreceni előadásainak a folytatását.

- *Az a baj, Sándor, hogy te nem szeretsz minket* - mondta Péter János (mármint hogy a kommunista rendszernek behódolt úgynevezett „békepapokat”).

- *János, én téged már úgy sem tudlak szeretni, ahogyan mindkettőnknek a Bibliából következne, hogy „szeresd ellenségedet...”* – felelte őszintén és nyíltan a professzor úr.

Koncz Gábor

Bázeli ösztöndíj

1934

A genfi Ökumenikus Központ és a német Gusztáv Adolf Egyetel ösztöndíjával a harmadévet 1933-34-ben a svájci Bazel egyetemének teológiai fakultásán végeztem. Ott a világhírű *Barth Károly*⁶ professzor tanítványa lehettem, aki közismerten jó humorának teológiai alapot adott. Hamiskásan szívta pipáját, egy időben élvezettel lovagolt. A háború alatt közkatonaként állt őrt a kisbázeli Rajna-hídnál, a németek ellen. Hazája védelmében kész volt elesni is, ha sorsa úgy hozta volna.

A következő tanévben Sárospatakon, negyedéves korunkban a legációs helyeket választó karácsonyi gyűlésre megjelent elekción versben *Lovass Gyula* és *Zsuffa Tibor* diáktársaink kedves szabadsággal így énekelték meg kinti tanulmányaimat:

*Koncz Sanyi tanulni egy évig Svájcban volt,
Agyában tudományt sokat elraktározott.
Bizony, a szerencse sokat felé hajolt,
Mikor Barth Károllyal naponként lovagolt,
Kitől barátságból egy pej lovat kapott,
Úgyhogy hazafelé lóháton baktatott.
A pej ló nincs már meg, de van sok gondolat,
Amelyeken ő most itthon lovagolhat.*

Koncz Sándor

---

⁶Barth, Karl (1886-1968): svájci református teológus, korának talán legjelentősebb protestáns teológusa.

Berlin: álom és valóság

1938

Az 1937-1938. tanév két szemeszterét Humboldt-ösztöndíjasként a berlini egyetemen tanultam. A magyar református egyház Konventi Elnöksége rám bízta a Berlinben élő magyar reformátusok összeszedését, lelki gondozását és részükre az istentiszteletek megszervezését. Kiderült, hogy ide felekezeti különbség nélkül több Berlinben élő művész is eljött, közöttük a német főváros nagy hengeres hirdetőoszlopairól jól ismert magyar plakát-rajzoló művész *Szigethy Vilmos* is. Az egyik plakátja azt szuggerálta, hogy halat kell enni, mert igen egészséges. A propaganda mögött azonban az rejlett, hogy a háborús idők miatt másféle húst akkor már nehezen lehetett kapni. Amint megtudtam, hogy személyesen vele találkozom, a bemutatkozásakor magamban lefordítottam magyarra plakátja mondanivalóját, s a kézfogáskor így üdvözöltem:

*„Fogyasszatok halat,
táplálja az agyat!”*

Annyira tetszett neki rögtönzésem, hogy ettől kezdve nemcsak barátja lettem, hanem ráadásul a berlini magyarok, amikor egymással találkoztak, vigaszul az élelmezési nehézségek közepette, ezt mondogatták egymásnak.

Pütkösd után, nem sokkal hazaindulásom előtt lakásomon felkeresett egy fiatalember. Megköszönte, hogy hívogattam az istentiszteletre, de nem jö-

hetett el, mert börtönben ült, a meghívóm is ott érte utól. S elmondta kálváriáját.

Karácsony előtt megnősült. Német feleségével elmentek a szőnyegáruházba, hogy valami szépet vásároljanak maguknak ajándékba. A kiválasztott szőnyegre azonban nem volt elég pénzük, s így üres kézzel tértek haza. Ez volt a tény. Nyugtalanul alhatott, mert álmában folytatódott a szőnyegvásárlás azzal, hogy amíg ott válogatta a szőnyeget, besötétedett, az üzletet bezárták és ő bent rekedt. Nem volt mit tennie, lefeküdt egy hatalmas szőnyeggöngyölegre és azon elaludt. S ekkor álmában megjelent előtte a Führer: Hitler.⁷ Igen mérgesen nézett rá, különösen akkor, amikor megtudta, hogy ő magyar. Félelmében kihúzta a szőnyeget összetartó erős acéltűt, és azt kínosan a markába szorítva aludt tovább. Eddig az álom.

Másnap reggel munkahelyén a munkatársainak elmondta a valóságos tényt és az álombeli folytatást a bevezetéssel, hogy „*képzeljétek, milyen hülyeséget álmodtam*”. A Mercedes-Benz autógyárban dolgozott mint vasesztergályos. Fél óra múlva elvitte a titkosrendőrség, a Gestapo. Valaki besúgta. S hogy elhiggyem, a magyar munkásember a kezembe nyomta a pecsétes bírósági ítéletet. Benne a valóság és az álom a bűnügy feltárásaként szerepelt. És íme, az ítélet: a bíróság elismeri, hogy álmodott, azonban a gyárban az álom elmesélésével

⁷ Hitler, Adolf (1889-1945): osztrák származású német kancellár. Diktátorként az olasz Mussolini példájára (*Duce*) ő is a 'vezér' (*Führer*) nevet adta magának, mint később a spanyol Franco (*Caudillo*), a román Caeuşescu (*Conducător*) stb. ...

munkatársai között olyan vélelmet kelthetett, mint-ha a Führer ellen esetleg talán még összeesküvést vagy támadást is lehetne szervezni. Ezért a felségsértésre meghatározott legkisebb büntetést kapja: hat hónapi szabadságvesztést. Ezt kellett leülnie.

Koncz Sándor

Püspöki üdvözllet

1953

Dr. *Koncz Sándor* teológiai tanár, egyetemi magántanár, sárospataki levéltáros, a Sárospataki Református Teológiai Akadémia 1951. évi erőszakos megszüntetése után az akkori egyházi főhatóságoktól „hátratételt szenvedett”, - falusi lelkész lett Alsóvadászon. A gyülekezet viszont nagy szeretettel fogadta. Ennek egyik epizódját így írta le „*Az Alsóvadászi lelkészbeiktatás eseménytörténete, 1953. március 8.*” című írásában:

„Az ünnepség napján jó reggel megjelent a parókián *Bethlen András*, gróf *Bethlen István* néhai magyar miniszterelnök Alsóvadászra deportált fia és tolmácsolta a faluban élő deportáltak (a kommunista rendszer Budapestről kitelepített ellenségeinek) szíves köszöntését. Azért itt - mint mondta, - mert ők a templomban nyilvánosan nem állhatnak ki, amit pedig igen szívesen tennének.

Megjegyzendő, hogy abszolút régi budapesti-diplomata eleganciával öltözve: hosszú cipő, fekete csíkos nadrág, csokornyakkendő, stb.

Üdvözlése végén átadta a püspök úr szíves köszöntését is. Mikor válaszómban egyszerű köszönetet mondtam neki, megkérdeztem, hogy melyik püs-

pök köszöntését tolmácsolta, hiszen régi főnököm, dr. Ravasz László püspök levelet írt, Enyedy Andor pedig táviratot küldött. Mire ő azt felelte:

- Hát nem tetszett kitalálni? Zadravec⁸ római katolikus tábori püspök őexcellenciájáét, aki - mint szintén deportált - nem messze lakik a református templomtól egy református kuláknál."

Koncz Sándor

Beiktatás előtt Alsóvadászon

1953

Mint megválasztott lelkészének, az alsóvadászi gyülekezet 1953. március 8-ára tervezte a lelkész-beiktatási ünnepséget. A beiktatás előtti napon megérkeztem a faluba, ahol előzőleg már helyettesítő lelkészként szolgáltam. Folyt a nagy készülődés. Az utcákat, a másnapi beiktatásra való tekintettel, a szokásosnál nagyobb porfelhőkkel seperték. A máskor nem takarított templom környékét pedig különös gonddal tisztították.

A kertet, udvart, utcát gondosan feltakarították: nagy szalma- és szemétsomókat sepertek össze.

Elmentem megtartani a vallásórát, ami rendszerint szombaton öt órától volt beosztva. A gyerekekkel a lelkipásztor-beiktatási ünnepségről is beszél-

---

⁸Zadravec István (1884-1965) ferences szerzetes, aki lemondott a katolikus tábori püspökségről, mert nem vállalta, hogy beszédeit-frásait a katonai vezetés cenzúrázza. 1919-ben Löw Immanuel szegedi rabbival együtt tiltakozott a proletárdiktatúra embertelenségei ellen, ezért Szegeden nem alakult ki antiszemizmus Kun Bélák bukása után. - A II. világháború idején embereket (pl. sok zsidót) mentett az üldöztetés elől.

gettünk (azokban az időkben igen nagy volt a politikai választások előtti propaganda). Visszakérdésnél, mert azt akartam tudni, hogy a gyerekek ismerik-e a nevemet, rámutatok egy kis álmatag elsőosztályos leánykára és megkérdem:

- *No és kit fognak beiktatni?*

- *Rákosit!* – felelte nagy hirtelen és biztos öntudattal.

Erre felcsattant 50 gyerek harsány kacaja.

Koncz Sándor

Hittel és humorral

1973

Koncz Sándor országos, sőt nemzetközi viszonylatban is példa nélküli lelkészként és képzett teológusként világitott. Ez a mélyhitű keresztyén mind a hitvallóktól, mind az egyházkormányzattól magára nézve elfogadta az indokolt biblikus, reális korrekciót. Kiváló beszélgető partnere volt öreg falusi asszonyoknak és akadémiai tudósoknak. Lelkészek, egykori tanítványai szívesen meglátogatták. Ilyenkor minden munkáját félretette, vendégeit leültette és kérdezett, informált, korrigált, intett biblikus szeretettel, bátorított és válaszolt realista helyzetfelméréssel, csípős iróniával, találó szójátékokkal.

Valaki megkérdezte tőle:

- *Hogy vagytok, Sándor?*
- *Jól, mert Isten fogja a kezünket, az állam pedig a nyakunkat. De hittel és humorral minden átvészélhető!* - válaszolta.

Bojtor István

Háborús eset

1970

A második világháborúban sokat temettem. Egy ízben egy bombatámadás katonaáldozatait temettük. Az egyik halott katona mellett, akinek a nyakában nem volt ott az ún. „dögcédula”, egy zsinegen lógó, parányi tokban őrzött azonossági cédula, viszont nem messze tőle a földön találtunk egyet, így az abban talált adatok szerint temettük el. Másnap jelentkezett egy katona, hogy ő *Tóth Sándor*, és a légitámadáskor a légnyomás leszakította róla és elszállt a halálcédulája, de komolyabb baja nem esett. A halotti anyakönyvből ki is derült, hogy az ismeretlen hullát az ő cédulája alapján temettük el.

Egy alkalommal a zempléni esperessel egy gyülekezet elhunyt lelkipásztorát temettük. A templomi szertartás előtt a gondnoknál ebédeltünk a temetésre érkező rokonsággal. Már a levest kanalaztuk, amikor a szobába lépett egy ötven év körüli férfi, az elhunyt lelkipásztor egyik unokatestvére. Amint engem megpillantott, már az ajtónál hangosan felkiáltott: „*Koncz tisztelendő úrnak jelentem, hogy én vagyok Tóth Sándor Semjénből, akit a fronton el tetszett temetni!*”

A hallottakra többeknek kiesett a kanál a kezéből.

Koncz Sándor

A pataki levéltár humorából

1973

Munkahelyemen, a Levéltárban történt. Egy nevezetessé vált pataki diák életének érdekes és fontos iratait a levéltárban helyezte el megőrzésre. Levéltáros elődöm a dokumentumokat kartondeklik között csomózta és átkötötte, mert akkor ez volt a rendbentartás módszere. A fedőlapra ráírta a családnevet és besorolta a gyűjteménybe.

Levéltárosságom alatt idős barátunk egyszer egyszer felkereste a levéltárat, pedig már elmúlt nyolcvan éves. Éppúgy szeretett a dolgozószobába kikért irataival találkozni, mint szülő a gyermekeivel.

Egy alkalommal nem hoztam ki neki az iratcsomót, hanem bevitettem őt a raktárba, hogy a sorjázó csomókból együtt keressük ki, amit éppen kér. Amint a tárolópolchoz érkezünk, idős atyánkfia hirtelen elsápad, szinte megtántorodik. Remegve, párás szemekkel int egy csomó felé, amelyen a neve áll, és utána csak ez az egy rövid szó: *csal.* Erőfejtésembe került, hogy elmagyarázzam neki, miszerint a gyakorlat az, hogy a „*Családi iratok*”-at rövidítve jelöljük a név után „*csal.*”-al és sorban rámutattam a szomszédos polcon sorakozó családi iratokra: „*Vay csal.*”, „*Dókus csal.*” stb.

Megkönnyebbülten kifejtette, hogy azért dőbent meg, hirtelen meglátva a sajátját, mert átfutottak agyán élete nagy kanyarjai, a „vargabetűk”, s hogy a Levéltár a beadott anyagát azzal az „igazsággal” őrzi meg, hogy ő csal...

Koncz Sándor

ORFÖZÉS

Erkölcsei alap

1950-es évek

Dr. Nagy Barna teológiai professzor, KonczSándor tanártársa szintén a teológiailag megalapozott humor alapján állt. Olyan remek humorérzéke volt, hogy óráit a folyosón, kívülről is fel lehetett ismerni a sűrű kacagásoktól. Maga is nagyon jóízű-en tudott nevetni és hálásan jutalmazta a jó poéno-kat, anekdotákat. Pihentetőül magasröptű előadá-saiba is be-beiktatott egy-egy történetet, humoros esetet. Például *Barth Károlyról* is. Tőle hallottuk Barth első, a Német Demokratikus Köztársaságba tett látogatásáról a következőt.

A világhírű teológussal tervezett találkozon a kommunista párt- és állami vezetőktől, nagyságoktól hemzsegő teremben egy hosszú, zöld asztal egyik oldalán ő ült, a másikon az összes többiek. Úgy érezte magát, mintha Leonardo utolsó vacsorája elevenedett volna meg.

A harcos ateisták, talán hogy kissé oldják a feszültséget, arról kezdtek szónokolni, hogy tulajdonképpen ők is a Tízparancsolat normái alapján állnak. Barth nem tudta megállni, hogy rögtön rá ne kérdezzen:

- *Akkor az első parancsolat alapján is: „Én, az Úr vagyok a te Istened!”*

Walter Ulbricht és társai részéről egy kényszeredett, torz fintor volt a válasz.

Kiss Pál

PALUMBY GYULA ÉS OSZTÁLYA GYŰJTÉSÉBŐL I-VII.

Krónikairó osztály

1950-51

Az 1950-51-es tanévben az akkor I. reálosztályban *Palumby Gyula* tanította nekünk a történelmet. Nagyon szerettük az óráit, mert szellemesen, humorosan és szójátékokkal is gazdagítva tanította az anyagot. Íme, néhány ilyen „beköpés” *I. Nagy Palumby Gyulától*, ahogyan neveztük:

- *A keresztesek hajókázni akartak, mire a velen-
ceiek azt mondták, hogy annak Zára az ára!*

- *Az oroszok egy ideig védekeztek a német lova-
gok ellen, de a svédek ellen már nem tudtak svéde-
kezni!*

- *Csehországban ekkor az a helyzet: a gazdag
csehek azok németek, és csak a szegények csehek,
ezek a cseh-csehek.*

- *Az eretnekmozgalmakból fejlődött ki a huszi-
tizmus, ezek a dolgok onnan eretnek.*

Nos, ez az osztály egyszer felbuzdult és elhatározta, hogy krónikairásba kezd saját mindennapjaik eseményeiről, említésre méltó dolgaikról. E kollektívkrónika bevezetőjéből idézem az alábbi részletet:

„*Rendkívül nagy, mondhatnám, történelmi je-
lentőségű volt az 1951. január 30-iki történelem-
óra. Nem csak az adta meg jelentőségét, hogy -*

óh, csodák-csodája! - egész órán egy szó sem esett a történelemről mint megtanulni való tudományról, hanem igenis az, hogy annál több szó esett arról a történelemről, amelyet mi most élünk és amelyet csak utódaink fognak majd könyvekből tanulmányozni.”

Szóval, hogy a tárgyra térjek, Gyula bátyánknak eszébe jutott (ő olyan csodálatos ember, akinek elég gyakran szoktak különféle dolgok eszébe jutni), hogy vajon a jövőendő korok emberei, fiaink és unokáink, kihez-mihez fognak fordulni, ha pl. iskolánkról, az 1950-es évekről akarnak hallani vagy megtudni valamit? Erre a válasz nagyon egyszerű: nem nagyon fognak tudni mit csinálni, mert nem lesz kihez fordulniuk. Hát ez felháborító! Ezen segíteni kell! Nem hagyhatjuk, hogy dicsőséges és kevésbé dicsőséges, sőt mondhatnám: egészen dicstelen cselekedeteink feledésbe merüljenek. Mi halhatatlanságra vágyódunk! Így tehát elhatároztuk, hogy krónikába, gyűjteménybe foglaljuk mindazt, ami számunkra érdekes volt, és így talán másokat is érdekelni fog.”

Aztán össze is gyűjtöttük az osztály által cetlikre írt emlékezetesnek vélt, vagy említésre méltónak talált eseményeket, hallottakat. Több anekdotába illő sztori van közöttük, ezekből válogattuk ki az alábbi néhány szemelvényt.

Halmi Iván

Blöki bácsi újabb aranyköpései

1951

Bárhol, akármelyik osztályban is tanított a nagy közkedveltségnek örvendő, mély életbölcsessel és aranyos humorral megáldott *Benkő Béla* matematika-fizika szakos tanárunk, mindenhol egyre-másra terjedtek szellemes bemondásai. Idős korában azonban inkább a szórakozottsága volt legendás, így hát mi is lejegyeztük osztálykrónikánkban újabb „aranyköpéseit”.

Egy reggel, amikor Blöki bácsi bejött az órára, lustán, össze-vissza forgolódva tápáskodott fel az osztály. Elment az első padsor előtt a katedráig, majd szórakozottan felnézve, így szólt:

- *No, szóval egyenesen állni, ha leültök.*

Az ablak felőli sorban az egyik fiú még a kabátját sem vette le. Tanár úr ránéz, aztán megszólal:

- *Te fiam, izé, tedd le azt a kabátot, mert ha felszólítalak, a felelésbe úgylis beleizzadsz!*

Az egyik órán kiszólítja felelni *Pórer Ferit*, aki míg kiballag a táblához, Béla bácsi lapozgat még a noteszában. Aztán hirtelen odafordul a nebulóhoz:

- *Te Pórerferenc mondd csak, mi is a keresztneved?*

Persze, kitör a nagy röhögés.

Ebben az időben, az 1950-es évek elején nagyon vigyázni kellett arra, hogy mit mond az ember. Figyelték az iskolát, figyelték a tanárokat, és soha nem lehetett tudni, nincs-e az osztályban besúgó. Ha hivatalos közeg, netalán párttagok fülébe jutott, hogy valaki kritizálta a rendszert, vagy egyenesen

szidta a helyzetet, annak súlyos következményei lehetnek: fegyelmi, kizárás az iskolából, sőt akár rendőrségi eljárás is. Erre olykor diszkréten még tanáraink is figyelmeztettek bennünket.

Szóval, Pórer Ferit felelteti a tanár úr és ha a fiú megakad, erősen súgnak neki. Ezt Blöki bácsi is észleli, és a sűgó felé fordul:

- Na, te Lénárd, ne járjon a szád, ha beszélsz! Fiacskám, a fecsegés legnagyobb ellensége a szocializmus!

Lénárdnak ezután a táblánál egy példát kell megoldania. Írja a műveleteket és amikor a pluszjelet írja, a függőleges vonalat hanyagul mindig hosszabbra húzza, mint a vízszintest, ami így keresztnek látszik. Tanár úr odapillant, majd megszólal:

- Fiam, izé, ne írj olyan reakciós pluszjeleket!

A táblánál sokszor hiányzott a szivacs, mert egyesek, főleg esős időben, cipőpucolásra is használták. Óra közben a tanárok papírral, rongydarabkákkal, néha a zsebkendőjükkel törölték le a fölösleges szöveget. Egy matekórán Béla bácsi is bele nyúl a zsebébe és törölgetni kezdi a táblát. Nagy derűltség közepette pillanatok alatt mindenki azt nézi mutogatva, hogy a tanár úr kezében egy bizonyos rózsaszínű női alsónemű mozog fel-le a táblán. Valakiből hangosan kirobban a röhej. A tanár úr méltatlankodva megfordul, kezében tartva a törölőrongyot. Észreveszi, hogy mindenki éppen arra mutogat, majd restelkedve megszólal:

- No-no, fiúcskák, mit vigyorogtok, hát szivacs az nincsen, hát otthon véletlenül a nagyobbik lá-

nyom bugyogóját dugtam zsebre! - Na, akkor írjátok hangosan, amit diktálok!

Erre olyan hangorkán tört ki, hogy a kicsengetésig hátralévő két-három percben már semmit sem lehetett csinálni.

Fülöp Miklós

Besötétítés

1951-52

Fizikaórán az elektromosságról magyarázott *Benkő Béla* tanár úr. Közben, a kísérletezés alkalmával be kellett sötétíteni.

Valaki a pad alatt olvasott, és amint a tanár úr behúzta a függönyt, az illető dühösen felkiáltott:

- Te lüke, Blöki!

Béla bácsi gyorsan felkattintotta a villanyt és rátámadt az osztályra:

- Te, gyerekek, ki mondta azt, hogy...Na, szóval gyerekek... ki mondta azt, hogy ... izé?

Laborczy Róbert

Jakob tanár úr meghatódik

1950-51

Rosszkedvűen érkezik *Jakob* tanár úr az osztályterembe magyarórát tartani, s ezt még fokozza, hogy a hetes jelenti:

- *Tanár úr kérem, a katolikusok misére mentek, ezért sok a hiányzó.*

Természetesen ez általában azzal jár együtt, hogy a reformátusok egy része is meglóg az óráról, hiszen a tanár úr sohasem ellenőrzi, hány katolikus és hány református tanuló van az osztályban.

A megtanulni feladott verset apró, de jól olvasható betűkkel még a szünetben felírtuk a táblára. Elhaladva előtte, futólag rá is pillant, de látja vagy sem, szó nélkül ül le a tanári asztalhoz, pedig más-kor mindig van valamilyen humoros megjegyzése.

Például:

- *Na-na, ne boruljunk fel!* - vagy:

- *Á, a maguk buta kis dolgairól társalognak. Mi lehet az a nagyon okos dolog, amiről folyton papolnak?*

Ha hátul még mindig ordibálnak:

- *Nicsak! Az indiánerek!*

Mikor nagy a hangzavar, felemeli a mutatóujját:

- *Tessék a csendet gyakorolni! Már ne lapozgassunk, mint egy őrült!*

Amikor valaki nem készült és csak „hasal”, vagyis mellébeszél:

- *„Nohát, ez valóságos regényes világ! És a megnyilatkozások, amik követik! Nem is tudom, ezek az embert teljesen megingatják! No, jelen*

esetben én csak végrehajtó vagyok! - és beírja a szekundát.

Most azonban nem beszél, némán lapozgatja az osztálykönyvet. Enyhítendő a feszült hangulatot, feláll a hetes és azt mondja:

- *Tanár úr, igaz hogy kevesen vagyunk, de mi nagyon felkészültünk és mindenki felelni szeretne!*

- *Úgy van, úgy van! Felelni szeretnénk!* - kiabál kórusban a maradék osztály. Talán a hanghordozásunkból is érezhető, hogy a kedvében akarunk járni, mert láthatóan meghatódik:

- *No, azért nem kell úgy... na... mi ez a nagy lelkesedés... hmm. No, hát akkor lássuk mégiscsak ... no...*

Előveszi a noteszát és sorban szólítja a jelentkezőket. Vagy heten kapnak kitűnőt a táblára felírt vers hangos „felmondásáért”, azaz felolvasásáért.

Laborczy Róbert

Tanári türelem

1951-52

Dr. Jakob Károly magyaróráján, az egyik gyerek kikéredzkedett. Amint kifelé ment, az ajtóból visszafordulva, *Kóbi* tanár úrra nyújtotta a nyelvét. Pechére Károly bácsi éppen felpillantott és meglátta.

Amint a tag visszaérkezik, a tanár úr szemrehányón néz rá, majd így szól:

- *Te gazember, rám öltötted a nyelved?*

A fiú megszeppenve mentegetőzni kezd, hogy torokgyulladásra volt, hogy fehér a nyelve, meg hogy viszkett a torka, meg hogy....

Kóbi atyai hangon közbevág:

- *No, azért ülj csak le, no, jól van, látom, hamar meggyógyultál...*

Az osztály meg a nyelvét harapdálja, hogy ki ne robbanjon a hahota.

Az óra vége felé, amikor már a következő tananyagról van szó, valaki félhangosan felkiált:

- *Kóbi, menj már ki!*

Ám a tanár úr ezt is meghallja, és higgadtan így reagál a felszólításra:

- *No-no, ne személyeskedjünk!...Kóbi nem megy ki! Kóbi itt marad!...*

Kuklay Ferenc

ERDELYI

Orbán tanár úr favicce 1950-51

Az egyik fiúnak, aki szünetben a falat támasztotta, mert éppen oda sütött a nap, nagyon meszes lett a kabátja. Meglátta ezt Orbán tanár úr, aki idősebb korában kissé „cejpített”, és odaszólt neki:

- *Fiackám, téged az ickola be fog perelni!*

- *Miért, tanár úr?* - kérdezi a meglepett gyerek.

- *Azért fiackám, mert ha minden nap annyi mécet elviszel a kabátodon, mint most, akkor lassanként év végére nem marad még a falon!*

Könnyű elképzelni, milyen tapsvihar, röhögés és lábdobogás fogadta ezt a legújabb faviccet, és „Picta” bácsi boldogságát is, hogy sikerült megnevettetnie a „hacontalan diákokockákat”.

Laborczy Róbert

Egy oroszóránk Hólyaggal

1950-51

1950 után a református gimnáziumban is kötelező tantárgy lett az orosz nyelv, de kevés volt az orosz tanár. Ezért a más szakos tanárok közül többen is továbbképezték magukat és felvették az orosz szakot. Így tett a magyar-angol-vallás szakos *Héthy Lajos* is. Ő tanította nekünk az orosz.

Becsengettek. A csengő érces hangja után hatalmas robaj közepette ugrott be az ajtón, mondhatnánk, hogy berobbant a tanterembe közismertebb nevén *Hólyag* tanár úr, akinek szenvedélye lett,

hogy riasztó megjelenésével még jobban megijeszze a diákokat. Alighogy bedörrentette az ajtót, hatalmas hangján azonnal rázendített a „*Hej, sirokó...*” kezdetű népszerű, de általa dallamilag nagyon meghamisított orosz dalra. Aztán jött a feleltetés, amit általában különféle szentenciákkal és felkiáltásokkal vezetett be, vagy kommentált.

Kovács Tibort szólítja a következő litánia kíséretében:

- *Hát halljuk a leckét! Álljon fel ott az a lelkileg fésületlen és fölöttébb idéetlenül bámuló fiatalember! Te, te, Tibor, ne csodálkozz! Vagy talán nem készültél? Igaz, ezt kár is kérdezni, hisz mindenki előtt világos mint a vakablak, hogy Tibor barátunk ma sem készült!*

Rövid, de némi folyamatosnak tűnő nyekergés után Tibor elakad.

- *Na most már ebből elég is volt! Majd a következő órán! Halljuk inkább Szkircsák szellemi törpebirtokost!* - kiált fel

Szkircsák olyan méltóságteljesen áll fel, hogy ezzel már el is árulja összes tudását, vagyis tudja, hogy semmit sem tud. Majd *Kiss Jóska* felel az új orosz szavakból, de olyan sikeresen, hogy a tanár úr ezzel ülteti le:

- *Elég, roskadj magadba és köpködd le az egyéniségedet!*

Ezután jön *Zsubrinszky* „elvtárs”, az osztály fakutyája, ahogy közönségesen nevezzük, vagy néha egyszerűen csak *Zsuzsinak*. Tőle a nyelvtan iránt érdeklődik a tanár úr. *Zsuzsi* olyan csodálkozó po-

fát vág, hogy „Ször Hólyag” a következő, jelentőségteljes kifejezésre fakad:

- *Látom, majomszerű arckifejezéseiddel tökéletesen tudod utánozni a szamarat, sőt még a marhát is, de most halljuk a melléknévi igenevek ragozását.*

Fakutya hosszan hallgat, hiába próbál kiokoskodni valamit, semmi sem jó.

- *Ülj le, te zöldfülű! Szellemi sötétséged határtalan és utolérhetetlen. Mire használsz a fejedet? Otthon a sajtárt szárítjátok rajta? Miért nem tanulsz, te gazember?*

- *Beteg voltam, tanár úr kérem!* - hangzik a bizonytalan válasz.

- *Nyár óta beteg voltál, hogy egész félévben egy szót sem tanultál?* - dohog Hólyag. - *Tanulj, mert a jövő órán megint kíváncsiskodni fogok!*

Valahogy így telik nálunk egy-egy orosz óra, néha még cifrábban is. De nem nagyon bánjuk, mert tudjuk, hogy nem is mérges annyira, mint amennyire mutatja, és különben is vajszíve van, mert soha senki nem bukik meg nála oroszból.

Sipos Gyula

Jövőbelátás

1951

Az egyik orosz óránkon *Tárczy Árpád* tanár úr felszólítja *Makkai Zoltánt* felelni, aki felelt volna szegény, ha egyáltalán lett volna mit felelnie.

- *Mondd, Zoltán, te mi akarsz lenni?* - kérdezi a tanár úr.

- *Orvos!*

A szép, sűrű, nagy szakállú tanár úr végignéz rajta, majd rövid gondolkodás után megszólal:

- *Fiam, hogy akarsz te majd operálni, ha nem tudod az oroszot?*

Bertha László

1948.

A sűgás veszélyei

1949

Kelemen Pisti egyáltalán nem készült egészség-tanból, mondván, hogy az nem egy komoly tan-tárgy. A tanárnő, akit mi, fiúk magunk között csak úgy emlegetünk, hogy a „*nőci*”, előveszi a noteszt és elsőnek pont *Kelement* szólítja ki felelni.

- *Nos, mit tudsz a rákbetegségről?*

Pisti nyögdecsel egy két mondatot, hogy van gyomorrák meg bélrák, meg hogy valamelyik író gégerákban halt meg, - de rövidesen kimerül a szó-kincse és kínosan hallgat.

A tanárnő fel-le sétál a padok mellett, közben a fiúk próbálnak sűgni, amikor távolodik, akkor han-gosabban, amikor közeledik, akkor halkabban. Há-

tul valamelyik csibész szellemeskedni akar és súgni kezdi:

- *És vannak „hajrák” a focimeccseken!*

Pisti a „hajrák” szót még hallja, de a tanárnő már éppen közeledik, és a mondat vége is kuncogásba olvad, ám ő csak a mentőkötelet látja, a „nöci” szemébe néz és magabiztosan kivágja:

- *Ja, igen, és ismeretes még a hajrák, amelyik, sajnos, nagyon gyakori betegség!*

Balla János

A nagy Sztálin születésnapján

1949

1949 decemberének közepén igen hideg volt, fagyott, de parancsszóra egész nap Sztálin születésnapját kellett ünnepelnünk.⁹

Patakon a nyitány a reggeli órákban a tíz szakaszra osztott váltófutás megrendezése volt. A staféta a Bodrog hídjától indult, majd a Községháza előtt balra fordulva a posta felé és a Rákóczi úton haladt a Kollégium előtt kijelölt célíg. Közel száz csapat induló emberei álltak a rajtnál, kicsik és nagyok vegyesen. Tudniillik minden alsó és felső tagozatos általános iskolai, minden gimnáziumi, tanítóképzős és teológiai évfolyamnak, továbbá a helyőrség szakaszainak, az intézmények, sportkörök és hivatalok egységeinek, meg a jó ég tudja,

⁹J. V. Sztálin december 21-én – rossz nyelvek szerint: az év legsötétebb napján – született. [lektori megjegyzés]

még ki mindenkinek, kötelező volt csapatokat indítania. Az első versenyző-váltókat egyszerre indították. El lehet képzelni, hogyan nyúlt el a mezőny, az úgynevezett váltóhelyeken micsoda kavarodás állt elő! Magam dideregve, osztályom ötödik váltófutójaként a posta sarkánál vártam *Kiss Sanyit*, aki úgy középtájon jött is már.

- *Hol a stafétabot?*

- *Az nincsen. Nem adtak! Fuss a nélkül!*

- *Hogy én? Bot nélkül? Milyen staféta ez?*

Ablonczy Bertalan testnevelő tanárunk sporterkölcsi tanításai jutottak eszembe „*a stafétabot szerepéről a váltófutásban*”, és döntöttem. Apám nagy derűjére, aki a járdán várt rám a kabátommal, nem is futottam. Felöltöztem és hazamentem.

Juhász Feri osztálytársamnak kellett engem váltania. Ő egy darabig várt rám, de mivel nem is látott, szintén elindult, csak úgy, váltóbot nélkül. A csapat így, nélkülem is befutott a célba. A nagy zürzavarban senki sem vett észre semmit, szerencsére, szerencsémre.

A nagy nap eseményei az esti fáklyás felvonulással zárultak. Aki csak élt és mozgott, “önként” mindenki felvonult. A menet a Postahivatal előtt indult, a Semmelweis utcán haladt tovább, majd a Kossuth utca végén jobbra kanyarodva a postánál, újra a Rákóczi útra fordult és az iskolakertnél ért véget. Rengeteg ember lézengett az úttesten, hiszen a menet eleje és vége majdnem összeért. *Szabó Gyulát*, a gimnázium igazgatóját nyilvánvalóan zsenírozta a kierőszakolt lelkesedés; erős markában s a vállán tartotta azt a botot, amelynek a végén,

vagy négy méterre tőle, a mögötte állók feje fölött lengett a többiek lámpásai között az ő alig pislákoló lampionja. A háta mögött haladó, mindig optimista, tréfás kedvét soha el nem veszítő *Farkas László*, a Teológiai Akadémia egyházjogtanára meg is kérdezte tőle:

- *Gyula, hol szerezted ezt a ragyogó mogyorófavesszőt, ezt a hosszú horgászbót?*

Gyula bácsi nem válaszolt, csak vitte is, meg nem is a lámpást. Amikor a menet a pártbizottság elé ért, ahol mindenkinek alkalmi rigmust vagy köszöntőt kellett deklamálnia, Farkas László a többiek derűjétől kísérvé, a maga kreálta kétsorost harsogta, miszerint

*„Nem kell pap és nem kell sakter,
Nagy Sztálin a békebakter!”*

Az erkélyen álló elvtársak valószínűleg nemigen értették pontosan e két sor igazi mondanivalóját, mert szerencsére, mosolyogva megtapsolták.

Egey Tibor

Van levelem?

1947

Sipos György, az 1940-es évek végén a Tanítóképző fiatal testnevelőtanára, gyakran volt a tréfák céltáblája. Tudta, hogy kollégái gyakran ugratják, néha neheztelt is ezért rájuk.

Ekkor udvarolt éppen későbbi feleségének, s mindennap várta Kecskemétről a levelét. Óraközi szünetekben be-berobbant a tanári szobába és folyton kérdezgette:

- *Van levelem? Nincs levelem!*

Egy alkalommal *Csuka Andor* tanártárs vette át a postát. Gyuri levelét beledugta egy pedagógiai szakkönyvbe, majd feltette a tanári kézikönyvtár egyik hosszú polcára.

- *Van postám? Van levelem?* - rohant be szünetkor Gyurika.

- *Háát, mintha láttam volna affélét, hol is? Talán egy szakkönyvön, lehet, hogy valaki véletlenül vele együtt visszadugta a kézikönyvtárba?* - mondta Csuka látszólag szenvtelenül.

Gyuri bátyánk pedig idegesen és izgatottan egy egész polc könyvet volt kénytelen átpörgetni, mire rátalált a kedves levelére.

Máskor meg csak akkor adták oda a levelét, ha bemutatott a tanári asztal tetején erőből egy kézenállást, amit persze ő könnyedén és gyorsan teljesített az irigy kollegák előtt. Magas termete ellenére kitűnő szertornász is volt, gyönyörű gyakorlatokat mutatott be nyújtón, gyűrűn, lovon és korlátan. Sajnos, ennek egyszer vége szakadt. Az történt, hogy

egyik testes, ügyetlen tanítványa testi épségét védte, aki majdnem lezuhant a lóról, és Gyuri bá' alkarja a ló kápáján eltörött. A csont összeforrt, de a keze már nem volt a régi. Többé nem láttunk tőle hosszan kitartott tökéletes Krisztus-keresztet a gyűrűn.

Egey Tibor

A fohászt meghallgattam

1948

Sipos György már pályája elején ambiciózus, kitűnő testnevelő tanár volt a Tanítóképzőben. Könnyen lehetett ugratni, de sohasem haragudott meg a tréfacsinálókra.

A negyvenes évek utolsó éveinek egyikén elhatározta, hogy olyan évvégi tornabemutatót rendez, amelyik felülmúlja a rivális, a gimnázium hasonló bemutatóját. Tanár kollégái nem akarták letörni lelkesedését, de azért halkán megjegyezték, hogy a „lepipálás” kicsit nehéz lesz, hiszen a több száz főnyi kollégiumi ifjúság eleve többre képes, mint az öt évfolyamos, kisebb tanítójelölt gárda. Arról nem is szólva, hogy *Szabó Károly*, a népszerű *Kari bá* tudása, szervezőképessége, sokoldalúsága, tapasztalata nem hagyható figyelmen kívül. De Gyuri bátyánk csak-csak erősködött, hogy majd ő megmutatja!

A kollégák arra is figyelmeztették, hogy a május eleji bemutatók idején számolni kell a helyi időjá-

rással is: a Királyhegy vagy a Mandulás irányából a záporfelhő pillanatokon belül ideér, áldását percek alatt szétszórja, majd amilyen hirtelen jött, olyan futva távozik, jól megöntözve nemcsak a kerteket, de a szétfutó közönséget is. Gyurka erre úgy reagált, hogy felszólította a papokat - tudniillik akkor még a tantestület tagja volt a református lelkész, a katolikus plébános és a helyi görög katolikus hitoktató is:

- *Ti pedig imádkozzatok, hogy ez ne így legyen!*

Eljött a várva várt bemutató napja. Derekas előkészület, sok-sok munka, gyakorlás előzte meg. A nagyszámú közönség gyakori felcsattanó tapssal jutalmazta az egyes csoportos és egyéni gyakorlatokat. De mit ad Isten? A jóslás bevált! A malom felől, amely akkor még állt és működött, felhő kerekedett, és a tornabemutatót derékba kapta a friss májusi zápor. Az előadás félbeszakadt, a közönség szétfutott. Az egész csak néhány percig tartott, s ahogy jött, az eső el is ment, kisütött a nap. De a felázott talajon és közönség nélkül már nem lehetett az ünnepélyt folytatni. Sipos tanár úr, joggal, igen elkeseredett.

A tantestület csendes beszélgetésre a Képző kertjében jött össze. Mondták:

- *Ugye Gyuri, megmondtuk, hogy számolni kell az esővel!*

Erre a tanár úr dühösen kifakadt:

- *Ugye kértelek benneteket - fordult a papok felé-, hogy imádkozzatok, ne legyen eső! Ti vagytok az oka az egésznek!... stb, stb.*

A beszélgetés tovább folyt, vigasztalták, hogy amit láttak, az is nagyon szép és jó volt, de csak nem akart megnyugodni. Ekkor egy postás kihordófiú jelentkezett és Sipos tanár urat kereste. Táviratot hozott. A táviratban ez állt: „*Fohászt meghallottam, az esőt beszüntettem. Atyaúristen*” Óriási nevetés közepette járt kézről-kézre a távirat.

Utóbb megtudtuk, hogy *Bacsur Sándor* plébános, a minden tréfára hajlamos, városszerte közkedvelt hitoktató volt az, aki beosont a tanári szobába és onnan telefonon feladta a fenti táviratot, majd észrevétlenül visszatérve, maga is részt vett a további ugrató beszélgetésben.

Múltak az évek. 1958 tavaszán mi, helyi öregdiákok felidéztük ezt a történetet, éppen az esedékes, akkori bemutató napján, majd egyikünk felkiáltott: - *Tudjátok mit? Most mi is tréfáljuk meg Gyurka bátyánkat!*

A képzős tornaünnepély kezdete előtt a következő táviratot adtuk fel Sipos tanár úrnak címezve: „*A diákok fohását meghallgattam, az esőt megrendeltem. Atyaúristen*” Aztán a nagyközönség sorában ülve vártuk, majd hogyan reagál rá a tanár úr. Vajon eszébe jut-e a tíz évvel azelőtti történet?

Csodák-csodája, az égiek értették a tréfát. Gyurka bátyánk éppen a bemutató kosárlabda mérkőzést vezette, amikor váratlanul csakugyan jöttek a felhők, eleredt az eső, ő a zápor elől beállt a régi tornacsarnok melletti hársfa alá és ebben a pillanatban lépett hozzá a postás, átadva a táviratot. Ő olvasta, forgatta, felnézett az égre, újra olvasta, újra a felhőkre nézett, majd a fejét csóválva zsebre dugta a

papírt. A bemutatót persze most is elmosta a zápor. Mi kajánul, de csendben somolyogtunk a véletlenek eme hihetetlen összjátékán. Nem tudtuk meg sohasem, a címzett rájött-e arra, hogy ezúttal kik ugratták?

Egey Tibor

Az ihlet hatalma

1950

Osztályfőnökünk és magyartanárunk, *dr. Bakos József* egyszer házi dolgozat írását rendelte el.

Sokrétű egyéb kötelességeim és elfoglaltságaim miatt nekem nem nagyon maradt időm ilyen világi hívságos dolgokra. Lapítottam is a magyaróra elején, remélve, hogy elhúz fejem fölött a vihar.

Ám nemcsak a hölgyek, hanem a pedagógusok is ún. hatodik érzékkel rendelkezhetnek, mert a tanár úr legelsőnek engem szólított fel a házi dolgozat felolvasására.

Nem volt mit tenni, feltápászkodtam, kezemben a dolgozatfüzettel, s hangosan „olvasni” kezdtem.

Az elég terjedelmesre sikerült „dolgozat” végén a tanár úr megszólalt:

- Nagyon jó volt! Na, hozd ki, hadd írjam alá.

Szóval becsapott a villám. Nagy nehezen azért kinyögtem:

- Tanár úr, kérem, ez nem volt leírva, mert nem volt rá időm...

Bakos tanár úr tekintete rám meredt. Arcát igyekezett szigorúra igazítani, de ajka körül rejtett mosoly játszott:

- Te gazember! Most beírhatnám a szekundát, de olyan jól rögtönöztél, hogy ez egyszer elnézem neked.

Ugye, milyen fontos a szükség teremtette ihlet?

Lázár Oszkár

Megfutamodás

1953

Pataki tanítóképzős koromban mi, a kollégisták, vagyis nem őslakos patakiak is elmehettünk a szabadtéri bállal záruló várkerti majálisra. A tanítóképzős lányainkon kívül alig ismertünk pataki lányokat, de a bálon *Budai Gyuszi* barátommal megismerkedtünk két kispataki lánnyal, szintén barátnők voltak. Így esett, hogy felajánlottuk nekik: még mielőtt lejár a kimenőnk, hazakísérjük őket.

Sajnos, jó messze laktak, a Bodrog túloldalán, Kispatakon, de lovagiasan a kiskapujukig kitarotunk.

Abban az időben még létezett egy ősi, titkos el-lenszenv bizonyos kollégista diákok és a pataki suhancok, az úgy nevezett „izgágák” között, s ha valaki az iskola közeléből távolabb, a peremvidékekre merészkedett és véletlenül ezzel a minden diákot gyűlölő bandával találkozott egyedül és védtelenül, néha bizony minden ok nélkül is elagyabugyálták.

Gyula barátommal a nagy pataki estében hazafelé szaporáztuk a lépteinket, s már a Bodrog régi, gerendás fahídjához közeledtünk, amikor mint égből a villámcsapás, karókkal felfegyverkezve előtünk termett 6-7 suhanc. Megpróbáltuk őket kikerülni, de elállták az utat.

- *Hogy merészkedtek ti Kispatakra járni udvarolni? Majd ellátjuk a bajotokat, hogy többet ne gyertek ide!* - és trágár szavakat ordibáltak.

Megpróbáltunk védekezni, hogy mi nem is ismerjük a lányokat, ők kértek meg rá, hogy idáig kí-

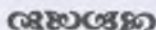
sérjük őket, meg hogy mi is egyszerű, szegény emberek gyerekei vagyunk, de megszállt a valós félelem. Közben a legcingárabb alak az egyik kezével az állunkat macerálgatta. Tudtuk, hogy ez provokálás a visszaütésre, hogy aztán okkal, mindannyian ránk rohanhassanak. Vissza nem ütni semmi áron, inkább menekülni!

- *Tudjátok mit? Kössünk egyezséget!* - ajánlottuk nekik.

Történt, hogy néhány pillanatra hátrább húzódtak tanakodni, támadjanak-e vagy sem. Ebben a pillanatban rakétaként indítottuk be a lábainkat a „most már minden mindegy” elv alapján és eliramodtunk. Mire észbe kaptak és utánunk zúdultak, már vagy húsz méter előnyünk is volt. A Bodrog fahídjáról mi már lekopogtunk, amikor üldözőink rádübörögtek. Lándzsázó karóikat is hiába dobálták utánunk.

Száz méteren olyan sprintet futottunk Gyulával, hogy az addigi összes pataki diákrekordot biztosan megdöntöttük. Kár, hogy nem mérte senki!

Sass István

Méltatlan bosszú

1953

A gimnázium államosítása után, a nyári szünidőkben általában egy-egy hónapot különféle állami vállalatoknál dolgoztunk, úgynevezett „munkatáborban”, így segítettünk felépíteni a győzedelmes szocializmust.

1953 júliusában Diósgyőrbe vezényeltek bennünket; a vasgyár területén a hűtőtornyok környezetében dolgoztunk mint segéd munkások. A munkaidőtartamára a zeneiskolában szállásolták el a patakiakat.

Osztályfőnökünk, *Dévai Jenő* tanár úr elkísért minket, felügyelt ránk, együtt is lakott velünk, az iskola egyik termében.

Az egyik napon megorroltam rá, bizonyára valami csekélységért. A vasgyár udvarára éppen akkor hoztak nagy mennyiségű üvegyapotot, nyilván hőszigetelés céljára. Rögtön eszembe jutott, hogy ha ez összetörik, vagy összemorzsolódik és a bőrre kerül, iszonyú viszketést okoz. Egy maréknyit gyorsan zsírpapírba csomagoltam, majd hazaérve a szállásra, összetörtem porrá.

Felhajtottam osztályfőnökünk ágytakaróját és az üvegyapotot rászórtam az ágyneműjére és a hálóingére. Este mit sem sejtve lefeküdt. Éjfél körül arra ébredtünk, hogy a teremben ég a villany, ő pedig hálóingben, akár egy gumilabda, ugrál az ágy tetején.

- *Mi a baj tanár úr?*

- *Az istenit!* - üvöltötte -, *mintha csalánok közt feküdnék, úgy viszketek! Ez borzasztó!*

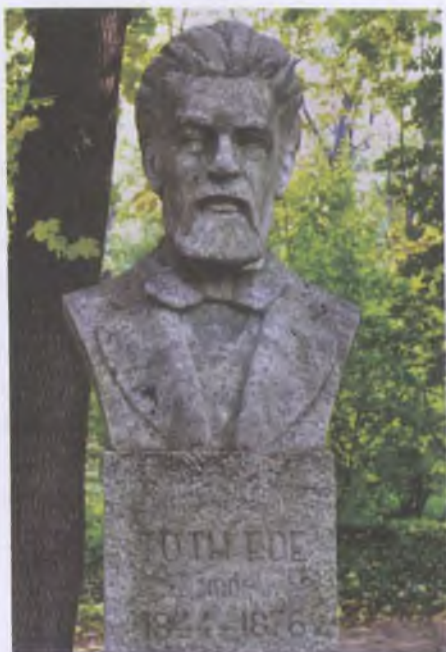
Visszafojtva nevetési ingerünket, azt mondogattuk, hogy egy kicsit mi is viszketünk, biztosan műanyagszálas a lepedő.

Reggel egy fél óra hosszat tusolt és lecseréltette a teljes ágyneműjét. Hála Istennek, nem kapott bőrgyulladást, lassan megszűnt a viszketése.

Csínytevésemre nem derült fény, de azért kissé szégyelltem magamban durva tréfámat, mivel ezt nem érdemelte meg Dévai tanár úr.

Kisgyörgy Károly

☞☞☞☞

Zsül apó felindul

1955

Érettségink előtt, 1955 április végén hivatott Szabó Gyula, régi igazgatónk, mindenki Zsül apója. „Csak” igazgatóhelyettes volt már ekkor, az államosítás után ezt a tisztet azért kapta meg, mert nélkülözhetetlen volt hatalmas szaktudása. Tisztelettel és félve kopogtattam be az irodájába, el nem tudtam képzelni, hogy miért rendelt maga elé.

Álltam az íróasztala előtt, ő meg magában dohogva, egy szót sem szólva, egyre gyorsuló léptekkel, fel-alá járt asztala mögött. Hirtelen megállt és ökölrel irtózatosat csapott az asztalra, majd kifakadt:

- *Háát hogy ezt, ezt neked pont énnekem kell mondanom...*

Majd indulatából veszve egy keveset, halkabban folytatva arra kért, - tudván, miszerint én fogok az ifjúság nevében a csengőbúcsún elköszönni az iskolától -, hogy az Alma mater, a magunk és a tanári kar érdekét is nézve, ha csak egy mondattal is, de tolmácsoljam köszönetünket a hivatalos állami vezetésnek, bármennyire is nem szívleljük őket.

Mondtam:

- *Igazgató úr, erre mi is gondoltunk. Így lesz!*

- *Köszönöm, fiam!* - ezzel elbocsájtott.

Sokáig nem értettem az indulatát. Később rájöttem a nyitjára. Ugyanis az esetnek volt előzménye, mégpedig az, hogy a tanév elején tartottuk a szalagavatót. A két búcsúzni készülő osztály volt az utol-

só évfolyam, amelynek törzstagjai még nyolc évig jártak Patakon gimnáziumba.

Bennünket kétszer államosítottak, egyszer az általános iskolai tagozatban, másodszer a gimnáziumban. De a tanáraink túlnyomó többsége szerencsénkire a régi tantestület tagja volt és maradt. Az új igazgató hallani sem akart arról, hogy kihímzett zöld szalagot kapjunk a szalagavatón. Az évszázados hagyományt megtörve, pirosat akart, jelezve, hogy ez már nem egyházi iskola. Társaim cselhez folyamodtak. Átmentek Újhelybe és a szintén államosított volt piarista gimnázium végzőseivel összebeszéltek, akik az ottani igazgatónak azt mondták, hogy a pataki direktor hozzájárult a zöld szalaghoz, Patakon meg mi füllentettük azt, hogy az újhelyi főnök is megengedte a zöld színt. Így mindkét igazgató megenyhült, elállt eredeti elképzelésétől és zöld utat kaptunk.

A szalagavatón én beszéltem. Erőteljesen hangsúlyoztam, hogy a zöld színnek semmi köze a politikához, a tavasz, a reménység, az ifjúság színe, a még nem egészen éretteké, hiszen az érendők a „maturandusok” viselik.

A szalagavatón történtek is hozzájárulhattak tehát ahhoz, hogy osztálytársaim engem bíztak meg az évvégi beszéd megtartásával. De ekkor mitől jött indulatba Gyula bácsi? Egykor ő maga is pataki diák volt. Valószínűleg bennem a már évek óta nem létező Ifjúsági Önképzőkör elnökét látta. Egykoron a Kör elnökét az ifjúság választotta, a Kör munkájába a tantestületnek, a tanároknak beleszólni nem illett. A mindenkori elnöknek volt kötelező

tiszte a csengőbúcsún az eltávozók nevében szólni. A beszédébe beleszólni, cenzúrázni?! - Ez elképzelhetetlen volt Patakon.

Zsül apó úgy érezte, hogy ezt az ősi szabályt szegi meg, de megtette, mert felelősséget érzett irántunk. Ez volt hát felindulásának az oka.

Egey Tibor

Útiköltség-hozzájárulás

1955

1952-ben érettségiztem. Este, a bankettunkon tudtuk meg a megrázó hírt, hogy a gimnáziumot államosították.

Érettségi vizsgám után a Pestről jött pártellenőr közölte velem, hogy az ország legmarxistább egyetemén, a budapesti Lenin Intézetben kell majd oroszul tanulnom.

A Lenin Intézetben nagyon rosszul éreztem magam. 1952 decemberében ki is akartak dobni, mert megtagadtam a pártba való belépést. Szovjet tanáraink mentettek meg, mert az oroszban való gyors előmenetelem miatt kedveltek.

A gyors nyelvtanulásnak hátránya is volt. A moszkvai rádió 1953 tavaszán meg akarta szólaltatni a Lenin Intézet egyik elsőéves hallgatóját. Engem jelöltek ki. Sikerült a hangfelvétel, az orosz rádió elégedett volt.

Bezzeg a honfitársaim!

A párttagok hevesen tiltakoztak, hogy *én* beszélhettem a moszkvai rádióban.

Atyai barátom, *Pap Laci* bácsi, a budapesti ref. teológia dékánja viszont csalódottan kérdezte:

- *Nem szégyelled magad, hogy pataki diák létedre a moszkvai rádiónak adsz interjút?!*

1955 elején a nyugati és keleti tábor közti enyhülés szelei kezdtek fújdogálni. Gondoltam merészet, meghívattam magam Finnországba, hogy kölyökkorom óta dédelgetett álmom valóra váljék.

Februárban beadtam az útlevélkérelmet. Minden barátom kinevetett, hogy milyen naiv vagyok.

A Lenin Intézet *magyar* tanárai hevesen ellenezték útlevélkérelmemet, a *szovjet* tanárok viszont erősen támogatták. Július elején megkaptam az útlevelet. Nem akar-tam hinni a szememnek.

Pénzem kevés volt, ezért támogatást kellett kérnem barátaimtól-ismerőseimtől, hogy a vasúti és a hajójegyet meg tudjam venni.

Így jutottam el *Szabó Gyula* bácsihoz is, aki megölelt s átnyújtott egy százast.

- *Nagyon szépen köszönöm, igazgató úr. Mikor hazajövök, visszafizetem a kölcsönt - rebegtem.*

Gyula bácsi rám nézett, megfogta a vállam:

- *Fiam, ne nekem fizesd vissza, hanem valaki olyannak, akinek majd szüksége lesz rá.*

Életem egyik legszebb etikai tanítása volt ez, amelyet azóta is igyekszem törleszteni, hogy Gyula bácsihoz hasonlóan én is kiérdemeljem az „ügyeletes embertárs” megtisztelő címet.

Lázár Oszkár

Ha a téma nem hever az úton... odatesszük

1956

1956 áprilisában a *Művelt Nép* című kulturális hetilap egyik számában „*Vandal állapotok Sáropatakon*” címmel tudósítás jelent meg. A cikk névtelenségbe burkolózó írója lángoló szavakkal számolt be arról, hogy elég az, hogy vasgyűjtő hét alkalmából ellopták a Rákóczi Vármúzeum ajtajának bronz kopogtatóját, de az éj leple alatt vandál tettesek az iskolakertben Kazinczy Ferenc mellszobrát talapzatáról leemelték és átvitték Lorántffy Zsuzsanna ülőalakos bronz szobrának az ölébe... Micsoda kultúrbotrány ez a Bodrog-parti Athénban?! S ilyenkor hol van a várkapitány, hol vannak az iskolák igazgatói, hol a Városi Tanács vezetősége, stb., stb.?

Egyetemi hallgatóként Budapesten, távol Pataktól, sehogyan sem értettem az egészet. Azt tudtam, hogy évtizedek óta szokás volt ez: a ballagás éjszakáján Kazinczy szobrát „illett” arccal a fák felé fordítani, de hol volt még a május? Megjegyzendő: rövidesen a Szabad Európa Rádió is kommentálta a tudósításra hivatkozva ezt a „szoborállítást”.

Patakon nyáron, a vakációban megkérdeztem a helyi idősebb volt pataki diákokat, mit tudnak az ügyről? K. Laci készségesen beszámolt mindenről. Öccse névnapját, Dénes-napot (április 8) ünnepelték a Mudrány úti kocsmában. Záróra után a kissé kapatos társaság egyik tagja, *Lázár Pista* - akkor már befutott fővárosi újságíró - felkiáltott:

- Fiúk, csinálni kellene valamit!

És már mondta is, hogy mit. Láttad volna, ahogyan cipekedtünk, ő nyögött legjobban a több mint fél mázsás bronz alatt.

De hogyan tudódott ki mindez? Ki írta a cikket? Hogy ki? Hát ő maga, Lázár Pista, mivel éppen nem volt más aktuális témája. És a „vastag” pesti honoráriumból a nyavalyás egy fröccsöt se fizetett a többieknek.

Egey Tibor

Jövendőmondó diák

1970

Úgy látszik, Patak nem csak nagy szellemeket, de jövendőmondókat is nevel. 1970-ben a 4/d osztályban történelemórán tanárnőnk lelkesedve jelentette be az előző napi „nagy belpolitikai eseményt”:

- *Sztálinvárosunk már van. De mától Tiszaszederkény új neve Leninváros lett!*

Az osztály szokásos, hangos zsongása mélyéből kiemelkedett egy mélyebb orgánus:

- *Lesz abból még Tiszaiújváros!*

A mondat hirtelen elvágta a hangzavart, csend lett úrrá az osztályban. Tanárnőnk elsápadva nézett fel.

- *Ki volt az?*

Az újra felerősödött zsongásból ilyen felkiáltások érkeztek:

- *Ki tudja?*

- *Ebben a tömegben?*

A tanárnő szigorúan nézelődött, de nem folytatta jövőbe látó osztálytársunk kiléte után a kutakodást, valószínűleg ő sem nagyon akarta megtudni, de hát...

Természetesen mi tudtuk valamennyien, hogy *Szilva* (alias *Szilvássy Pista*) látott előre a történelembe. Könnyű volt neki, hiszen édesapja görög katolikus pap lévén, közelebb állhatott ahhoz a lényhez, akinek végtelen rálátása van az idők folyására. Pedig úgy vélem, Pisti se hitte komolyan, hogy jóslata mindössze húsz év múlva beteljesül, hiszen a rendszer oly erősnek látszott! Akkor még „Lenin élt” és úgy tűnt, hogy még sokáig élni fog!

Kormos Ferenc

KÉPES GÉZA ANEKDOTÁI, I-III.

A Pataki Öregdiákok Baráti Köre a budapesti Bem rakparti klubestek keretében 1975-1978 között négy alkalommal tartott pataki anekdotaestet, ahol sok régi anekdota hangzott el.

Az 1978. február 24-i esten *Képes Géza* költő, a volt pataki diák és tanár mondta el alábbi anekdotáit, amelyeket dr. *Zombory László* műegyetemi docens vett fel magnetofonszalagra és dr. *Harsányi István* bocsátotta a szerkesztők rendelkezésére.

Anekdotába illő

1920

Azt kérdezitek tőlem, hogyan lettem pataki diák? Hogy, kerültem a Szamos és a Kraszna mellől Patakra? Édesapám kovács volt Mátészalkán. Sokáig azt tervezte a család, hogy én is kovácsinas leszek. Ám nekem - megmondom őszintén - nem volt ehhez kedvem. Valami mást akartam. Elbújtam a szoba sarkába és faltam a könyveket, de bizony ez sokba került. Mátészalkán nem volt más középiskola, csak polgári. Ezt elvégezve, a helyi segédlelkész, *Filep Gusztáv* aztán mégis ráébresztette és rávette apámat, hogy taníttasson tovább. Először Debrecenben próbálkoztak, de ott nem sikerült. Ekkor *Filep Gusztáv* kijelentette, hogy Patakra kell mennem. Így kerültem messzire Mátészalkától. Addig persze latint semmit sem tudtam, mert négy polgárit végeztem, s ezután határoztunk úgy, hogy Patakra megyek, a családi tanács így döntött. Ak-

kor tehát négy hét alatt kellett megtanulnom négy év latin tananyagát. Nemsokára műfordításaim jelentek meg, sőt latinul írtam verseket, amelyeket a *Juventus* című, latin nyelvű diáklap is megjelentetett. Az ottani szereplésem nagy figyelmet ébresztett. Mert hát nagyon szerettem a latint, éppúgy, mint később a görög nyelvet is, hát ezért ment nekem könnyen a tanulás!

Képes Géza

Lovas kalandjaim

1970-es évek

Nagy szeretettel emlékszem vissza édesanyám öccsére, *Török Zsigmondra* és sokat gondolok rá. Két gyönyörű lova volt, s az egyiken magam is lovagoltam.

Az úgy történt, hogy ötéves koromban Zsiga bátyám a mezőn feltett a ló hátára, szőrén természetesen, ez magától értetődik, és indultunk is. A ló hazáig vágatott velem. Ám az udvaron ki volt feszítve egy ruhaszárító kötél, a ló átfért, engem a kötél lesöpört a hátáról és lehuppantam. Nagyon megijedtem, sírtam természetesen, hogy soha többé. De Zsiga bátyám igen okos ember volt, kivette a lovat az istállóból, ahová befutott és megint ráültetett. Kapaszkodj, tessék lovagolni és rávágott a lóra. Meg is tanultam, s ez az élmény később nagyon fontos lett.

Zsiga bátyám sámán is volt. Ez hogyan nyilatkozott meg nála, arról itt nem akarok beszélni. Több dologra emlékszem, egyet elmondok belőle.

Egyszer az asztalnak azt parancsolta, hogy emelkedjék fel két lábra. És valóban két lábra állt, hatan sem bírtuk lenyomni négy lábra. A fizika minden törvényével ellentétben viselkedett. S ahogy a franciák mondják: ezzel a két tulajdon szememmel látam!

Még kölyök voltam, amikor igen kértem Zsiga bátyámat, hogy vezessen be ebbe a tudományba. Nem volt hajlandó. Azt mondta:

- *Fiam, megbolondulnál tőle.*

Ő nem bolondult meg, sokáig élt, de nem folytatta ezt a mesterséget.

Meghívtak Mongóliába mint műfordítót, és ott muszáj volt lóra ülni, akár tetszett, akár nem. Mert ott az igazi barátság gesztusa az, hogy amikor üdvözlöm a mongol lovast, leugrik a lováról és azt felajánlja nekem, a vendégnek. Ezt egy pillanatnyi habozás nélkül el kell fogadni, mert a visszautasítás a legnagyobb sértés. Ugyanolyan sértés, mint ha a finn házigazda azt mondja, hogy parancsolj, be van fűtve a szauna és én erre azt mondom: köszönöm, de én tegnap szaunáztam. Hát ez teljességgel lehetetlen.

Nos, visszaemlékeztem Zsiga bácsira és felpattantam a házigazda lovának a hátára. Ráadásul nyári szandálban, és az ember úgy érzi, hogy a keskeny mongol kengyel valósággal elvágja a lábát. S még hozzá a fanyeregbe nem szabad beleülni, hanem egyenes lábbal úgy tartania magát, mintha állna.

Erre nagy-nagy lakomát csaptak! Nem azért, mint-ha engem ünnepeltek volna, hanem saját magukat vendégelték meg, és ezt nekem őszintén el is mondták. Megmagyarázták, hogy nekik ez nagyon fontos, mert ilyenkor nagy az eszem-iszom - az állam költségére.

Én is nagyon tanulékony voltam. Tízezer kilométer távolságból nem lehet az otthonnal levelet váltani, csak táviratot küldeni, mert egyébként az ember hamarabb megérkezik, mint a levele. Hiába írok levelet a feleségemnek, bementem hát Ulanbatorban a postára és feladtam egy hosszú táviratot, természetesen oroszul. Azt mondja a postás:

- *Kedves vendég, ez rengetegbe fog kerülni.*

- *De ezt nem én, hanem a minisztérium fizeti!* – mondom neki.

Rettentő zavarba jött, hívta a főnököt.

- *Hát jó - mondta - ha így van, hát jó!*

Attól kezdve naponta egész regényeket küldtem a feleségemnek táviratban.

De térjünk vissza a lovakhoz, amit Zsiga bátyámnak köszönhetek.

Az egyik telepen szintén nagy ünnepséget csaptak, egy nagy hordóban kumiszt hoztak és juhtejből főzött pálinkát. A kumisz nagyon jó volt!

Ezután kivonultunk a mezőre, természetesen lóháton. Az egyik telepes ajánlotta fel nekem a lovát. Felültem rá, de az rögtön el is ragadt velem. Vágtattott, és én csak arra az egyre koncentráltam: az Isten szerelmére, csak le ne essem róla! Nem baj, ha az ijedségtől meghalok, csak le ne essem a ló hátáról, mert azt, hogy egy magyar ember leessen a lo-

va hátáról, azt itt nem lehet elviselni! Hiába húzgáltam a két kantárszárát, semmit sem tudtam csinálni, csak vágatott velem a ló. Végre észrevették, hogy bajban vagyok. Egy pásztor felkapott a lovára, nyargalt, hogy utolérjen és elkapja a lovam. Sikerült! Szavamra mondom, rajta maradtam, különben már megjött volna a híre.

Képes Géza

Díszdoktorrá avatnak Helsinkiben 1977

Nagy megtiszteltetés volt számomra, amikor megtudtam, hogy a Helsinki Egyetem díszdoktorává fognak avatni a legkiválóbb férfiakkal együtt, így a holland *van Hove* világhírű atomtudóst¹⁰; a berlini Humboldt Egyetem rektorát, aki világhírű vegyész; a stockholmi egyetem nyelvésztudósát; a szovjet Nyelvtudományi Intézet igazgatóját; a világhírű finn énekművészt *Talvelát*,¹¹ a kor legjobb basszusát; valamint engem, a finn irodalom magyar műfordítóját.

Azzal kezdem, hogy a meghívó után táviratilag kérték tőlem a fejbőségemet és a fejem formáját. A következő táviratot küldtem:

„Fejbőségem 58 cm, a fejformám kerek. Tisztelettel: Képes Géza”

¹⁰ *van Hove, Léon Charles Prudent* (1924-90): belga fizikus, a genfi CERN [Conseil européen pour la recherche nucléaire = Európai Nukleáris Kutatási Tanács] nemzetközi kutatóközpont vezérigazgatója (1976-1980)

¹¹ Martti Talvela (1935-1989)

A felvevő postás elrohant a főnökéhez a szöveggel. Az pedig elképedt, hogy miket írok, azt hitte, hogy rejtjeles kémjelentés. Úgy kellett megmagyaráznom, hogy a ceremónián kötelező cilindert az egyetem készítteti az előre megadott méretek alapján

Odakinn pedig azt hallottam, hogy van Hove, a holland származású atomkutató a hasonló tartalmú felkérésre bediktálta titkárnőjének az adatait. A német titkárnő nem jól értette az 57-es fejbőséget, vagy véletlenül, de 75-öt írt a táviratba. A finnek meg kétségbeestek, hogy akármilyen nagy zseni is ez a holland, de ekkora feje talán még sincs. Újra kérték az adatokat, így derült ki a tévedés.

A helsinki díszdoktorrá avatás háromszáz éve kialakult ceremónia szerint történik, három és fél napon át tart az ünnepség. Én már hétfőn megérkeztem, mert a viselendő frakkot ott kellett megcsináltatnom. A fő ünnepségen megjelenik a köztársasági elnök és jelen van frakkban, összes kitüntetésével minden vezető állami személyiség, a főpapság és a világi előkelőségek. Az avatáson pedig minden díszdoktor jelképesen egy lovagi kardot kap.¹²

Csütörtökön este a köztársasági elnöknél vacsoráztam, Martin fia és lányunokája társaságában, tehát négyesben. Elmondta, hogy a kard jelkép. Tu-

¹²Az 1960-as években *Paul Ariste* nemzetközi hírvélesztés professzort is díszdoktorrá avatták Helsinkiben. Mikor visszatért - akkor szovjet megszállás alatt lévő - hazájába, az „éber” vám elkapta a díszes (doktori) karddal. Csak hosszas hercehurca után úszta meg Szibériát, - mesélte később. [E könyv lektorának]

lajdonképpen lovagi kard, mert akit háromszáz év óta díszdoktorrá avattak, az egyúttal egy lovagi rend tagja is lett.

Hogy a kard most mire való, sejtelmem sincs, de mindenesetre hazahoztam, mert úgy gondoltam, hogy Magyarországon lesz rá a legnagyobb szükségem. Bele akartam vésetni a pengéjébe, hogy „*Nemo impune me tangit*”, azaz hogy senki büntetlenül nem bánt. De aki bánt, az úgysis kap tőlem egy gyilkos epigrammát, hát azt a mondatot vésettem bele: „*Nemo propheta in patria sua*”, „Senki sem próféta a saját hazájában”.

Különben én már egyébként is lovag vagyok, pár éve a finn Oroszlánrend parancsnoki kitüntetését is megkaptam. Nem azért mondom, hogy tapsoljatok nekem, de ez tény.

Van egy anekdota, amely szerint a 48-as választások előtt kommunista pártfunkcionáriusok mentek vidékre agitálni. Ott többek között egy nagyon jó kiállítású, intelligens férfi is fogadta őket. Megkérdezték a helyi pártmegbízottat, hogy ki ez az ember, aki ezt válaszolta: „*45 előtt gróf vót, de mán nem folytassa*”.

Most rólam is el lehet mondani: Képes Géza lovag, „de mán nem folytassa!”

Képes Géza

Képes Géza pataki bordala

1975

1974 óta többször biztattuk *Képes Gézát*, hogy írjon egy belevaló pataki bordalt, amibe ő elvileg nyomban beleegyezett.

- *Igazatok van, - mondta -, mert ami van, az nem igazán pataki.*

- *Melyikre gondolsz?*

- *Hát Kazinczy Ferenc bordalára, amelyik Széphalmon született. Különb is hogy lehet például bordalban hányásról beszélni? - jött a humoros képesgézai válasz, és már idézte is Kazinczy különben nagyon szép verséből¹³ ezt a sort:*

*„De borral [a halál]sebes szárnyának
Lépvesszőket hányhatok...”*

Nos, *Ottó Ferenc* kiváló zeneszerzőnket megkértem, hogy ha elkészül a szöveg, zenésítse meg. Ha alkalmasnak találja a verset a megzenésítésre, vállalja - mondta.

A bordal el is készült, tenor hangra. A Bem rakparti Öregdiák klubestünkön 1975. május 30-án *Béres Feri* elénekelt a szerző kíséretével.

Szegény Ferink bele is izzadt, mert a dallam, mint igazi műdal, előadás szempontjából igen nehézre sikerült. Az rögtön látszott, hogy a bordal nem nagyon fogja betölteni azt a szerepet, amelyet neki szántunk, hogy tudniillik társas összejövetelek alkalmával hangulatot biztosító, gondolatokat ébresztő, unisono éneklésre alkalmas szerzeménnyé

¹³*Bor mellett* (1788-1790)

válják; egyrészt a szöveg hosszúsága, másrészt a dallam bonyolultsága okán.

Képes Géza megígérte, hogy összevonja rövidebbre a szöveget. De Otto Ferenc barátunk közben itt hagyván e földi tereket, már nem tudja teljesíteni módosító ígérétét.

A vers azonban feltétlenül megérdemli, hogy ne merüljön feledésbe.

Harsányi István közlése

Képes Géza:

PATAKI BORDAL

*Ide azt a göncihordót,
Kezdődjék az áldomás!
Félredobunk bajt és gondot:
Kiderül szemlátomást –
Vivát magnum áldomás!*

*Iszunk délben, akkor legjobb,
akkor orvosság a bor.
Inni este, éjszaka még jobb,
hajnalban is, mindenkor:
agyunk, vérünk, szívünk forr.*

*Összejöttünk, jó barátok,
kibeszéljük magunkat.
Elfogódva nézek rátok,
már a világ nem untat,
elfelejtjük bajunkat.
A szellemet nem hiába*

*hívják úgy, hogy „spiritusz”:
Ki a bornak nem barátja,
nincsen abban spiritusz –
vizet inni nem virtus!*

*Az időnek szörnyű terhét,
amíg iszunk, ledobjuk.
Minden vágyunk hogy beteljék,
az ivás a legjobb út:
egyenest a célba fut.*

*Zord idő ködfátylain túl
szemünk messzi korba lát:
Jómagunkból, innen indul
a jövő, az új világ –
rakjuk fundámentumát.*

*Kotyog még az átalagba’
egy kis jó bor, pataki?
Hogyha nem, hát hagyjuk abba,
poharunkat igyuk ki –
kél a nap, a holnapi.*

*Holnap és ma – nekünk mindegy,
összeforr itt múlt, jövő –
már a mához állít minket
pártfogónk, a vén idő:
nagy rontó, nagy építő.*

*Ád az élet bort, szerelmet,
időnk sürget, cimborák.
Ha ki innen egyszer elmegy,
végleg elmegy, nincs tovább –
örüljünk hát, igyunk hát!*

*Telt pohár cseng, köszöntsük fel
iskolánkat, Patakot.
Mindnyájunkat Patak szült fel,
mindnyájunknak ő nyitott
a világra ablakot.*

*Sorsod innen bárhová visz,
szíved hozzá visszahúz!
Tőle kaptál s kapsz tovább is
új erőt, mint Anteusz,
többet is, mint Anteusz.*

*Együtt jó bor, jó barátság:
szebb szövetség nincs sehol.
Minden gáton vígan átvág,
sorsunk ebben összeforr –
tisztá szív és tiszta bor!*

Trianoni emlékmű az Iskolakertben

Ide a szikét

1977

Az 1977 tavaszán a Sopronban megtartott évi országos levéltárigazgatói konferencián felsőbb kérésre, utasításra napirendre került a már szép eredményeket produkáló krónikaíró mozgalom további támogatása mellett - mint új igény - az amatőr helytörténetírók gyámolítása. Tudni kell, hogy a történetírás egyik legnehezebb, legösszetettebb, nagy szaktudást igénylő műfaja ennek a stúdiumnak a művelése.

A beszélgetés nehezen, kényszeredetten indult. Szót kért *Román János*, a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Levéltár igazgatója. Egykori pataki diáktársunk, aki a nehéz időkben, 1944-ben a kollégiumnak szeniora is volt, emelt, kissé sértett hangon, erősen tagolva a szavakat a témához kapcsolódva a következőket adta elő:

„Felkeresett engem Miskolc város egyik vezető főorvosa (mondta a nevét) és közölte:

- János! Két év múlva nyugdíjba megyek és akkor lesz időm megírni Miskolc város történetét!

Mire én:

- Kedves barátom, én pedig három év múlva megyek nyugdíjba, aztán ide a szikét, mert én meg operálni fogok!”

A kirobbanó, percekig tartó nevetés a témát lesöpörte az asztalról.

Egey Tibor

Pecúrkaland az Angol Internátusban 1945

1945 szeptemberében érkeztem meg életemben először Sárospatakra, ahová felvettek első gimnazista kisdiaáknak, azaz pecúrnak. Az Angol Internátusban nyertem elhelyezést.

Az első évre rányomta bélyegét az alig befejeződött háború. Sok kényelmetlenséget, de sok romantikát is hozott a kisdiaákoknak. Központi fűtés és villanyvilágítás még nem volt, az angol WC-k nem működtek, mert a vezetékes víz sem jött. Ezen úgy segített az internátus, hogy az épület közelében, a sűrű bokrok közé rejtve építettek egy négy fülkés deszkatákolmányt, amit mi csak budinak nevezünk. Ennyi állt rendelkezésére a közel négyszáz diaáknak. Ez volt a helyzet a gimnáziumban is, ahol ezen higiéniai és egészségügyi problémákat megoldó kisdud házikót a tanár urak is csak így nevezték: a budi.

Mi *Bálint József*, azaz *Jofi bácsi* festőművész-rajztanárunktól tanultuk. Ő ugyanis az első óra elején kiadta az elvégzendő munkát: „*Rajzoldjátok le a budit!*” Ezzel kimutatott az udvaron fehérülő, valamivel nagyobb kivitelben készült, de szintén deszkából ácsolt budira. Aztán elment a szomszédos kiskocsmába meginni aznapi első fröccsét. Óra végére kissé bizonytalan járással visszajött és ránk förmedt:

- *Na, lerajzoltátok a budit? Akkor kimehettek!*

Reggelente mosakodni az udvaron lévő egy szem kúthoz járt le a diáksereg, hálósobák szerint beosztva. Ott ácsorogtunk derékgig meztelen, néha

szitáló hóban, amíg ránk került a sor. De amiképpen ilyenkor lenni szokott, hiába reménykedtünk egy-két napi iskolakórházi pihenőben, egy köhingtést sem lehetett hallani.

Ősz elején a tanulószobákban tanultunk, amíg lehetett látni, aztán felhúzódtunk a hálókba, ahol mi, kisdíákok, nyolcan-tízen aludtunk, ám ez segítette a barátkozást, az egymásra utaltak közötti ösztetartozást. Minden hálószobába vaskályhákat állítottak be, délután begyűjtöttünk, esténként körülültük, beszélgettünk, elszórakoztunk, otthon éreztük magunkat. Ilyenkor kellett mécseseket csinálnunk, hogy este itt is tanulhassunk; sósborszeszes üvegekből, konzerves vagy cipőpasztás dobozokból és mécsbélből. Otthonról kellett mécsolajat kérnünk. Kértünk is, de gyakran hozattunk nagyobb mennyiségben jófajta napraforgó olajat is. Azzal persze nem világítottunk, hanem a konviktusból hazahordtuk a megmaradt kenyérszeleteket, a vaskályha platniján vagy oldalán megpirítottuk, és a jó házi olajba mártogatva falatoztunk. Fenséges lakoma volt a gyakran korgó díákgymroknak.

Az internátus udvarán ált egy nagy farakás. A fa felvágása, felhordása is a mi munkánk volt. Egy alkalommal éppen fát fűrészeltünk a legjobb barátommal, amikor a farakás alatt egy csomagot találtunk. Kibontottuk a papírból. A dobozban valami sötétbarna por csillogott. Először csak újhegygel kóstolgattuk: finom cukrozott kakaó vagy csokoládépor ízű volt. Később a tenyerünkéből csipegetve eszegettük. Kakaó a háború után! Hamisítatlan cukrozott kakaó, hihetetlen ritkaság! Nem is bírtunk ellenállni, rövid idő alatt felfaltuk az egészet.

Eltüntetni a nyomokat, felszedtük a csomagoló-papírt, amikor mit látunk: a hátoldalán, ceruzával, nyomtatott nagybetűkkel ez a felirat állt:

PATKÁNYMÉREG!!

Szörnyen megrémültünk! Mi lesz most, lehet, hogy meg fogunk halni! Mit csináljunk? Szólni nem mertünk senkinek. Megbeszéltük, hogy csak akkor szólunk valakinek, ha rosszul leszünk. Befeküdtünk a hálóba és vártuk a halált. Hála Istennek nem akart eljönni értünk, estig még émelygést sem éreztünk. Hát lehet, hogy ezt megúsztuk?!

Két-három napig nem történt semmi. Ekkor a fülünkbe jutott valami. A kettes hálóban lakó osztálytársunk hahotázva mesélte padszomszédjának, hogy este az egyik szobatársa takarodó után még ülve az ágyban ezt suttogta a szomszédjának:

- Tudod, az anyukámék IKKA-csomagban¹⁴ igazi cukros csokiport kaptak és nekem is küldtek belőle. De nehogy itt, a szekrényben megdézsmálja valaki, eldugtam lent a farakás alá, és még azt is ráírtam, hogy patkányméreg. Hát képzeld, mégis, hát nem elvitték! Vagy lehet, hogy megették azok a dög, analfabéta patkányok?

Fekete Zoltán

¹⁴ IKKA-csomag: a Rákosi-korban s később a nyugati rokonok, ismerősök küldhettek itthoniaknak dollárcsekket, amiért azok a budapesti IKKA-áruházban olyan termékeket vásárolhattak, amilyenekhez egyébként itthon senki nem juthatott hozzá. A rokon befizethetett műszaki cikkekre, lemezjátszóra, TV-re, autóra is. IKKA-csomagot is lehetett küldeni vámmentesen, legfeljebb 5 kg súlyban. Jövedelmüktől megfosztottak, kitelepítettek gyakran e csomagok tartalmának eladásából tengették életüket.

Színházjegy - elővételben

1900-as évek

Kisdiák korunkban, az 1900-as évek elején színházjátszó társulat is működött Sárospatakon. Kortársaim bizonyára emlékeznek még arra a rögtönzött színházra, amely a Feldmesser-féle vendéglőhöz tartozó „állásban” volt berendezve, ahol gyakran még az előadást megelőző napon is lovak és ökrök álltak bekötve, s nagyon is rászorult volna színházi napokon és a felvonások közötti illatosításokra. Mégis nagy látogatottságnak örvendett. A nagyobb diákok a legátusok, ha éppen nem volt elég készpénzük, a szeniornál „ünnep utáni fizetésre” váltott jegyekkel adták tanúbizonyságát annak, hogy milyen lelkes hívei Thália felkent papjainak és főként papnőinek.

Mi, kis mendikánsok ezt a kedvezményt nem élvezhettük, és egy pár hazulról pénzes mendurt kivéve, meg kellett elégednünk azzal, hogy a bejárat előtt ácsorogva várjunk egy alkalomra, mikor lesz a jegyszedő annyira elfoglalva, hogy mellette vagy mögötte „rohamjeggyel” besurranhatunk.

Egyik tanítási nap reggelén a kissé dagadó *Mészáros Dezső* (becenevén: *Cuius*), Pelejte¹⁵ községből való osztálytársunk tudtára adta osztálytársainak, mindnyájunk ámulatára, hogy aki színházba akar menni, jelentkezze nála: egy pakli 7-es dohányért és egy csomag 2 krajcáros cigarettapapírért, vagy ha ezek beszerzésére nem lenne elég pénze a színházba vágyóknak, akkor ünnep után kivált-

¹⁵ *Pelejte*: az egykori gálszécsi járásban volt Zemplén megyei falu; ma Szlovákiához tartozik *Plechotice* néven.

ható zálogtárgyért (például zsebkés, ceruzahegyező, bőrlabda, 30 db dobókő, 10 db márványgolyó, stb) - garanciával, szabályszerű módon, jeggyel bejuttatja az illetőt bármelyik napon és bármelyik előadásra.

Eleinte kételkedtünk Dezső vállalkozásának a komolyságában, annál is inkább, mert a titkot semmiért és senkinek nem volt hajlandó elárulni. A valóság azonban megcáfolta kételkedésünket. Akik az esti előadásra jelentkeztek, másnap egyhangúan vallották, hogy Cuius akciója nem humbug, mind-egyikük benn volt a színházban, szabályos, tőle kapott „térti jeggyel”.

Az osztály csaknem valamennyi, zseblázban szenvedő mendurja megragadta ezt az olcsó színházlátogatási lehetőséget. Így ment estéről-estére nyolc-tíz napig, s bár néhányszor hallottuk, amint a színházigazgató panaszkodik a szeniornak, hogy itt valami diákturpisság lappanghat, miszerint az ülő, de különösen az állóhelyek minden este teltek kisdíákokkal, ezzel szemben a bevétel ugyancsak csekély; de ezzel mi nem törődtünk.

Egy este aztán beütött a krach, Dezső barátunk lebukott. Amint nekünk utóbb titokban elmesélte, a következő történt:

A színpad hátsó része az állás Kovács utca - jelenleg Rákóczi út - felé néző kapuját is elfoglalta és az évenként váltakozó színigazgatók gondoskodtak róla, hogy a kapu belülről jól be legyen zárva. Megfeledkeztek azonban arról, hogy a kapu bal alsó sarkánál már évek óta egy kb. 30-40 centiméter átmérőjű kitört rés van, aminek részbeni el-

fedésére a vendéglős egy nagyobb méretű terméskövet helyeztetett el.

A szemfüles és élelmes Mészáros Dezső észrevette ezt a nyílást és megállapította, hogy a súlyos, de csaknem gömbölyű követ egyedül sem lesz nehéz a helyéről elmozdítania és a résen át a színpad alatt négykézláb a nézőtérre bejutni.

Megpróbálta egyszer, és mert próbálkozása sikerült, másodszor is, azután minden este annyiszor, amennyi zálogot vagy trafikot adó jelentkezője volt a színházi előadásra.

Mikor így bejutott a nézőtérre, azonnal ki is ment a bejárati ajtón, ahol „térti jegyet” kapott, amivel az előadás előtt és alatt, az utolsó szünetig vissza lehetett menni a nézőtérre. Ezt nyomban átadta a soron lévő kliensének, ő pedig újból visszatért az állás hátsó kapujához és folytatta az eddig sikerült műveletet.

A botrány kitörése napján már öt osztálytársát vitte be, közöttük engem is. Amikor a hatodik fordulónál önmagát akarta bevinni, illetve már maga is bent akart maradni, az történt, hogy a sötétben négykézláb tapogatózva eltévesztette az irányt. Mindig ferdébb-ferdébb vonalban haladt a sűgőlyuk felé, s ott megmarkolta a helyét már elfoglalt sűgő lábát.

A függöny felgördülése után, pontosan az előadás megkezdése előtti percekben, a sűgő a negyed ívben fölé hajló fedelet félredobta, kiugrott a sűgőlyukból és magából kikelve ordította, hogy „*megvan a jegycsaló, itt van a jegycsaló!*” és már kezénél fogva húzta is fel Dezső barátunkat a sűgő-

lyukon keresztül a színpadra, onnan a férfi öltözőbe és annak ajtaján, majd a nézőtéren át a bejárathoz. Ott már várta őket a színház direktora és jobbról-balról keményen arcul legyintve műpártoló barátunkat, kipenderítették őt a színháznak berendezett helyiségből. Szerencséjére gimnáziumi tanár nem volt aznap este a nézők között, a jelenlévő akadémiai tanárok pedig nem ismerték Cuiust. Még nagyobb szerencséjére a nagy izgalomban és felindulásban sem a színigazgató, sem a sűgó nem kérdezte meg a nevét és foglalkozását, így súlyosabb következményei nem lettek e diákcsínynek.

Másnap délelőtt azonban, talán a színigazgató vagy a szenior jelentésére, kihirdették osztályról osztályra a mendurok előtt: akinek pénze nincs, a színház tájékán ne merjen még mutatkozni sem!

E hirdetés előtt azonban már értesültek a diákok, hogy mi történt az előző estén, és bár csaknem minden mendur tudta név szerint, hogy ki volt a botrány főhőse, a pataki diákot jellemző szolidaritás biztosította Cuius barátunkat arról, hogy neve e botrányval kapcsolatban a tanárok előtt örökre titokban maradt.

Galgóczy Gyula

Az utolsó pisztolypárbaj a Botkón 1910-es évek

Nagy port vert fel a kollégiumban a hír, hogy két elsőéves jogász az egyik pataki vendéglőben összeszólalkozott, tetteleg is inzultáltak egymást, aminek provokálás, majd pisztolypárbaj lett a folytatása.

Tudta minden kollégista, a mendurokat sem kivéve, hogy a párbaj megtörtént és hogy *Fekésházy Zoltán*nak Kiss Laci III. éves, *Debreceny János*nak pedig *Apostol Emil* IV. éves joghallgató volt a segédje, valamint azt is, hogy a kardot és pisztolyt ügyesen forgató s a párbajkódexet alaposan ismerő *Szinyey Béla* IV. éves jogász, mint III. segéd vezette le a párviadalt.

A két segéd a Hatvani utcában lakott, ahol én láttam őket a párbaj előtt hol az egyik, hol a másik szobájába bezárkózva tanácskozni, és mert mindkettőnek liblingje voltam, a mendur kíváncsiságával megkíséréltem egyiket is, másikat is a párviadal lefolyásáról meginterjúvolni.

Apostol úr, a párbajkódex szabályait szigorúan betartva, mereven elzárkózott a kérelem teljesítése elől, Kiss Lacinál azonban sikerült eredményt elérnem azzal, hogy becsületszavamat kellett adnom az általa elmondottak titokban tartására. Ő pedig elmesélte a következőket:

- *Tudod* - kezdte meg elbeszélését Kiss Laci -, *az egész párbaj egy komédia volt.*

Az előzmények teljesen komolyan lefolytatandó, életveszélyes párviadalnak az előkészületeit mutatták.

A felvett jegyzőkönyvek, azokban a párbajkódex tettlegesség esetén alkalmazandó paragrafusai, a pisztolypárbaj idejének és helyének, aztán a viadal napja megjelölése alapján, annak megkezdése előtt az egy órával előbb megrendelt három fiákeres kocsit pontosan előállt. Az egyikben a sértő, a másiban a sértett, illetőleg provokáló fél, mindkettő a saját segédjével és a kötszertáskával felszerelt orvosával; a harmadik kocsiban a levezetősegéd a gondosan becsomagolt párbajpisztolyokkal.

A viadalra kiállni kényszerült ellenfelek be voltak gyűlva. Egész úton szavát sem hallottam a képviseltemnek, ha szóltam hozzá, rövid igennel, vagy nemmel és remegő hangon válaszolt. Apostol segéd társamtól tudom, hogy az ő delikvense sem viselkedett vitézebbül.

A párbaj ideje reggel 7 órára, az Akasztódombnak az országúttól kösziklával, három oldalról pedig szőlőkkel védett, gyepes területére volt kitűzve.

A helyszínen a jegyzőkönyvek felolvasása után Szinyey Béla vezetősegéd elővette a párbajpisztolyokat, megmutatta azokat az egymással farkasszemet néző és minden porcikájukban remegő ellenfeleknek.

Ezután az ólomgolyók felmutatására, majd a pisztolyok megtöltésére került sor. Bár előtte már alaposan kinevetgéltek magunkat, most mégis alig bírtam visszatartani az ajkamon kitörni készülő kacajt. Tudtam ugyanis, és - a két orvost kivéve - mi párbajsegédek mindhárman tudtuk, hogy a vezetősegéd a felmutatott ólomgolyók helyett csokoládé-

golyókat helyez el a pisztolyok csövébe, amikkel az ifjú hősök nem tehetnek kárt egymásban.

E formalitások után a vezetőségéd - a jegyzőkönyvben foglalt előírásoknak megfelelően - 15 méter távolságra, egymásnak hátat fordítva felállította az ellenfeleket és kioktatta őket, hogy csak az általa adott „rajtra” szabad megfordulniuk és egymásra lönniük.

A reszkető kézzel előretartott pisztolyok eldőrdültek, természetesen sebesülés sem történt, mire a vezetőségéd a párbajt befejezettnek, az ügyet a lovagiasság szabályai szerint elintézettnak jelentette ki és felhívta a becsületükért életüket is kockáztatni kész „hős” ifjakat a kibékülésre, ami meleg kézszorítások és egymás átölelése közben meg is történt.

Hogy a történetek kiszivárogtak-e vagy sem, azt máig nem lehet tudni.

Bocsásson meg nekem dr. Kiss László gyulai árvaszéki elnök bátyám, amiért a tőle hallott, fenti esemény leírásával titoktartásomat megszegtem, de az elmúlt sok-sok évtized elévültté tette velem szemben vállalt kötelezettségemet.

Galgóczy Gyula

Levél a nagykaposi püspöknek

1915

Magda Sanyi, Szüts Pista bácsi unokaöccse, aki-
nek az édesapja nagykaposi¹⁶ református püspök
volt, egy évig kosztos diákként Pista bácsiéknál la-
kott Patakon, s akkor történt az alábbi est.

Sanyi egy pünkösdi mendikáció alkalmával csak
részben teljesítette feladatát, majd az összegyűjtött
pénz nagy részét elmulatta a pataki tűzoltóbálban.
Mikor Pista bácsi nagy nehezen megtalálta a gyere-
ket, nyakon csípte, hazavitte, leültette az asztalhoz.

- *Most levelet írsz a szüleidnek* - mondta és a
következő levelet diktálta neki:

*„Kedves Szüleim! Mivel Pista bátyám a hátam
megett áll, kötelességemnek tartom, hogy kedves
Szüleimet e pár sorral megörvendeztessem. Pista
bátyám miatt kénytelen vagyok a való igazat írni.*

*Pünkösdre mendikánsnak Viss, Kenézlő, Zalkod-
ra¹⁷ mentem, amiáltal a mendikációból fényesen si-
került vizsgát tettem. Körülbelül 350.000 koronám
lett volna, ha bejártam volna a falukat. Isten látja
azonban a lelkemet, de ezt a legjobb akaratom mel-
lett sem tehettem, mert mi lett volna akkor a sáros-
pataki Kossuth kertben a tűzoltómulatsággal? Én
tehát gondoltam egy nagyot, s csapat, papot, Ke-
nézlőt otthagytam és inkognitóban, elegánsan bevá-
gódtam ünnep másodnapján délben a kisvonat
egyik kupéjába 210.000 kroncsival a
lajbizsebben. Patakra inkognitóban megérkezve,*

¹⁶ Az egykor Ung vármegyei Nagykapos ma Szlovákiához tartozik *Velké Kapušany* néven.

¹⁷ *Viss, Kenézlő, Zalkod*: régen Szabolcs vármegyei, ma Borsod-Abaúj-
Zemplén megyei helységek

természetesen Pista bátyámékat a legjobb akarat mellett sem ke-reshettem fel, hanem először nagyúri lendülettel besurrantam a cukiba, ahol jól beuzsonnáztam. Azután a Bodrogban megfürödtem s mint tiszta ga-vallér indultam a tűzoltómulatságra. Mondhatom, remek muri volt! Itt mulattam kivilágos kivraddig! A nagybőgő felséges hangja még most is a fülemben cseng. Az igaz, hogy a 210.000 koronának alapo-san a fenekére vertem. Megmaradt azonban egy rongyos 100 koronás a lajbizsebben, amit itt küldök haza kedves Szüleimnek.

A muri után való napot átkódorogtam, míg végre szeretett Pista bátyám nagy keresgélés után éjszaka negyed 11-kor meglepetésszerű rajtaütéssel egy kapualjban nyakon csípett. Így hát inkognitóban tovább nem maradhattam, s egy jól eltöltött muri emlékével hazatérni voltam kénytelen. Otthon hogy mi volt, erről már nem szívesen beszélek. A nagybőgő szerepét én vettem át, mivel szeretett Pista bátyám a veresgyűrűpálcával alaposan elhegedülte a nótámat a fenekemen. Ilyen szomorú nótát még Jónás Jancsi sem hegedült a tűzoltómulatságon. Most aztán szomorú rabságban idehaza töltöm az időt és bámulom a könyvemben a betűket, amiknek még a feltalálóját is szeretném a fenével megétetni.

Mely után minden jókat kíván, s kezeiket csókolja szerető engedelmes fiuk. Anno, 1915. júni 3-ikán: Sanyi

Szabó Csaba és Magda Zoltán

Helyettesítés

1928

Kezdő, fiatal tanárként egy tavaszi reggelen valamilyen okból, talán mert éppen május volt és az orgona bódítóan illatozott, kissé elaludtam és vagy tíz perccel a csengetés után értem be az iskolába.

A folyosón nyomasztó a csend. Szívdobogva nyitok be az osztályomba, ahol egyébként mindig nagy a ricsaj. Látom, hogy *Elekes Imre* igazgató úr már javában tanít helyettem. A gyerekek ijedten nézegetnek ránk: mi lesz most? Elekes ekkor odalép hozzám, kezét fog velem, hellyel kínál egy üres padban, akár egy kisdíákot, majd folytatja tovább az órát. Precízen leadja az aznapi órák tananyagát.

Óra után persze sietek be hozzá az irodába magyarázkodni, de ő leint:

- *Rendben van kollégám, tudom, a tavasz, az orgonavirágzás... De azért az órát pontosan meg kell tartani!*

Egy életre megtanultam tőle a pontosságot.

Szathmáry Lajos

Az 1956-os Forradalom emlékműve az Iskolakertben

Szekunda

1930

Egy tanítványomat, *Rác Dezsőt* félévkor megbuktattam görögből, mert minden dolgozata elégtelen lett. Igazam volt? Igazam. De tán mégsem: jobban kellett volna szeretnem őt. Mindenesetre elhatároztam: nem buktatok meg többé senkit.

A következő évben történt, hogy behívat igazgatóm az irodába: vizsgáztassam le az itt várakozó magántanulót görögből. De vigyázzak, magasrangú egyházi főtisztviselő fia. A vizsga így zajlott le:

Felüttetem vele az *Odüsszeia* 50. oldalát, s felhívom, hogy olvassa el az első sort, és fordítsa le. A tanuló ráteszi ujját a sor kezdetére, de nem szólal meg.

- *Mi a baj, fiam? Legalább olvassa el a szöveget!*

- *Nem tudom elkezdeni.*

- *Hogy-hogy?*

- *Nem ismerem a görög nagybetűket.*

- *Legalább a mű címét és szerzőjét mondja meg!*

- *Azt nem tudom, mert nincs meg a könyvem címlapja.*

Elhatározásomat megváltoztattam. Megbuktattam az ipsét. Igazam volt?

Szathmáry Lajos

Az igaz hazafiság

1935

A Főiskola alapításának 400 éves jubileumi évében indult meg Patakon az angol nyelv intenzív oktatása, az 1931-32. tanévben, és fiatalos lelkesedéssel, kitűnő pedagógiai módszerrel *Szabó Gyula* tanár úr tanítani kezdte. Annyira, hogy akik a nyelvek iránt korábban nem mutattak különösebb érdeklődést, még azok is nagy kedvvel kezdtek tanulni, és gyorsan haladtak is benne előre.

Az egyik óra előtt arról beszélgettünk, hogy milyen jó is lesz, ha megtanulunk angolul. *Técsy János* osztálytársunk odáig ment a következtetésben, hogy ő bizony érettségi után kimegy Amerikába, mert itthon nem kapunk állást. Akkoriban Európa a gazdasági világválság mélypontján volt. Mi többiek erre nekiestünk:

- Nem szégyelled magad, itthagynád a szülőföldedet, eladnád egy tál lencséért a hazádat, éppen akkor, amikor bajban van!

Így dorgáltuk szegény Jancsit, s büntetésből egy hétig nem szólt hozzá az osztály.

A háborúban életét adta a hazáért. Elesett a fronton.

Gombos Imre

Bemutatom önöket

1936

Az elsőéves teológusok zenéből kollokváltak. Megjelent Kovács úr is, aki vajmi ritkán látogatta a harmónium órákat. Éppen helyet akart foglalni a hangszer mellett, amikor udvariasan ezt mondtam:

- *Egy pillanat, Kovács úr, engedje meg, hogy bemutassam önöket egymásnak.*

(A harmónium felé fordulva:)

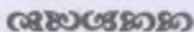
- *Kérem, ez Kovács úr.*

(A teológus felé:)

- *Ez pedig a harmónium.*

Természetes, hogy a rövid intermezzót kitörő tetszésnyilvánítás követte. S hányszor kellett még hallania Kovács úrnak ezt a kis történetet!

Szabó Ernő

A falu rossza

1940

Palumby tanár úr érdekes és színes előadásait gyakran külön figyelemkeltő kérdésekkel tarkította, amit még jellegzetes bájmosolyával is fokozott. Ferenc Józseffel kapcsolatban feltette egyszer ezt a kérdést:

- *Na, mit mondott Ferenc József császár saját magáról?*

Csend

- *Hát azt mondta, hogy ...*

Továbbra is csend.

- *Azt mondta, hogy én vagyok ...én vagyok az...*

Ismételgette *Palumby* tanár úr.

Erre már megmozdult valami a *Béky Zoli* fejében, mert bár kissé bizonytalanul, de megszólalt:

- *Én vagyok a falu rossza egyedül!*

A tanár úr arcáról lehervadt a bájmosoly és hahota lett belőle, aztán lakonikus rövidséggel hirtelen befejezte a témát:

- *Nem fiam, azt mondta, hogy „Én vagyok az első német”. De az osztályban ma te vagy az utolsó, aki bezúg!*

Béres Elek

Az írás hatalma

1950

1950 késő őszén, mint a pataki Teológia másodéves hallgatója, délután, az utolsó óra után hazaindultam Kispatakra, kerékpárral. Esteledett. A Kosuth utcára érve bekapcsoltam a világítást, de a lámpám sötét maradt. Vagy az izzó égett ki, vagy a dinamó vezetéke hibás, gondoltam, majd otthon megnézem. Magam mellett toltam a biciklit, amíg átértem a Bodrog-hídon, de miután befordultam az utcánkba, nyeregbe pattanva igyekeztem haza.

Vesztemre. Alig kerekeztem pár métert, előbukkant egy rendőr.

- *Álljon meg!* - kiáltotta.

Lefékeztem mellette. Fiatalember volt, addig még nem láttam Patakon. Azok közé tartozhatott, akiket az „új népi demokratikus rendőrség” vett állományba, gyorstalpaló tanfolyammal, négy elemi után. Odalépett.

- *Nem ég a lámpa a biciklijén!* - mondta. - *Ezzel közlekedési kihágást valósított meg!*

- *Igen, én is csak most vettem észre, éppen hazafelé tartok kijavítani* - válaszoltam megilletődve.

- *Azt bárki mondhatta* - felelte és a táskájából blankettát halászott elő. - *Feljelentést kell tennem. Neve, anyja neve?* - kérdezte.

Megmondtam.

- *Lakása?*

- *Kispatak, ez az utca.*

- *Foglalkozása?*

- *Teológus.*

A rendőr kezében megállt a tintaceruza.

- *Hogy micsoda?*

- *Mondom: teológus. Te-o-ló-gus - szótagoltam.*

- *Aha* - felelte, ujjai közt idegesen forgatva az írószerszámot. Látszott, fogalma sincs arról, hogy ez mit jelent, de arról sem, hogyan kell leírni. Egy darabig hümmögött, mint aki megfontolja a gondolatait, aztán összezsapta a noteszt:

- *Na, menjen a fenébe!*

Gyorsan felültem, nehogy meggondolja magát és elhajtottam. Amikor óvatosan visszanéztem, éppen a félig kitöltött blankettát tépte ketté.

Ha a rendőr írni tudott volna, az én mesém is tovább tartott volna.

Takács Béla

A tanulni tudás ereje

1955

1955 november végén Helsinkiből a svéd fővárosba, Stockholmba költöztem. Magyar egyetemi tanulmányaim nem számítottak, fizikai munkát kellett keresnem. Felvettek segédmunkásnak az ország legnagyobb nyomdájába. Szinte a lélegzetem is elállt, mikor felültettek a sebesen száguldó nyomdagépre, - de szerencsére gyorsan beletanultam, mint kiskutya az ugatásba... Munka közben orosz nyelvű tankönyvből tanultam a svédet. Gépmesterem csóválta a fejét:

- *Hogy tudod te ezt olvasni?!*

Az első kávészünetben megkérdeztem, van-e ott könyvtár. Bevitt avállalat gazdag választékú könyvtárába. Kértem német és angol nyelvű nyomdászati kézikönyvet.

- *Minek az neked?* - érdeklődött.

- *Meg akarok tanulni nyomtatni* - feleltem. Csak nézett rám ő is, a könyvtáros is.

Jó három hét múlva próbára tettek. Hüledeztek, hogyan sajátítottam el a szakma alapját olyan gyorsan.

- *Öreg iskolában megtanítottak tanulni* - volt a tömör válaszom.

S ez így igaz. Örökre hálás vagyok a Kollégium szellemének. Ez a tanulni tudás a későbbiekben is sokat segített.

Lázár Oszkár

Dalolj, pecúr!

1960-as évek

Turján Jóska harmadikos korában szobafőnök lett, s ettől aztán néha kiütköztek „uralkodói” hajlami is. A pecúrok ilyenkor rettegetek tőle.

Az egyik napon kitalálta, hogy zenés estét rendez. Kiválasztott egy elsőst, akinek még a szopránhoz hasonlított a hangja, de azért már érződött rajta a kamasz mutálás nyoma is. Vacsora után felállította egy hokedlire, és vezényelt neki:

- *No, pecúr, dalolj!*

Közben fenyegetően kezébe vett egy fiókdarabot, egy könnyebb fenyőfaléctet. A pecúr szabadkozott, hogy ő nem tud dalolni.

- *Na, akkor igyál! Töltsetek neki egy pohár vizet!*

Jóska fenyegető közeledésére, megitta szegény a vizet, s a dalra is rázendített; kappan hangjával igen jól szórakoztatva a hallgatóságot.

- *Remek volt, pecúr! Erre igyál még egy pohárral! Töltsetek neki!*

A pecúr - Jóska rémisztő hadonászásától megijedve - ezt is megitta.

- *No, ha ittál, akkor ismét dalolhatsz. Halljuk!*

A pecúr ismét rákezdett egy dalra.

Már az ötödik pohár víznél tartottak, ám ekkor a nagy rivalgásra és zajra feljött *Gergely Károly*, az igazgató. Amint kiderült, hogy mi okozta az éktelen hangoskodást, elöntötte a méreg, kikapta Jóska kezéből a fiókdarabot és őt kezdte csépelni vele.

- *Nesze! Én... (s végigvágott rajta) tisztelem Makarenkót*¹⁸ (ismét végigvágott rajta) ... *de itt*(ismét egy ütés) *hatásosabb lesz (csihipuhi) Herbart.*¹⁹

S csépelte mindaddig, amíg el nem törött kezében a fiókdirab.

Hajdú István

RECE

---

¹⁸ *Makarenko, Anton Szemjonovics*: orosz marxista pedagógus (1898-1939), aki csavargó, bűnöző gyermekek és kamaszok nevelésének s a társadalomba való readaptációjának szentelte életét. A Rákosi-érában és később őt állították a magyar pedagógusok mintaképének.

¹⁹ *Herbart, Johann Friedrich*: német filozófus és pedagógus (1776-1841) szerint az oktatás célja a múlt értékeinek átadása az ifjabb nemzedéknek.

Falra hányt borsó, meg a többiek

1964

Fazekas Jóska - 1960-64 között - nem rajongott az elmélyülő tanulmányokért. A különleges bemonadások terén azonban nagyon termelékeny volt.

Magyarórán éppen az ókori drámák voltak a beszélgetés központjában. Jóska, felelés közben, így fogalmaz:

- *Amikor Antigone megúnta az alvilági életet, elhatározta, hogy öngyilkos lesz.*

Arany Toldi-jának taglalása közben egyszer ezt mondta:

- *Amikor Toldi Miklós a nádasba ment, megfogadta, hogy addig nem tér vissza, amíg minden dolgát el nem végezte.*

Történelemórán viszont ilyen mondatot kerekített:

- *A főurak praktikát szőttek a király ellen, de Vak Béla átlátott a szitán.*

Érettségi dolgozatában ezt olvashattuk:

„*A költő feladata, hogy az emberi műveltséget széthintse. Vigyázni kell azonban arra, hogy ez a tevékenysége ne legyen falrahányt borsó.*”

Egyszer ez volt az érettségi írásbeli tétel: *A film szerepe az emberi műveltség terjesztésében.* G. Marika dolgozatában ezt a megállapítást találtuk: „*A moziba természetesen azért megy az ember, hogy a filmet nézze és gyönyörködjön abban, s nem valami másért.*”

Ez utóbbi gondolatot alá is húzta a maturanda, de *Juhász* tanár úr még így sem tudta elfogadni dolgozatát.

Hajdú István

Patak kisugárzása

1953

Érettségi után a német-angol-finnugor nyelvek tervezett tanulmányozása helyett oroszot kellett tanulnom a budapesti Lenin Intézetben. Nem volt nehéz beletörődni, hiszen orosz nyelvtudás nélkül nem lehet finnugor/uráli nyelvekkel foglalkozni.

Mivel már volt némi orosz nyelvi alapom, elég könnyen ment a „ráépítés”. Szovjet tanáraink kedveltek, mert látták, hogy valóban érdekelt a nyelv s mögötte a kultúra.

1952 decemberében mégis majdnem kivágtak a Lenin Intézetből, mert egyházi iskolai múltamra való hivatkozással megtagadtam a pártba való belépést. Szovjet tanáraink mentettek meg...

Ezek után a szóbeli beszédképesség tanára egyszer magához int.

- *Mondja, kérem, miért azt a ronda moszkvai kiejtést tanulja?*

Meghökkenően kérdeztem:

- *Miért, hát milyen más kiejtés van?*

Tanárom szeme felcsillant:

- *Hát a gyönyörű szentpétervári színházi kiejtés!*
Kezdtém sejteni valamit, ezért adtam az ártatlant:

- *Tanulnám én boldogan, ha lenne, aki tanítson.*

Tanárom mélyen a szemembe nézett:

- *Valóban akar tanulni szentpéterváriul?*

- *Igen - rebegtem.*

- *Akkor majd én megtanítom!*

S aztán hetente kétszer-háromszor jártam hozzá és bűbájos feleségéhez kávéra és szentpétervári kiejtésre.

Tanárom „civilben” fehérgárdista ezredes volt, aki a három évig dúló orosz polgárháború után Jugoszláviába menekült. A szovjet csapatok Belgrádban kapták el, felhozták Pestre s adtak neki egy szovjet útlevelet, amellyel az egész világra utazhatott, de amelybe be volt pecsételve, hogy nem teheti be a lábát a Szovjetunió területére.

Kávézás közben elmondta, hogy azért figyelt fel rám, mert látta, hogy másképp beszélek és viselkedem, mint a buzgó párttagok. Kiejtéstani döntése akkor született, mikor hallotta, hogy megtagadtam a párttagságot.

Mikor először jártam Leningrádban s beszélni kezdtem oroszul, az idegenvezető, egy csinos fiatal hölgy, a nyakamba borult:

- *Vy nas!* [„Maga a miénk”, azaz közülünk való.]
S attól fogva a tenyerükön hordtak.

S később még sokszor megtapasztaltam, hogy az orosz emberek megéreztek rajtam Patak kisugárzását, ezért mertek őszintén és nyíltan beszélni velem. Egy moszkvai professzor barátom, akit nyugati

könyvekkel láttam el, csak a Kreml-közeli Marx-Engels szobornál találkozott velem.

- *Ne csodálkozzon, itt nem tudnak lehallgatni, -* magyarázkodott.

Csupán a KGB mutatott megkülönböztetett figyelmet irántam...

Lázár Oszkár

Ráczi István tanár úr feleltet

1982

Ráczi István csak néhány évet töltött Patakon. Nekünk az első két évben magyart és az osztály egyik felének angolt tanított. Amint lehetőséget kapott, visszatért a debreceni egyetemre, ahol ma már tanszékvezető. Jó humorú, közvetlen, de szigorú tanár volt, rajongtunk érte. Nagy hangsúlyt helyezett a számonkérésre.

- *X, kérlek, vedyél elő papírt és írószerszámot, és ülj ide az első padba! Y, te is cselekedj hasonlóképpen! Addig pedig, Z., gyere ki és beszélj nekünk a reformkorról!*

- körülbelül így hangzottak a tanár úr első szavai az órák elején. De arra is törekedett, hogy feleletési szisztémáját ne lehessen kiismerni. Így aztán a diák számíthatott rá, hogy akár a következő órán, sőt azután is ő került sorra. Ez a rendszer azonban végleteket is szült. Előfordult, hogy míg pl. én a félév során csupán egyszer feleltem magyar nyelvtanból, addig *Béki Kati* osztálytársam huszonkét-

szer (!). Így tehát a számonkérési gyakorlatot éppen a kiszámíthatatlansága tette kiszámíthatóvá: voltak állandó felelők, akik rezignáltan vették tudomásul, hogy ismét ők következnek. Persze nyilván az is közrejátszott, hogy a tanár úr pontosan tudta, kinek az alkalmi feleletei tükröznek rendszeres készülést, és kik azok, akiknek folytonos „ösztönzés” szükséges.

Egyszer aztán én is megjártam. Rácz István ugyanis - éppen a fenti logikája miatt - nem tisztelte az íratlan szokásokat. Például azt, hogy a téli, tavaszi stb. szünet előtti utolsó napon „nem illik” feleltetni. Ő bizony megtette, s ennek az egyik decemberi angolórán éppen én lettem a szenvedő alanya. Igaz, ami igaz, nem készültem, ő pedig felszólított. Pár perces nyögdécselés után minden harag nélkül beírta az elégtelent, majd azt javasolta az osztálynak, hogy énekeljék el nekem a „*Debrecenbe kéne menni*” című dalt (tudva, hogy abban az időben én is ott laktam). Az osztály felhőtlen jókedvvel tett eleget a vidám évbúcsúztatásnak, csak én dohogtam, forrongtam legbelül. Aztán ez a düh is elszállt, mint annyi más.

Bolvári-Takács Gábor

A kicserélt dolgozatok

1983

Kovács Sarolta pályakezdő matematika-fizika szakosként a második osztálytól tanított minket. Előszeretettel íratott röpdolgozatokat, feladatmegoldásból. Óra elején bejelentette: „*Vegyél elő egy lapot, jó?*” - és már adta is a tételt.

Talán friss egyetemi élményei okozták, hogy megpróbált velünk „felnöttesen” beszélni: pl. bejelentette, hogy három alkalommal mindenki szólhat óra előtt, hogy nem készült, ő nem fogja kérdezni az okot, de azon túl nincs semmilyen mentesség. A gimnazista azonban nem tud tervezni. Már a következő órán a fél osztály jelentett, és ez így ment addig, amíg egy-két héten belül mindenki elhasználta a három alkalmát. A gálás ötlet befuccsolt.

A tanárnő az Erdélyi János Kollégiumban lakott, nevelői feladatokat nem látott el, csak éjszakai ügyeletet vállalt. Osztályunk lánytagjai pedig erdélyisek voltak. Már nem tudom, kinek a fejében fogant a merész ötlet: az aznapi dolgozatokat, még mielőtt a javításhoz hozzálátna, esetleg ki lehetne cserélni, mert általában este javított. Erre leginkább a vacsora nyújtott alkalmat, akkor ugyanis a kollégiumi nevelők és lakók mind az étkezőben voltak. Két diák a folyosón, illetve a lépcsőnél ügyelt, a legmerészebb pedig, talán a napos révén kerített pótkulccsal, bement a tanárnő szobájába, megkeverte az asztalán a dolgozatokat, és kicserélte azokat a példányokat, amelyek készítői be voltak avatva az akcióba. Mondanom sem kell ugyanis, hogy e

meglehetősen veszélyes kalandban csak az ötletgazda és szobatársai vettek részt. Valamint még két fiú - köztük én - , akik a lányok révén tudtunk a dolgról. Arra is ügyeltünk, hogy a kicserélt dolgozatok hasonló papírra készüljenek, és még véletlenül se legyenek hibátlanok. Utólag, már a feladatok ismeretében, olyan irományt készítettünk, amelyben maradt néhány rossz megoldás is.

Emlékeim szerint két vagy három alkalommal került sor az akcióra, elővigyázatosságom miatt én pl. négyesnél sosem kaptam jobbat. De a játéknak hamar vége szakadt, mert a sajátos javítási lehetőségből kimaradt osztálytársaink némelyike olyan dühös lett, hogy lebuktatással fenyegetőzött, s így már senki sem merete garantálni a további cserék biztonságát. Néhányunknak azonban, legalább abban a félévben sokkal jobb lett az átlaga.

Bolvári-Takács Gábor

Százötven egyes

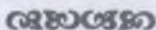
1983

Az 1983-ban érettségizett B osztályban történt, *Balogh Ferencné (Jakó Mária)* tanárnő angolórán. Egy alkalommal öt fordítási feladatot adott föl későbbi teljesítésre, de elfelejtve az általa kitűzött határidőt, hamarabb kezdett hozzá a számonkéréshez. A diákok próbálták emlékeztetni, hogy a szövegek nem erre az órára voltak feladva, de a tanárnőnél süket fülekre találtak. Feltehetően rossz

napja volt, mert úgy döntött: minden el nem végzett fordítást elégtelennel honorál, tehát a harminc fős osztályban személyenként öt, összesen 150 egyest osztott ki.

Mondanom sem kell, hogy az ügy tanári körökben is visszhangot vert. Végül is a félévi tanulmányi eredmény megállapításakor a százötven elégtelen következmények nélkül tűnt el a süllyesztőben.

Bolvári-Takács Gábor

Szathmári tanárnő mondásai

1983

Osztályfőnökünk felesége, *Szathmári Sándorné* orosz nyelvet tanított nekünk. Jóindulatú, kedves tanár volt, olykor azonban nála is elszakadt a cérna. Indulatait sajátos szófordulatokkal fejezte ki, amelyek közül kettő megmaradt emlékeimben.

Néhányan igen szerencsétlen arckifejezést öltettünk egy kérdése kapcsán, mire a tanárnő így szólt:

- *Úgy néztek ki, mint akinek a fejére esett három téglapár!*

Más alkalommal, e szavakkal küldte helyre a sikertelen felelőt:

- *Süllyedj el cipőstül, mindenestül!*

Bolvári-Takács Gábor

Szüreti báli kaland

1983

Nem romantikus történetről lesz szó, inkább izgalmasról.

1983-85-ben az iskolai KISZ-bizottság titkára, azaz a diákönkormányzat vezetője voltam. Abban az időben mi szerveztük a szabadidős eseményeket, például a szüreti bált, amelyre mindig szeptemberben került sor, jó idő esetén a gimnázium udvarán. E programokon - lényegében hivatalból - rendezői, irányítói feladatokat láttam el.

A pénztár és a bejárat ilyenkor az iskolakert felőli kapun volt, a jegyeket diákok kezelték. Itt szépen összegyűltek a városi és a környékbeli falvak fiai is, szakmunkásképzősök és mások. Volt köztük számos nagyhangú, verekedős alak, legtöbbjüket már ismertük. Így aztán, amikor néhányan közülük azzal próbálták átejtetni a jegyszedőket, hogy ők is gimnazisták, csak „otthon felejtették a diákigazolványt”, magam léptem közbe, és nem engedtem be őket. Kissé később a belépőjegyek bevételével vágtam át az iskolaudvaron, vittem az irodába. Egyszer csak szembetalálom magam azzal a 3-4 sráccal, akiknek éppen én akadályoztam meg a bejövetelét. Nyilván átmásztak a kerítésen, és most engem kerestek. Az egyikük felismert:

- *Nézzétek, ő volt az, aki nem hagyta, hogy bejöjjünk!*

A másik fiú, a „vezér” azon nyomban ütött. A hatalmas pofontól a földre estem, a kezemből szétszóródott a pénz. Nem volt nagy összeg, de a húszas, ötvenes, százas bankjegyek látványosan betérítették az aszfaltot. A pillanatnyi csendben az en-

gem kísérő *Üveges Zsolt*, aki mindig racionálisan gondolkodott, megszólalt:

- *Fiúk, ez rablási kísérlet!*

Én meg, felállva, a ruhámat porolva, hozzátettem:

- *És hivatalos közeg elleni erőszak! Ennek súlyos következményei lesznek!*

A „vendégeink” láthatóan megijedtek. Bűncselekmény elkövetése nem szerepelt előzetes elképzeléseikben. Kapkodva segítettek összeszedni a pénzt, egymást túllihegve mentgették gyors kezű haverjukat, végül felajánlották, hogy adjam vissza a pofont, csak ne legyen az ügynek folytatása. Meghökkenem, mert sosem voltam verekedős fajta, de az ajánlat csábítóan hangzott. Már csak a helyszínt kellett tisztázni, hiszen az udvar nyilvánossága előtti reváns - így is már elég sokan körénk gyűltek - feszélyezte a hiúságukat. Végül megállapodtunk, hogy a Berna-sor mögött, az árkádok alatt veszek elégtételt. Hátra is mentünk, ketten a sarkon figyeltünk, elhárítva az illetékteleneket. Szembe álltunk, a srác megszólalt:

- *Na, add vissza.*

Összeszedtem magam és lekevertem egy pofont. Nem volt olyan erős, mint amit én kaptam, a fiú áll-va maradt, talán kissé megbillent. Aztán kezét nyújtott, majd intett a többieknek, és szó nélkül el-indultak a Kossuth utcai kerítés irányába.

Utánuk nézve, valahogy a Pál utcai fiúk és a Vörösingesek jutottak eszembe...

Bolvári-Takács Gábor

Beskatulyázva, avagy a megbecsült négyes

1984

Időnként méltánytalannak érezhette az ember, hogy némely tantárgyból nem érdemes megfeszülni a tanulásban, mert a legeslegelső felelethez és írásbelihez mérve osztogatták az összes további jegyet.

Osztályfőnökünk, egyben történelemtanáruk *Szathmári Sándor* volt. Előszeretettel íratott velünk röpdolgozatokat. Ilyenkor a lelkes diáknak 5 perc jutott „megváltani a világot”. A tanár úr általában megtartotta a rendszerességet, vagyis ha az egyik nap reggelén valamelyik órán dolgozatot íratott, akkor biztosra vehettük, hogy aznap valamennyi osztálya osztozik e sorson. A tanár úr hatékonyan osztályzott - az általa elismert képesség szerint. (Vagyis mindenkit többé-kevésbé beskatulyázott.) Ennek köszönhetően másnap rendszerint mindenütt kiosztotta a dolgozatot.

Megtörtént, hogy gyengélkedtem és a röpké kérdésekre valóban kevésbé felkészülten vettem papírra a választ. A röpi kiosztásakor meglepetten tapasztaltam, hogy a tanár úr mindössze elégtelenre minősített. Attól azért jobb voltam és az elégedetlenség hatalmas erővel munkálkodott bennem, míg nem elegendő bátorságot gyűjtve, az óra végén óvatosan megkérdeztem: vajon elírás az a csúnya karó, vagy....? A tanár úr sietett volna tovább, ezért röviden rám nézett, majd az iromány átolvasása nélkül áthúzta az egyest és négyessel írta felül.

Ez volt életem egyik leggyönyörűbb skatulyája!

Zelnik Csaba Ákos

Az osztályozás mítosza és valósága

1992

Osztályfőnökünk, *Szathmári Sándor*, történelmet és földrajzot tanított. Azok közé tartozott, akik hamar képet alkottak magukban a diákról, s a továbbiakban erőteljesen igazodtak ehhez az elképzeléshez, ami az osztályozást illeti. A kevésbé szerencsések átkozták bemutatkozásuk gyenge eredményeit, s próbáltak kitörni a skatulyából. A jelesek viszont hajlamosakká váltak a könnyelműsége, mondván, úgymint megkapják a legjobb jegyet.

A tanár úr természetéhez azonban az is hozzátartozott, hogy módszertanilag igényesen építette fel a tananyagot, különösen az érettségire dolgozott ki olyan tételsort, amelyben mindenki tudta, hogy mit kell tennie az elégségesért és mit a jelesért.

Így aztán 1992-ben, amikor ötödéves történelem-népművelés szakos hallgatóként vidéki tanítási gyakorlatot kellett teljesítenem, Sárospatakra kértem magam, mégpedig hozzá. Ez nem okozott nehézséget, hiszen a debreceni bölcsészkar rendszeresen küldött tanárjelölteket Patakra. Az előírt rend szerint átvettem egykori osztályfőnököm történelemóráit, több évfolyamon is. Először még bejött meghallgatni, hogyan tanítok, később rám hagyta. Az egyik osztályban viszont éppen témazáráshoz értünk. Kérdeztem, mi legyen.

- *Írjad csak meg nyugodtan és javítsd ki* - mondta bizalommal. Be is jelentettem a tanulóknak, hogy a következő órán nálam írják a dolgozatot, s jeleztem, amit egyébként tudtak: az esetleges hiányzók a beszámolót visszaérkezésük után pótol-

ják. Szathmári Sándornál ugyanis nem lehetett elbliccelni a dolgozatot.

A kidolgozandó tételek a témakör egy-egy fejezetcímére épültek, minden padsor mást kapott. A papírokat szépen hazavittem és hozzáálltam a javításhoz. Többször átolvastam, csoportosítottam az írományokat, igyekeztem tárgyyszerűen osztályozni. Végül, több óra múltán, kialakultak az érdemjegyek. Elégedett voltam. Amikor másnap kiosztottam a javítást, e szavakkal kezdtem:

- Nézzétek, tudom, hogy a tanár úr komplex teljesítményt szokott értékelni. Én viszont csak azt tudtam osztályozni, ami le volt írva.

Nos, volt néhány csalódott arc, főleg azok között, akik megszokták, hogy számukra a dolgozat csak formalitás. (Egyiküket a következő órán kihívtam javító felelésre, akkor már mindent tudott...)

Óra után a tanári szobába mentem, a tanár úr ügyis kérte, hogy diktáljam be a jegyeket. A névsorban első helyen álló tanuló éppen hiányzott a dolgozatnál, de Szathmári automatikusan az ő neve mellé írta be az általam a második diákhoz rendelt jelest.

- Tanár úr, tévedés - mondtam, - az a lány beteg volt, ő csak a jövő órán ír!

Szathmári kezében egy pillanatra megállt a toll, majd így szólt:

- Nem baj, az övé ügyis ötös lesz. Mondd tovább!

Elképedtem, de nem szólhattam semmit. Tovább soroltam a neveket. A következő órán aztán megírtam a dolgozatot az említett diákkal és kí-

váncsian vittem haza, vajon milyen lesz? Második elképedésem ekkor következett be: az övé volt a legjobb! Olyannyira, hogy ha ő is a többiekkel együtt ír, hozzá képest rontanom kellett volna mások osztályzatán.

Hát így néz ki az osztályozás mítosza és valósága...

Bolvári-Takács Gábor

Biztonságos feleltetési módszer

1985

Valótlant állítanék, ha megpróbálnám bárkivel is elhítenni mennyire szerettük a matematikát. Osztálytársaimnál ezt még inkább fokozta kedves tanárnőnk, *Erdei Pálné* feleltetési módszere - a karikák. A karikák kis kék (pettyes) dobozba voltak elszüllyesztve (kezdő általános iskolás koromban divatos oktatási eszköz volt számtanórán), és mindegyiken egy-egy szám képviselte a létszámot. A tanárnő a dobozkat összerázva sorsolta ki az aznapi felelőket. Eleinte égi csodának tartottam, hogy rám sose került sor. A valódi magyarázat kézenfekvő: a mi A-s osztályunk kirívóan magas létszámú volt, és én mint Z-betűs és névsorutolsó benne sem voltam a sorsolásban. Kimaradtam a nagy számok törvénye szerint előbb-utóbb rám kerülő feleltetésből, de ezt a felismerést szigorúan titokban őriztem meg.

Zelnik Csaba Ákos

Az utolsó negyedikes tételapó

1984

Legtöbb diáknak megvolt a hozott vagy újonnan kitalált és meghonosított ragadványneve. *Takács Gábor (Bolvári-Takács Gábor)* barátomat *Katicaként* ismerték, én pedig logikusan néhány éves afrikai tartózkodás emléke nyomán *Libia* lettem. Igaz, legalább annyira közhasználatban voltak annak elkorcsosult változatai, úgymint *Libbi* és *Liba* (de legalább nagybetűvel).

Az adományozott nevek közül több megismétlődhetett az utókor diákjai közt, azonban biztos vagyok abban, hogy létezik olyan becenév, amely sohasse fog tökéletesebben ráilleni valakire, mint az én évfolyamomon járó *Lantay Tibire*. Ő volt a kis *Kotta*, hiszen nagy *Kotta*, a bátyja egy évvel feletünk járt. Tibit emellett *Madárnak* nevezte a diák köznyelv. Szelíd, segítőkész, nagyon eszes tanuló volt.

A tanári kar előtt megszerzett becsülete sajnálatos esemény kapcsán zuhant történelmi mélypontra. A háttérben a karácsonyi ünnepség állt, amit hagyományosan a ballagni készülő évfolyam szervezett meg. Szobatársammal, Katicával elkészítettük a nevelők és a tanári kar tréfás jellemábrázolását. Ez volt tulajdonképpen a tételapó által előadandó szöveg, ami a tanárok részére előkészített tételapócsomagok átadását vezette volna fel. Az elkészült művet megmutattuk ifjú nevelőtanárunknak, *Tóth Sanyinak*, alias *Kaparónak*. „*Botrány lesz, ne csináljátok*”, hangzott a figyelmeztetés. Elfogadtuk az

érvelését és ezzel töröltük az anyagot. Minden érintettet tájékoztattunk, kivéve Madárt. Ez nem lett volna különösebb probléma, ha éppenséggel nem ő az illetékes télapó! Nála sajnálatos módon ott rekedt az eredeti szövegpéldány. És Madár elkezdte a felolvasást....

A diákság kacaja majd szétrepesztette az öreg falakat, de hamar halkult a Kossuth kóli dísztermében, mert annál erősebb volt a tanári széksorokból fel-felhangzó és áradó méltatlankodás. Dehogyan értették tanáraink a diáktrefát! *Penge*, alias *Éles Ilona* tanárnőt annyira megrázta a neki szóló télapó, hogy azonnal elhagyta a helyiséget. A fagyos csendben integettünk és odasúgtunk Madárnak. Talán a fülére felfogatott szakáll csökkentette le a hallását és zablaként korlátozta a látását, hiszen ő csak felolvasott és egyre jobban belelendülve a szerepbe olvasta tovább... Végül a „vigyék ki, vigyék ki!” felszólításra eltávolítottuk a színpadról az 1984-es télapót.

Tudomásom szerint attól kezdve nem a negyedikesekre bízta a feladatot.

Zelnik Csaba Ákos

Kötőkészlet

1984

Egy időben a lányok körében elterjedt a kötés. Sálát, pulóvert, sapkát, mindenfélét kötöttek, gyakran a tanórák alatt is. Egyszer matematikaórán hirtelen vezérelve, hátrafordultam és a mögöttem ülő *Oláh Ildikó* padfiókjából kiragadtam a kötőkészletét (tű, gombolyag, félig kész anyag), és gyorsan átadtam a mellettem ülő *Csatlós Csabának*. Ő továbbadta *Zelnik Csabának*, ő pedig a *Gyivák Csaba* ölébe tette. Négyen ültünk az első sorban, *Gyicsabi* már nem tudta továbbadni, s mert ő ült a padsor belső szélén, így *Kovács Sarolta* tanárnő észrevette és természetesen félre is értette.

- *Mi van az öledben?*

Gyicsabi gyanútlanul emelte fel a szatyrot, bele nézett, s kivette a kötőkészletet.

- *Nem szégyelled magad! Itt, az első padban, óra alatt ezzel foglalkozol! Hát ha ennyire tudod a matematikát, akár felelhetsz is! Tedd el rögtön!*

Mi a visszatartott nevetéssel küszködve figyeltük, hogy *Csaba* széttárja a kezét s próbált volna felháborodni, de rájött, hogy jobb, ha inkább a felelés megúszására koncentrálna és csendben marad, ezért hát szépen a padba dugta a szatyrot, és csak a szünetben támadt nekünk.

Bolvári-Takács Gábor

Borsi tanár úr és az ételhordó

1984

Borsi Antal tanár úr 1984-ben érkezett a gimnáziumba, magyart és rajzot tanított nekünk és az öcsém, *Takács Ádám* osztályában is. Ők többször kihasználták kevésbé szigorú alkatát.

Egy alkalommal csendélet készítése volt napirenden, s valaki kerített „modellnek” egy alumínium ételhordót. A négyrészes edény minden mozdulattól zörgött és csattogott, így aztán a diákok folyton sorba adták a teremben.

- *Hadd nézzem én! Add ide! De tök jó, én is lerajzolom!*

A tanár úrnak feltűnt a zaj, de sikertelenül próbálta elkapni a forrását, mert a fiúk folyamatosan körbejárták a tálkákat. Végül szinte hajtóvadászat alakult ki, s mire Borsi tanár úr elkapkodta az ételhordót, már annyira felhúzta magát, hogy odalépett az ajtóhoz, kinyitotta, és nemes egyszerűséggel kihajította a folyosóra.

Irtózatos csörömpölés hallatszott. A fémtálkák szanaszét gurultak a folyosó kövén. Itt is, ott is ajtók nyíltak, több osztályból kinéztek.

Mintha mi sem történt volna, Borsi tanár úr folytatta az órát.

Bolvári-Takács Gábor

Koncz Éva tanárnő hangulatai

1985

Az 1985-ben érettségizett A osztálynak *Koncz Éva* tanította a kémiát és a biológiát. Egy alkalommal meglehetősen rosszkedvűen kezdte az - egyébként mindig jó hangulatú - óráját, s rögtön felletetésre terelte a témát. A teremben két oszlopban voltak a padjaink, egy sorban 4-4 ülőhellyel. Az egyik négyest fiúk foglalták el: középről az ablak felé *Gyivák Csaba*, *Zelnik Csaba*, *Csatlós Csaba* és jómagam. A tanárnő *Gyivák Csabát* szólította fel, aki nem nagyon készült.

- *Elégtelen* - hangzott az ítélet. - *Jöjjön ki Zelnik Csaba!*

A másik *Csaba* sem volt a helyzet magaslatán. Újabb egyes következett.

A tanárnő ekkorra már dühbe gurult. Engem szólított fel, de most sem járt eredménnyel. Igaz, addigra már úgy felhúzta magát, olyan türelmetlenül vágott közbe, hogy látszott, nem is kíváncsi a tudásunkra, egyszerűen „rossz napja van”. Miután én is megkaptam az elégtelent, már csak *Csatlós Csaba* feszengett idegesen a padban, várva a tetemre hívását. *Koncz Éva* ránézett, majd - mintegy megelégedve a felesleges időpazarlást - így szólt:

- *Csatlós Csabának pedig az egész évi súgásaiért beírok egy egyest!*

A döntés *Csabába* forrasztotta a szót, az osztály szája tátva maradt, bár éreztük a helyzet abszurditását.

Jól gondoltuk. Az órán kiosztott egyeseket a tanárnő figyelmen kívül hagyta a félévi osztályzatoknál.

De Koncz Éva tudott másmilyen is lenni. Az érettségien egyik osztálytársamnak gyengén ment a biológia. A tanárnő kérdezgetett, ám a válaszok nem nagyon jöttek. Ebben a pillanatban belépett a terembe az érettségi elnök, *dr. Maller Sándor*, aki addig valamilyen ok miatt pár percig kint beszélgetett. Koncz Éva erre gyorsan megszólalt:

- *Köszönöm, nekem nincs több kérdésem, négyest adok.*

A többi tanár bölcsen hallgatott.

Bolvári-Takács Gábor

Az ásó

1985

Borsi Attila negyedikben került az évfolyamunkra, nem a mi osztályunkba, de testnevelésórán az A és E osztály együtt sportolt. Jámbor és jó szándékú fiú volt, s ezt ki is használtuk. Egy alkalommal az öltözőben valahonnan egy ásó került elő, amit bevittem a tornaterembe, és az óra eleji sorakozóra készülődő Attilához lépve, így szóltam:

- *Attila, fogd már meg az ásót egy percre* - mint ha a cipőfűzőmet akarnám csak bekötni. Persze, nála hagytam, ő meg várt, majd amikor vissza akarta adni, elléptem előle. Mások sem vették át. Ekkor belépett *Szűcs Mihály* tanár úr.

- *Igazodj, ruházatod igazíts!* - harsant az osztályparancsnok hangja. Felsorakoztunk. Attila kezében az ásó, szépen, függőlegesen. A tanár úrnak megakadt rajta a szeme:

- *Megörültél? Hát ez mi?*

- *Nem tudom, úgy nyomták a kezembe!*

- *Igen! Akkor, ha ilyen ügyes vagy és erős, két vasbot a futáshoz!*

Attila leróta a büntetőköröket, de becsületére váljon, nem árult el.

Bolvári-Takács Gábor

☞☞☞☞☞

sárospataki Harsányi Zsolt (1887-1943)

A konyhaséf

1985

Zelnik Csaba osztálytársam köztudottan ízletesen főzött, és kísérletezése során örömmel igyekezett mások kedvében járni egzotikus kitalálmányai-val. Az alapanyag beszerzése nem okozott nehézséget, hiszen a csiga honos volt az iskolakertben, jelentős békanéesség élt a berekben, ilyen-olyan élőhús mászkált valamelyik iskolatársunk szülői udvarában. A szárnyasok befogása gyorsan és egyszerűen ment - hipnózissal.

A kollégiumban tűzrendészeti okból szigorúan tilos volt a rezsó és egyéb elektromos berendezés használata, amit a házirendet megkerülő nebulók úgy cseleztek ki, hogy a kollégium vasalójának a talapzatán sütötték meg a szalonnát és a kolbászt, azon pirítottak kenyeret. El lehet képzelni, hogyan nézett ki a kincstári „konyhai” vasaló! A leleményességnek azután éppen Csaba vetett véget az eszköz elkobzásával, amikor kiderült, hogy nincs mivel kivasalni az ingét.

Mindazonáltal Csaba az iskolai évek alatt végig űzte az ipart. A megpróbáltatással járó almaszüreten is falaztunk neki, hogy sikeresen elő tudjon készülni. A bográcsozás volt a szüret fénypontja. Az óriási üst alá jó tűzifát a hatalmas fakonténerek adtak. Vajon hiányoztak valaha valakinek is a leltárból?

Bolvári-Takács Gábor

A modell

1985

Madár, alias *Lantay Tibi* néha nehezen értelmezhető döntést hozott. Negyedikesek voltunk, a ballagás előtt 2 héttel, amikor hétvégén a kollégiumban hírül adták a többiek, hogy *Madár* engem keres. Aznap véletlenül - zsebünkhöz mérten megfizethető - tiltott bögrecsárdát látogattunk, és ilyen mód enyhén áldott állapotban tértünk vissza a kóterba.

Tibi ollóval a kezében rövidesen előkerült és könnyörögve kért, hogy nyírjam meg, mert egyedül bennem bízik. Soha azelőtt nem próbálkoztam a hajvágással, és hiába igazoltam pityókás állapotomat. Ő nem adta fel, én pedig ráálltam a művészi feladatra. Így történhetett meg, hogy alig 10 percen belül a fodrásznál ellesett mozdulatokat utánozva legalább hat-hét forgót sikerült kiviríttatni *Madár* fején. A munka lázas hevében alkottam meg a megismételhetetlen művet - a hajtorzót.

Másnap *Madár* kivételével mindenki megjelent a kollégiumi reggelinél. Napközben az iskolában sem találkoztunk, csupán rossz hajkritikusok véleménye jutott el hozzám. Az ebédnél szintén hiányoltuk. A vacsorára azonban behajtotta az éhség. Fején két hosszú karjával a tarvágásokat pontosan átölelve futott be a terembe, ami szokatlan testtartásként önmagában is feltűnő volt.

- *Mit csinálsz fiam?* - dörgött rá ércesen *Kofó*, azaz *Katona Ferenc* tanár úr, a kollégiumi igazgató. *Madár* kénytelen volt fejről lebontani a kezét.

Pillanatnyi kényszeredett csend következett, amit Katona tanár úr mennydörgő szavai törtek meg.

- *Te szerencsétlen, hát megőrültél?*

Aztán kitört a hahota.

Madár nem haragudott rám, hiszen ő csikarta ki belőlem a munkavégzést.

Zelnik Csaba Ákos

Az árva vadkacsa

1985

Novák Zsolti (Zsovák, Néger) osztálytársam vadásznemzetség sarjaként rendszeresen hódolt a vadászatnak. Hozott a kollégiumba elkészített sörétes vaddisznóhúst (óvatosan kellett elfogyasztani), ezt-azt. Örömünkre negyedekre egy szem árva - lepufantott - vadkacsával lepett meg, amit felkérésre a kollégiumban én szándékoztam elkészíteni. Nyolc „A” osztályos fiú lakott a koliban, nem sok jutott volna ugyan gyomronként, mégis a vadkacsa az vadkacsa. (A tollazat eltávolítása után horpadt hasú, vézna madár lett a mi egykor büszkén repkedő vezérkacsánkból.) A feladathoz rezsónk több mint alkalmatlan volt, tehát kézenfekvőnek látszott, hogy belső, kollégiumi segítséget kérjünk. Kitől? *Paul Rogers*tól, az angol nyelvi lektortól, aki szintén a koliban lakott. Zsovák megbízásából lement Paulhoz a csoport kérelmezője és a válasz nagy örömünkre pozitív volt.

A vadkacsa, Zsovák és én képviseltük a főzőbrigádot, miközben a többiek kiéhezve várták a finom vacsorát. Csak egyszer ugrottam fel az emeleti szobába, nyugtatgatni a falkát, hogy hamarosan tállak. De csak eltelt egy óra - és felölünk semmi életjel. Közelgett az esti takarodó ideje. (A pletyka úgy tartja, hogy a kopogó szemektől akkor lett olyan a szobánk padlózata amilyen...) A türelmes várakozással szakító osztálytársaink - *Mezey Tamás* (Tom) és *Váczi Jani* utánunk jöttek Paul lakására, le a kóter magasföldszintjére. Ott három üres tányér előtt ülő iddogáló embert találtak - Pault, Zsovákot és becses személyemet. A lábas üresen tátongott. Ízlelőbimbót ingerlő mintának legfeljebb kevés szaft maradt az alján mártogatni.

A farkasdühöt később tehetetlenségünk tényyszerű feltárásával enyhítettük... A tanár úrnál én a sütéssel voltam elfoglalva, Zsovák pedig bontogatta angol nyelvtudását. Egyszer ugyebár felszaladtam a szobánkba és mire ismét leértem a szolgálati lakásba, ott megterített asztal várt. Paul állítólag úgy értelmezte Zsovák szavait, hogy nagy megtiszteltetés volna részünkre, ha velünk együtt költené el a vacsorát és ezért vittük hozzá (azaz neki) a kacsát. Ráadásul remek szamorodnit bontott a lakomához. Zsovákkal hiába kerestük a megfelelő pillanatot a helyzet tisztázására, kis vadkacsánk a sütéssel még jobban összeesett és szánkban percekben belül szerfefozlott az utolsó morzsáig.

Zelnik Csaba Ákos

Bübü, alias Münchhausen báró kalandjai

1985

1981-85-ös évfolyamunk alatt kettővel járta a gimnáziumot (azután persze még egy évvel sikerült eltávolodnia...) az a furcsa szemű, billegő járású, igen csavaros eszű "laza" fiatalember, akit a köznyelv nemes egyszerűséggel *Bübünek* nevezett el. (Polgári nevére is emlékszem: *Büscsei Péter*.) Felsőbb évfolyamos kikerdezője voltam, így már a kezdetekkor számos hihetetlen és idővel legendássá vált élettörténetet osztott meg velem (hogyan győzte le a nagy barna medvét, jóléti színvonal egyetlen fitying nélkül stb.)

Évek teltek el a pataki érettségitől és nem találkoztunk. Budapestre költöztem az új skóla, az Egyetem közelébe. Január másodikán sikerrel kolokváltam matematikából és hazafelé boldogan szorongattam a jól görbülő jegyekkel telt bizonyítványt a Blaha Lujza téri villamosmegállóban, amikor révedező tekintetem a budapesti tömegképbe sem illő, mozgását koordinálni alig képes fiatalemberre vetődött. A mély hóban és kemény hidegben ősziest öltözékben billegett felém.

- *Bübü!* - szakadt ki belőlem az örvendezés. *Mit csinálsz itt Budapesten?*

Mire ő vígan elmesélte, hogy odahaza édesanyja karácsony előtt elküldte bevásárolni, de ő a bolt avas szagától undort érzett és erősen munkálkodott benne a vágy, hogy felnézzen Budapestre.

- *Egyébként hamarosan indulok Kubába. Nem tartasz velem?*

Ezzel lebegtette meg repülőjegyét a szmokingban kiutazni készülő, egyébként poggyásznélküli vándorként ismert fiú.

Őszintén feldobott a találkozásunk. Az állandóan pipázó, jó mesélőkéjű világjáró Bübü mindent tudott mindenkiről, akikkel én évek óta nem találkoztam. Röggvest meginvitáltam a lakásomra. Kérésre kazettára mondta, hogy miként szervezi meg egy-egy külföldi útját és kerül haza - többnyire - a magyar külképviselet segítségével. Nagy vágya volt Kína, ahová szokásosan szinte nulla költségvetéssel tervezett eljutni. Én azóta megjártam Kínát, ahol a tömegturizmus által elkerült izgalmas tájakon kalandoztam és az Emei-hegységben buddhista szerzetesek adtak ételt és menedéket. Elgondolkoztam azon, vajon Bübünek teljesült-e ázsiai álma...? Úgy hírlík, Németországban él, építési vállalkozó (légvárat épít?). Remélem még összehoz vele a sors. Ha nem, könnyefakasztó előadói stílusa akkor is örökké emlékezetes marad.

Zelnik Csaba Ákos

A dögszoba

1985

Kritikus dolgozatok idején ismeretlen járvány szedte áldozatait. A kidőlt diák hervadtan jelentkezett a betegszobán, ahol *Zsuzsa néni*, az iskolanővér volt a főnök. Voltak kedves diákjai, akik menetrendszerűen és könnyedén bejutottak a „dögre”. Másoknak meg kellett dolgozniuk az eredményért.

Elérkezett az alkalom, amikor *Zelnik Csaba* szintén igénybe kívánta venni a dögszoba dolgozat alól mentesítő szolgáltatását, de azt hiszem, az eset mélyen bevésődött az emlékezetébe. Szerencsétlenségére a - betegséget kiváltó - doga a várva várt Alma Mater napok programsorozata előtti időszakra lett beharangozva. Csabát tapasztalt lógósok készítették fel a bliccelésre. Igaz, nála a recept nem vált be teljesen, mert a kávéba kevert só, bors, paprika (arányaiban: sóba, édes-nemes paprikába és borsba kevert zaccos kávé) inkább okozott állandósuló hányingert, mint hőemelkedést. *Zsuzsa néni*nél a betegség alapmércejét a láz jelentette, amit a közelben lévő teáskancsó „teljesített”, ha bele dugták a hőmérő végét. Ez túl jól sikerült. Azonnali elzárás mellett diéta és a látogatás megtiltása lett előírva.

Csaba nagyon elszámította magát és az Alma Mater napokra a régen nem látott, unokahúgként bejelentkező hölgyismerősének a könyörgése sem húzta ki a „dögről”. Az ablakból sóvárogva nézte a kóterből ki-be közlekedő vidám társaságokat. Valószínűleg megsejthette *Zsuzsa néni* a turpisságot, ta-

lán a lázmérő forró teába csúsztatását is észrevette, mert a diákság számára oly fontos esemény zárónapjáig bent tartotta az időközben lelki beteggé lett fiút. És persze az a bizonyos dolgozat is elhalasztódott, „megvárta” Csaba felépülését.

Bolvári-Takács Gábor

Az esernyő

1987

Gregor András rajzóráján a padban találtam egy esernyőt. Valaki ottfelejtette. Mondom a fiúknak:

- *Fogadjunk, hogy a tanár úr orra előtt szétnyitom!*

Hitték is, meg nem is. Én meg jelentkeztem:

- *Tanár úr, találtam egy esernyőt, odaviszem -* mondtam, kiléptem a padból, választ sem várva indultam a tanári asztal felé. Mire Gregor tanár úr egy szót is szólt volna, már az arcánál álltam, kezem az esernyőgombon.

- *Jaj, bocsánat, magától kinyílt!* - kiáltottam, amikor az orra előtt szétrebbent a vászon.

A tanár úr rémulten hátrahökölt, majd bosszúsan legyintett:

- *Jól van, tedd le, majd beviszem a tanáriba.*

Én pedig elégedett mosollyal fordultam hátra, besöpörve a többiek elismerő pillantását.

Bolvári-Takács Gábor

A napozópad

1987

Az 1988-ban érettségizett B osztályban történt, *Ecsedi Zoltán* tanár úr óráján. Az úgynevezett honvédelmi nap keretében összevont osztályokban zajlott a tanítás, s a teremben nem volt elég szék. *Ecsedi* tanár úr, látva a helyzetet, így szólt:

- *Fiúk, menjetek és hozzatok székeket!*

Árvay Béla, Major Péter és Takács Ádám ki-somfordált. Tavaszodott. Egyenesen az udvarra tartottak, ahol már kint álltak a hatalmas napozó-padok. Kétemberes munka volt felcipelni egyet a második emeletre, de felküszködték.

- *Hol vannak már ezek a fiúk?* - bosszankodott a tanár úr, amikor hirtelen kattant a kilincs. Ádám köszönt be, majd a kétszárnyú ajtó másik oldalán lehajtotta a riglit és azt is kinyitotta. A többiek elképedve nézték. Aztán szépen befordultak a terembe a napozópaddal.

- *Meghoztuk a székeket, tanár úr!* - mondta Árvay Béla. - *Hova tegyük?*

Bolvári-Takács Gábor

Állatfarm

2005

A következő eset a Kossuth Internátus csendes éjszakájában történt, amikor a 104-es szoba nem tudott álomba szenderülni.

A szomszéd szobából halk állathangok szűrődtek át, ezen felbuzdulva mi is elkezdtek a nem éppen emberi hangok hallatását. Volt ott bárány, kutya, ló, sőt még kacsa is. Mindezt olyan hévvel tettük, hogy elfeledkeztünk a legnagyobb veszélyről, arról, hogy a nevelőtanár bármelyik pillanatban beléphet az ajtón. Így is történt, s akkor már halálos csend lett, amit *Varjas Csaba* nevelőtanárunk tört meg:

- *Na, ki mekegett? Most legyetek olyan bátrak!*

Erre mi még csak püsszeni sem mertünk.

- *Mondjátok meg, ha akkor olyan merészek voltatok! Ki mekegett?*

Erre szobatársunk csak halkán válaszolt:

- *Tanár úr, kérem, én nem mekegtem, csak bégettem.*

- *Jó, akkor holnap 4-kor jössz a tanáriba beszámolni, hogy miért!* - s mérgesen távozott a szobából.

Ezt nem bírtuk ki nevetés nélkül, s én hangosan elnevettem magam. Pechemre. Tanár úr még a közelben volt, és újra benyitott:

- *Ki nevetett? Mondjátok meg!*

- *Én voltam, tanár úr.* - nyújtottam fel báortalantul a kezem.

- *Jó, akkor holnap te is gyere le!* -

És újra kiment a szobából.

Másnap négy órakor izgatottan léptünk be a tanári küszöbén. Egyöntetű nevetés fogadott minket a nevelők részéről, s egy kérdés:

- *Honnan kaptátok az ötletet az állatfarmosdihoz?*

Erre szobatársam, csak annyit mondott:

- *A versben is az van: „aki nem szólt, csak bégetett, az kapott dicséretet.”*

Ezt újabb nevetés követte, majd ismét egy kérdés:

- *Ha ilyen műveltek vagytok, akkor azt mondjátok meg, ki írta ezt a verset!*

Ez egyszerű kérdésnek bizonyult: *Weöres Sándor* műve.

- *Jól van fiúk mehettek, de ne forduljon elő többször!* - engedett fel minket Varjas Csaba tanár úr.

Azóta is gyakran emlegetjük a történeteket, amin nevelőtanárunk is jót mulat, de nem biztos, hogy még egyszer megismételnénk.

Nagy Szabolcs

Anekdotaest

2005

Az alábbi eset az iskolánk fennállásának 475. évfordulója kapcsán rendezett ünnepségen történt, amikor anekdotákból merítve elevenítettük fel a régi pataki diákéletet. Fény derült arra is, hogy a bor és a pataki diák szoros kapcsolatban áll. Ez a mi esetünkben sem volt másképp.

A műsort *Kálmán Zsuzsa* tanárnő tanította be. A két előadás közötti szünetben ott maradt az Imateremben *Sinkóné Tóth Zsuzsanna* magyartanárnőnk is, és persze, pont ilyenkor szomjazott meg. Gondolt egyet és belekortyintott a könyvbemutatóról maradt ásványvizes üvegbe, de váratlan meglepetés érte. Mindezt a helyi televízió operatőrétől tudtuk meg, aki azt mondta:

- *Fiúk, lenne egy kis baj!*

Ekkor már sejtettük, hogy mi lehet a probléma, de azért megkérdeztük.

- *Mi történt?*

- *Nem vigyáztatok eléggé, a tanárnő észrevette a bort a palackban és nem nagyon lelkesedett érte.*

Ezt hallván mindenki csak egy „hoppá!”-t tudott kinyögni. Tanárnőnk egy szót sem szólt, s ami még rosszabb, csak a tekintete árulta el, hogy tud min-

denről. Másnap magyarórán elejtett egy apró megjegyzést:

- *Egyébként, tegnap mintha egy kissé poshadt lett volna a víz!* - És mindezt egy sokat sejtető mosollyal kísértc. Hallgattunk, mint a sír.

Persze mindenki tudta, mitől volt „poshadt” a víz.

Nagy Szabolcs

Sikerés improvizálás

2005

A 2005-ös szóbeli érettségín történt velem.

A továbbtanuláshoz számomra a matematika és a történelem eredménye volt fontos, így - szépen mondva - a magyar tanulására lényegesen kevesebb energiát fordítottam.

A szóbeli tételém kortárs költő egy versének elemzése volt, ami nem volt része a tananyagnak, szóval a verset ott láttam életemben először. Rövid pánikolás után összeszedtem magam, kidolgoztam a tételt és sikeresen lefeleltem belőle.

Másnap, az érettségi banketten a tanárnő – *Sinkóné Tóth Zsuzsanna* - azt mondta, amire a mai napig tisztán emlékszem és büszke vagyok, hogy:

- *Szabolcs, hogy te tegnap milyen nagyot improvizáltál!*

Nagy Szabolcs

Kísérő anekdota

2005

Nagy Szabolcs az újfajta érettségi (2005) lázában némiképp hanyagolta a magyartanulást - megtehetette, mert ha csak a nagybetűk jutottak el a fülébe az órákon, ő IQ-ból is le tudott érettségizni jó eredménnyel. Hogy az eredmény - a jeles - még őt magát is meglepte, ennek ékes bizonyítéka volt, hogy köszönésképpen ő adta át az osztály nevében a virágot a bizonyítványosztáskor. Annyira megörült a dicséretnek, hogy elfeledkezett a másik fontos feladatáról: nem hívott meg a bankettre. Ha nem, hát nem, gondoltam - persze tudtam, hogy hova várja vendégeit az osztály -, s otthon vártam a fejleményeket.

Egy idő után valakinek feltűnhetett, hogy hiányzom, vagy csak nagyon éhesek voltak, mindenestre Szabolcsnak beugrott a mulasztás. Nosza, *Szóráth Rékát* testörnek maga mellé szólítva bátorságot merített, és felkeresett, hogy javítson. Persze én félig neheztelve, félig évődve kérttem magam, s végül szigorú feltételt szabtam: karon fogva kellett végigvonulnia velem a Colegnóig díszkíséretként. Most nem mulasztott, éppen hogy igyekezett bekerülni a kötetbe. Gondoltam, az ő kíséretében talán én is bevonulhatok...

Sinkóné Tóth Zsuzsanna

Szórakozott öregdiák

1922

A történet hőse édesanyám öccse, *Sarkadi Nagy Sándor*. A pataki kollégiumban érettségizett, jogász lett, de tanulmányait családi körülményei miatt nem tudta befejezni. Adóügyi jegyző lett Tolcsván.

Mint besorozott katona, még 1915 elején hadifogságba esett, és igen kalandos úton, a Földgolyót körülhajózva, 1920 Karácsonyán érkezett haza. Hányatott élete után a harmincas évek elején halt meg fiatalon, Tolcsván.

Egyszer egy hétvégén nálunk vendégeskedett Újhelyben s vasárnap reggel indult vissza Tolcsvára, gondolván, hogy ha már útba esik, Patakon is meglátogatja egy-két régi cimboráját. Így is tett. A barátokkal beültek a Központi Kávéházba, és úgy belefeledkeztek a beszélgetésbe, hogy mire kiért az állomásra, a déli vonat már elment. Visszament a barátaihoz, és a történet szóról-szóra megismétlődött a délutáni vonattal, de még az estefelé induló személyvonatról is lekéselt. Ekkor már komollyá vált a helyzet, mert hétfőn reggel Tolcsván komoly tárgyaláson kellett megjelennie. Óvatosságból az utolsó vonatig hátralévő egy-két órát az állomással szemben lévő Ohrstein sörözőben töltötte.

Lehet, hogy késett a zsebórája, vagy Náci, a pincér hozta nagyon lassan a számlát, de mire átrohant az állomásra, már csak a távolodó vonat piros lámpáit látta. Szórakozott, de lelkiismeretes ember lévén, mit volt mást tennie: nekivágott gyalog az éjszakának és reggelre hazaért Tolcsvára.

Borsos József

Durva tréfa

1925

Egyszer *Benkő Béla* tanár úrral szemben a diákok elkövettek egy több mint diákcsíny, egy durva tréfát, aminek szegény *Labancz Imre* volt nemcsak elbeszélője, hanem többedmagával az elkövetője is.

Imre három-négy évvel is idősebb volt az osztálytársainál, ötödikes korában már tizennyolc éves, és az iskolában negyvenkét méterrel a gerelydobás bajnoka, de mi, pecúrok, tudni véltük, hogy a nyári vakációban, otthon a gyepen, ötven métert is dobott...

Elég az hozzá, hogy néhány internátusi diáktársával együtt egyszer végighasalt a régi Mudrány utcának a Kisinternátus menti magas kőfalkerítésének a tetején. Nemsokára Imre az éppen arra, a fal mentén haladó matematika tanárunknak és osztályfőnökünknek, Béla bácsinak a kalapjára csapott a tenyerével. A tanár úr rémülten szaladni kezdett, de továbbra is a kőfal mentén, miközben mindegyik fiú a kalapjára csapott egyet, míg végül be nem fordult a Vay utcára, ahol a Fellegvárban lakott. Vajon *Benkő* tanár úr szégyellte az esetet, vagy talán tartott a diáktúlerőtől? Ki tudja. Soha nem hozta szóba az esetet

Labancz Imre a jobb tanulók közé tartozott, de nagy csibész volt. A vagány, népszerű fiú érettségije után *Kesznyétenben* lett segédjegyző. 1944 őszén *Patakon* esett el a harcokban, a visszavonuló magyar hadsereg katonájaként.

Galuska Imre

Lőrés

1925

A kispataki származású *dr.Tóth Istvánt* teológus diák korában *Lőrésnek* hívták a kollégái, a lőréről, erről a borseprőre öntött, cukros vízből készült, gyenge minőségű borféleségről, mivel ő azt is szívesen megitta. Nem mintha vézna alkat lett volna, jól megtermett legény volt. *Nomen est omen*. Nem-sokára éppen a nyugdíjba készülő *Tantó János* lelkipásztor mellé került káplánnak, Megyaszóra, amely község lakóit a csúfondáros szomszédok, talán máig is, *lőréseknek* nevezik, mivel állítólag nagyon szeretik a lőrét. Annyira, hogy némelyek még az igazi bornál is előbbre valónak tartják.

Egyszer igen jó bortermésük lévén, minden hordójuk tele lett úgyannyira, hogy a lőrének nem maradt hordó. De a rossz nyelvek szerint az egyszerű megyaszói gazda kiöntötte az egyik hordóból a bort, mondván:

- *Már megbocsáss, kedves borom, de én lőre nélkül nem maradhatok!*

Egyszer Pista a borról tartott nekik tematikus prédikációt, éppen mielőtt a főnöke nyugdíjba vonult. Beszélt arról, hogy milyen jótékony hatása van bornak, ha azzal mértékletesen élnek. Isten áldása a bor. - „*Szívvidámitásra Isten a bort adta*” - így mondja a vőfélyvers is. De a Szentírás is ajánlja a bort mintegy orvosságul. Pál apostol írja pásztori levelében Timotheushoz: „*Ne légy tovább vízivó, hanem élj egy kevés borral, gyomrodra és gyakori gyengélkedésedre való tekintettel.*”

Ezeket hallván, a megyaszóiak könyökükkel meglökdösték egymást és jelentőségteljesen egymásra néztek:

- *Megválasztjuk!*

Később azonban a prédikáció második felében negatívan szolt a borról. Átok lehet és nem áldás. Mily sok példa mutatja, hogy lealjasítja az embert, tönkreteszi életét, családi boldogságát...

Mikor ideért, az atyafiak megint egymásra néztek és összesúgtak:

- *Meggondoljuk.*

Galuska Imre

Latintudás

1920

Darányi Lajos, a későbbi sárospataki püspök, koránál fogva erősebb, eszesebb, szóval fejlettebb volt osztálytársainál, mivel pár évet késve érkezett Patakra, s ezért különbözeti vizsgával osztályt is ugrott. Első osztályból a harmadikba lépett. Kisebb, gyerekesebb osztálytársainak szokatlan volt, amint a felsőbb osztály latin tananyagából már Titus Liviusnak a Horatius Coclesről szóló leírását tanulgatta, s nosza, ragadványnévként el is nevezték őt *HoratiusCocles*nek. Sőt, hogy bosszantsák, időnként az ajtaján bedörömböltek és kórusban kiáltották: Horatius Cocles!

Darányi a csírájában már akkor benne lévő szellemességgel, figyelmeztetőül, rövidesen ezt az általa írt verses szójátékot tűzte ki egy cédulán az ajtajára:

*Vigyázzatok, sok lesz!
Horatius Cocles*

Galuska Imre

A rothadt sarok vagányai

1927, 1944

Amikor a 20-as évek végén *Tárczy Árpád* tanár úr Patakra került, örömmel köszöntöttük, mint újdonsült osztályfőnökünket. A tantermünk hátsó sarkában összetoltunk néhány padot, ahol összeverődött az osztály krémje, a „betyárok”, természetesen én ott ültem köztük. Sok huncutságot, csibészséget agyaltunk ki és vittünk véghez. *Tárczy* tanár úr csakhamar nevet adott a terem e részének, kedélyesen elnevezte „rothadt saroknak”.

Érettségi után szétszóródtunk, elszakadtunk egymástól, de mindig szerettem volna tudni, hová lettek a fiúk a rothadt sarokból.

1944 tavaszán egy este *Ladomerszky Margittal*, a magyar színpad csillagával gyalog jöttünk át Budáról a Margit-hídon. Amint éppen átértünk, meg-

szólaltak a szirénák: légiriadó! A közelben lett volna óvóhely, de oda nem mentünk le.

- *Éljük át ezt a légitámadást a szép csillagos ég alatt* - mondta. Leültünk egy padra a Duna-parton.

Amint a légiriadó véget ért és kigyúltak az utcai lámpák, Margit elindult a közelben lévő lakására. Én pedig lesétáltam a villamosmegállóhoz vezető aluljáróba.

Újságíró voltam, a *Népszava* és Bajcsy Zsilinszky Endre *Független Magyarországnaka* belső munkatársa, de ekkor már mindkét lapot betiltották. Az üldözések miatt illegalitásban kellett dolgoznom. Éppen aznap kaptam meg új személyi okmányaimat, egytől-egyig *Korcsmáros Pál*, a remek rajzoló - és kimagasló okmányhamisító - barátom művészi munkáit. Az illegalitásban az ilyen okmányok egyet jelentettek az életmentéssel. Ekkor *Szöke László* névre hallgattam, ez szerepelt személyi irataimban. Újságírói igazolványom lett volna eredeti, de abból is eltűnt a nevem, gyorsan azt is át-szerkesztettem.

Az aluljáróban lehajoltam, hogy hátranézzek, nem követ-e valaki: a cipőfűzőmmel foglalatoskodtam. Amint felemelkedtem, egy csendőrtiszt ment el mellettem és a tekintete rám esett. Továbbmentem, hogy feljussak a villamosmegállóhoz, amikor a csendőrtiszt ismét elsétált mellettem, végignézett, majd hozzám lépett és azt kérdezte:

- *Csak nem Andreánszky István?*

- *Tévedés* - feleltem önkéntelenül...

Mellbe vágott és felkiáltott:

- *Ne hülyéskedj, öregem, hát nem ismeresz meg?*

Rögtön rájössz, hogy ki vagyok! Sáropatak! A rothadt sarok! Ott ültem mögötted.

Megkönnyebbülten fellélegeztem, és végignéztem jól vasalt csendőrtiszti uniformisán.

- *De kiöltöztél! Hát hogy ismertem volna rád ebben a szerelésben. Látom, csendőr lettél. Ja, te voltál a legnagyobb zshivány közöttünk. Cseresznyeéréskor te vezettél minket az országúti cseresznyefasorba. Újhely felé alaposan megkopasztottuk az ágakat!*

Jót neveltünk. Régen volt! Aztán csak idéztük az emlékeket. Már sok villamos elment nélkülünk. Egyetlen egyszer sem kérdezte meg, hogy mi van velem. Biztos vagyok benne, hogy a csendőrség politikai nyilvántartójában figyelemmel kísérte pályafutásomat.

Ha egy másik csendőr lett volna, és nem ő a rothadt sarokból, ez a találkozás számomra akár tragikusan is végződhetett volna. Mert a búcsúzásnál, miközben egymás vállát veregettük, az arca komorrá vált, a hangját pincemélynél is lejjebb eresztette és e szavakkal vált el tőlem:

- *Pistám, nagyon vigyázz magadra!*

Hát ilyesmik is történtek, midőn a rothadt sarokból a „betyárok” az életben találkoztak.

Andreánszky István

Kik cigarettáznak?

1927

Hatodikos nagydiákok voltunk, s jó osztályfőnökünk szerette volna abbahagyni velünk a dohányzást, hol szép szóval, hol keményebb dorgálással.

- *Kik cigarettáznak még? Álljanak fel a cigarettázók!* - mordult ránk egyszer haragosan egy osztályfőnöki órán.

Felálltunk, egyik a másik után, nyolcan-tízen. Feltűnő volt azonban tanárnak, diáknak, hogy *Újhelyi Elemér* nem állt fel. Márpedig a becsület azt kívánta, hogy az ember vállalja, amit cselekszik.

Elemér Ugocsába való dzsentrifíú volt, mindig jólöltözött, alacsony, zömök, nálunknál két-három esztendővel is idősebb, kedves, jóvágású fiatalember. Kis angolpipája volt, amely nagyon jól állt barnapiros borotvált arcához, sportzakójához, széles vállaira feszülő felöltőjéhez, lengyelnadrágjához.

Harsányi tanár úr felháborodásában kipirult arc-cal kiáltott rá:

- *Újhelyi, te mért nem állsz fel?*

Mire a nagy dohányos Elemér nem kisebb felháborodással, méltatlankodva így válaszolt:

- *Tanár úr, kérem, én pipázok!*

Galuska Imre

Hogyan született II. József?

1927

A régi tanári kar jellegzetes és mindenki által tisztelt alakja volt *Zelles Lajos* tanár úr, aki egy-két idősebb kartársával egyetemben külső habitusában is: szimpla keménygallérjával és kefefrizurájával a puritán tanár. A halk szavú tanár urat kalefaktor,²⁰ gézengúz diákjai sokszor kijátszották, de nyugal-mából sose tudták kimozdítani. Minden szeptem-berben a történelemórák sztereotip bevezetése így zajlott nála:

- *Talán nem lesz felesleges, ha a múlt évben tanultakat átismételjük!* - Közben tanári noteszának vékony ceruzájával ütemesen dobolt a katedrán.

Az egyik órán *Mária Terézia* korának ismerteté-sében eljutott már a trónutódlás kérdéséhez. Széli-den csendülő hangon magyarázta:

- *Közben úgy fordult a dolog, hogy Mária Teré-zianak fia született: II. József.*

Ekkor megszólalt az óra végét jelző csengőszó, s a pontosságáról precízégéről híres tanár úr azonnal így fejezte be előadását:

- *S hogy ez hogyan és miként történt, azt a követ-kező órán elmagyarázom.*

Ezzel „Zelles papa” kiment a teremből, magunk-ra hagyva minket, hatodikosokat, kamaszos kunco-gásunk különféle megnyilatkozásaival.

Zsuffa Tibor

²⁰ kalefaktor (latin *calefactor* 'melegcsináló'): 1. fűtő, különösen kollégiumi fűtőszolga v. szolgálóiak; 2. csinytevő; 3. áruló, besúgó

Tudás és töprengés

1930

Dr. *Marton János* professzor úrnál kollokvál a teológus, szorong a padban, homlokát ráncolja, s miközben erősen gondolkozik, izgatottságában kisujját a szájához emeli. De már hangzik is a tanár úr ironikus megjegyzése:

- *Kedvesem, elhiszem, hogy a tananyag a kisujjában van, de azt nem most kellene kiszopnia!*

Bíró Sándor

Kormánylap(át)

1934

Dr. *Szabó Zoltán* teológiai tanár vezetésével 1933 nyarán csónaktúrára indult Patakról a Bodrogon és a Tiszán a „Timotheus” cserkészőrs. Gyöngéd diáklánykezek csónakzászlókat is készítettek számukra. A parancsnok bekalkulálta a menetidőbe a sóhajok hajtóerőként való felhasználását is. A túra idejére kéziratot újságot alapítottak *KORMÁNYLAP(ÁT)* címmel, amelyben az emlékezetes eseményeket megörökítették, de különféle rovatai is voltak. Ezekből sikerült néhányat felidézniem:

IDŐJÁRÁS: Majd a táborban fog sok minden kiderülni, csak be ne boruljunk.

VÍZÁLLÁSJELENTÉS: Az Óbodrog Kispatakon apad, viszont a Tisza vízállásának a nagy csónakban való emelkedése a szivárgás miatt valószínű.

APRÓHIRDETÉSEK: „Hólyagokat” dohányzacskónak, kenyérzsáknak jutányosan eladok. Szobafőnök, „Vágd” jeligére. / Gömbi, ha istent ismersz, küldj erre egy drótostót, aki jól tud fenekelni!” (Fürjész sorfelügyelő)

SZERKESZTŐI ÜZENET: Kerestetik zeneértő egyén, aki fuvolára vagy szaxofonra átírná ifjú *Haller* gróf horkolását. Lehet operettdallamra is. Nekünk most tragédia.

Bíró Sándor

Félreértett kritika

1935

Generális vizitáció, azaz püspöki látogatás volt a bodrogközi Láca község anyaszentegyházában. A népe szeretetéről közismert *Farkas István* püspök átnézte az anyakönyveket, majd a keresztelési anyakönyvet is ellenőrizve, bezárta. Kevesellvén a születések számát, megjegyezte:

- *Hát ez kevés! Kicsi a népszaporulat!*

Mire az öreg *Sáfár István* lelkipásztor méltatlankodva kiáltott fel:

- *Püspök atyám! Hát ennek is én vagyok az oka?*

Galuska Imre

Egyházlátogatás után

1936

Egy alkalommal *Darányi Lajos* Harangod vidéki egyházlátogatása során az egyik falucskában befejezve a munkát, a látogatás eredményéről írott jelentésében így jellemezte a kis termetű, vézna lelkész egyéniségét és munkáját:

- *Kicsi a bors, de nem is erős!*

Galuska Imre

Feltevés és valóság

1937

Horkay Józseffel és még valakivel kollokváltunk dogmatikából *Nagy Barna* professzor úr lakásán. Jóskától „*A törvény hármasságát*” kérdezte, amint azt *Kálvin János* meghatározta. Ezt én véletlenül jól tudtam, mert a professzor úr előadásán emlékezetembe véstem *Kálvin* latin kifejezéseit, tudniillik hogy az egyik haszna, hogy „*instar spectri*”, tehát tükör, a másik, hogy „*instar freni*”, azaz zabola gyanánt szolgál, és a harmadik, hogy „*instar stimuli*”, mert mintegy ösztöke, tehát pedagógiai haszna, hogy *Krisztushoz* vezérlő mester, tanító.

Jóska hallgat még, tehát súgom neki:

- *Mint egy tükör* - súgom neki és közben rámutatok a szoba nagy, ragyogó tükrére, mint a súgás megértését éppen elősegítő eszközre.

Jóska pedig a sűgást űgyesen elcsípők pszicholűgiájával még hozzá is tett ahhoz, amit felfogott: a tűkőrűl nyilván asszociálva az I. Korinthus 13:12-re, ahol is ez található megírva: „*Mert most tűkőr által homályosan látunk, akkor pedig színűrűl színre...*” -, magabiztos, bátor hangon így felelt, rámutatva a tűkűrre:

- *Mint egy homályos tűkűr...*

A professzor űr felkapta a fejűt, ő is odanézett, majd méltatlankodva így szűlt:

- *Kikėrem magamnak, Horkay űr, hogy a felesėgem sėrtegesse! Az a tűkűr nem homályos, tisztán tartja azt az ěn felesėgem!*

Galuska Imre

Maroknyi szėkely

1955

Dr. Orbán István tanárom is volt, majd a gimnáziumban kollégák lettűnk. Tudtuk rűla, hogy minden nyári szűnetben Erdėlybe utazik, mert Marosvásárhely volt a szűlűvárosa. Alacsony, vėkony emberke volt, ezėrt egymás kűzűtt „*maroknyi szėkely*”-nek hívtuk. Az egyik tanėv elejėn kűrűlvetűtűk a tanári szűbában, és vártuk a beszámolóját erdėlyi űtjárűl. Bár kėtszer nűsűlt, de egyik házasságából sem származott utód. ěppen ezėrt nagyon humorosan hatott reánk a kűvetkező mondata:

- *Na, fiűc(s)kák, voltam Erdėlyben és teljesűtettem hazafias kűtelessėgemet a nėpszaporulat terėn!*

Természetesen, kitört belőlünk a hahota! Erre a következőt válaszolta:

- *Na-na, nem úgy, ahogyan ti gondoljátok! Mindig viszek magammal egy bőrönd antibébi tablettát, és csak románoknak adom el, és csak forintért!*

Sipos István

Szakmai kirándulás

1958

Hajdú András tanár úr óráihoz is sok mulatságos történet kapcsolódik. Nagyhangú, lelkes ember volt, de segítőkész kolléga. Amikor a politechnikai oktatás virágkorát élte, biológia szakosként osztályfőnöke volt egy erdészeti tagozatos osztálynak. Ilyen minőségben egyszer elvitte az osztályát szakmai kirándulásra, László-tanya környékére, amely pár lépésnyire volt a csehszlovák határhoz is, amit a nagy szocialista „testvérkedés” ellenére sokkal szigorúbban őriztek, mint manapság. Osztályának „dörzsöltebb” tanulói a határőrök figyelmeztetése ellenére „szlalomoztak” a határköveken. Az egyik kis fiatal határőr oda is ment *Hajdú* tanár úrhoz, és ezt mondta:

- *Tanár úr, szóljon rá a fiúkra, mert ránk nem hallgatnak. Mink már tudjuk, hogy egy ártalmatlan diákcsoportról van szó, de néhány perc múlva jön a váltás, akik ezt nem tudják, és oda fognak löni!*

- *Én szóljak? Hát aki nem hallgat magára, löje le!*

Sipos István

Tanuljunk valami mesterséget

1946-47

A háború utáni években nemcsak a jövőendő értelmiség létbizonytalansága, hanem az életre való nevelés is arra készítette a kitűnő gyakorlati érzékkel rendelkező *Palumby* tanár urat, hogy megalakítsa a *diákcéhet*.

„*Tanuljunk valamilyen mesterséget*” - javasolta, felvállalva az akkori inasélet sokszor keserű megpróbáltatásait is. Sok diákot elhelyezett valamelyik pataki iparosmester műhelyébe. Akiknek már nem jutott valamilyen műhely, azoknak a Humán Internátusban csoportos munkát szervezett faszeggyártásra, nyomdai papírhajtogatásra, malacnevelésre; vagy mindig megtalálta azt a kisipari láncszemet, amelyből még csurrant-cseppent valamilyen kisebb jövedelem, s gyarapítható volt szükös ellátásunk.

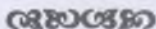
Én az asztalos mesterséget választottam. A posta után, a Karajz- kocsmá mögött volt *Bárány Ferenc* műbútorasztalos műhelye. Ide jártunk néhányan hetente egy-két órát. Csodálatos bútorok kerültek ki a mester keze alól, pedig egyetlen gépi szerszáma sem volt. Fűrészelés, fűrés, gyalulás kézi szerszámmal történt, ami ma már elképzelhetetlen. Igazi művésze volt a mesterségének.

A diákok cipésze a Templom közben *Koncz* mester volt. Szokása szerint, ha valamit nem akart megcsinálni, mert nagyon babrás vagy bonyolult volt, olyan magas árat kért a javításért, hogy az meghaladta a cipő árát. Így jártam én is a cipőm le-

szakadt egész talpával. Hallva a magas árat, kiszaladtam és rácsaptam az ajtót. Baktattam szomorúan a Templom-köz macskakövein, amikor észrevettem, hogy nyílik a műhely ajtaja és jön utánam Koncz mester a kalapáccsal a kezében. Meg akartam gyorsítani a lépteimet, hogy elkerüljem az esetleges megtorlást az ajtócsapásért, de az derült ki, hogy hajlandóságot mutat a cipő megjavítására. Amikor benéztem a műhelybe, akkor értettem meg, mi történt. A sarokban, kis cipészasztal mellett, munkájából föl sem nézve, serényen kalapálta a cipő talpát egy nyolcadikos gimnazista. Ő tájékoztatta a mestert, hogy három itt tanuló testvér közül ez a legkisebb, a cipő utolsó gazdája s már leálltak az UNRRA²¹ segélyszállítmányok. Ez a „suszterinas” *Hajdú József* volt, az egész gimnázium legjobb tanulója.

Benke István

---

²¹UNRRA: *United Nations Relief and Rehabilitation Administration*
'az Egyesült Nemzetek [Szövetsége] Segélyező és Újjáépítő Szervezete'

Humorözön

1949

Gimnazista koromban - talán 1949-ben - a Hegyközben szuplikáltunk, és *Orbán* tanár úr volt a gimistákból és teológusokból álló csoport vezetője. Egyik délután vicceket meséltünk. Ezt meghallotta Orbán tanár úr, aki szenvedélyes viccmondó volt. Ő sem akart kimaradni a „humorözönből”, ezért elmesélte a következő „faviccet”:

Két ember egy este nézi a Holdat. Az egyik megszólal:

- *Te nézd, milyen sápadt ez Hold!*

Mire a másik így szól:

- *Nem csoda, hiszen mindig éjszakázik szegény!*

S Orbán tanár úr úgy elkezdett nevetni, hogy a könnye is kicsordult. Mi pedig azon nevettünk, hogy a tanár úr milyen jól szórakozik a saját faviccén.

Sipos István

Micsoda hóbort!

1920-as évek

Az 1920-as években apósom testvére *Kovács József* is diákja volt a Sárospataki Ref. Kollégiumnak. Ő mesélte el az alábbi történetet:

Abban az időben a kerékpározás egy gimnazista számára elítélendő, erkölcstelen hóbortnak számí-

tott. Feleségem nagybátyja, az akkor ötödikes gimnazista Józsi egy alkalommal kerékpáron pedálózott el a Kollégium előtt. Éppen az épület kapujában állt az akkori igazgató, *Csontos Józsi* bácsi.

Jóska kitűnő tanuló volt, így az igazgató úr személyesen is ismerte. Amikor meglátta, összecsapta a kezét és megdöbbenve odakiáltott:

- Hát Józsikám, már te is?!

Sipos István

Óvatosság

1970-es évek

Tárczy tanár úr fia Angliában a BBC Rádió alkalmazásában dolgozott mint magyar bemondó. Ezért *Árpád* bácsi politikai szempontból nagyon óvatos volt, félt, hogy figyelik. Az 1970-es években a politikai helyzet lehetővé tette, hogy kiutazzon fiához látogatóba. Mikor visszajött Londonból, körülálltuk a tanári szobában, és záporoztak hozzá a kérdések. Az öreg mosolygott, simogatta szép fehér szakállát, és csak ennyit mondott:

- Hiába kérdeztek akármit, én csak arra válszok, hogy milyen volt az időjárás!

Sipos István

MHK (Munkára, Harcra Kész) mozgalom Sárospatakon

1948

Az MHK²² jelvény valamelyik fokozatának a megszerzése a gimnáziumban a jó testnevelési kalkululus egyik feltétele volt. Ez „össznépi mozgalommá” vált Sárospatakon is, amikor a városi tisztviselők előmeneteléhez is MHK jelvényre volt szükség. *Szabó Kari* bácsitól hárman kaptunk megbízást, jómagam, *MiskyIstvánnal* és *BodnárLacival*, hogy szervezzük a tömegmozgalmat. Szívesen láttuk el ezt a feladatot, hiszen kellemesebb volt, mint a sötét osztálytermekben a latin nyelvvel kínlódni.

Az volt az általános szempont, hogy mindenki szerezzze meg a jelvény valamelyik fokozatát - függetlenül attól, hogy milyen eredményt ér el. Különösen a lányoknak szeretünk kedvezményeket adni. Nem is volt könnyű megmagyarázni *Kari* bácsinak, hogyan tudott *Arday Mária* nem éppen nyurga természetével 3 méter hosszát ugrani, vagy hogyan tudta a törekeny *Nagy Márta* 50 méterre eldobni a gránátot... A fiatalabb lányok rájöttek, hogy nem ismerjük őket név szerint, ezért egymás helyett próbáltak. Ezt csak akkor vettük észre, amikor *Szabó Jutka* már negyedszer futott be kerékpárral - mindig más név alatt.

Szombat délutánonként a városi tisztviselők próbáit kellett bonyolítanunk az Iskolakertben.

²² Az 1950-es években a Horthy-korbéli *leventéhez* hasonlóan a polgári társadalom militarizálásának eszköze volt a szovjet mintát másoló MHK tömegsportmozgalom; magyar neve az orosz МММ, ММММММММММММ-ММММ [‘Munkára és védelemre kész’] elnevezés „harcos” fordítása.

Nyüzsgött az egész kert a rohangálóktól. A távok ellenőrzését, a futók szervezését Misky és Bodnár végezte, az adminisztrációt én láttam el egy fa alá kihelyezett asztalon. Kocogtak szuszogva a 40-50 éves hivatalnokok és pártemberek. Mindenki megkapta a jelvényt, aki valahogy végigvánszorgott a távon. Csak egy esetben kellett kivételt tennünk. Az egyik tisztviselő kérte, hogy igazoljuk a futás eredményét. A listából fel sem nézve, hiába próbáltam biztatni, hogy legalább sétáljon néhány száz métert, erre sem volt hajlandó. A vita közben mérgeesen rávágta a mankóját az asztalra: féllábú hadirokkant volt.

Lehetetlen volt futásból díjaznunk.

Benke István

Tavaszi történelemóra

1950

Sem tanárainknak, sem nekünk nem volt könnyű fegyelmезetten és eredményesen végigülni egy-egy tavaszi órát. Némelyik tanár az iskolakerti órákkal próbálta figyelmünket ébren tartani. *Tárczy* tanár úr a történelemórán a világtörténelem kalandos vagy éppen intimebb mozzanatairól mesélt ilyenkor, amikről a hivatalos tankönyvekben sohasem olvashattunk.

A csínytevésekre is a tavasz ösztönzött a legjobban, és csábított számos lehetőséggel. *Gachal Imre* rábeszélte *Benkő Karcsi* bejárót, hogy hozzon be az

Alsóhatárból cserebogarakat. A nagyszünet vége felé ezeket Imre berakta a katedra mellett függő virágkosárba.

A történelemóra nyitott ablaknál kezdődött. Kint már zsongott a tavasz, az ablak alatt lepkék röpködtek, a hársfavirág illata az osztályterembe is beáramlott. Amikor a cserebogarak a virágkosárban magukhoz tértek, mászkálni, majd rajzani kezdtek. Az első a tanár úr szakállán landolt. Ő az ablak felé pöckölte, ilyesmit mormogva, hogy „*az ébredő természet bogarai is kíváncsiak a világ történetére.*” A második az osztálykönyvön koppant. Dermedten figyeltük a következményeket, ismervé Tárczy tanár úr szigorát és látva, hogy legalább húsz cserebogár készül útra kelni a virágtartó szélén. A harmadik cserebogárnál már gondolta a tanár úr, hogy ez nem természetes eredetű, és amikor felnézett a virágtartóra, akkor értette meg a cserebogarak rajzásának és „tudássomjának” az okát.

Sokkal bölcsebb volt annál, semhogy kérdőre vonja az osztályt, ki volt a tettes. Bajusza alatt elmosolyodott, az ablakhoz ment, lesöpörte az osztálykönyvről a cserebogarakat és csak ennyit mondott:

- *Nem bánom, ha patkányokat hoztok be, de én akkor is megtartom a történelemórát!*

Mi bánatosan felsóhajtottunk.

Benke István

Udvarias tanár

1950-es évek

Tárczy Árpád tanár úr mindenkivel szemben rendkívül, udvarias, kedves ember volt. Bárki bejött a tanári szobába, akár szülő, akár hivatalos személy, ha egyáltalán nem is ismerte őket, behívta az órájára is. A leányokkal szemben különösen kedves volt, és *angyal*nak szólította őket. Azonban velük is előfordult, hogy feleléskor valami butaságot, sőt ökörséget mondtak. Ha nagyon felbosszantotta a helytelen válasz, akkor így kiáltott fel:

- *Angyal, maga marha!*

Sipos István

Benkő Béla figyelmes

A minisztériumi szakfelügyelők között volt egy hölgy is, akit *Tárczy* tanár úr különösen kedvelt. Egy szülői értekezlet alkalmával éppen ez a tanfelügyelő érkezett meg. Mivel sokan voltak a tanári szobában, *Árpi* bácsi nem vette észre a minisztériális hölgyet. *Benkő Béla* bácsi viszont meglátta, és hangosan odakiáltott neki:

- *Árpád, itt a nőd!*

Sipos István

Verébkísérlet

1950

A számtan-mértan-fizika szakos *Benkő Béla* tanár úr magas, szikár ember volt és hihetetlenül szórakozott. Állandóan evett valamit, mert sok volt a gyomorsava. Deák Ferenc szavaival élve „*nemcsak körül, hanem belül is nagyfejű*” volt. A 25 éves érettségi találkozón mondta egykori matematika tanárom (dr. *Batár Zoltán*, aki maga is kiváló matematikus volt, mert nem véletlenül hívták meg a Miskolci Műszaki Egyetemre adjunktusnak), hogy:

- *Öregem, ha akadt egy nehéz példa, és Béla bácsi nem mondta meg két perc alatt, hogy kb. mi a megoldás menete, a többi matematika szakos tanár hozzá sem kezdett!*

Az egyetemen *Eötvös Loránd* is tanította, aki komoly tudományos pályát jósolt neki. Szórakozottsága folytán nagyon sok humoros mondása is született. Egy gimnazista koromban történt esetet írok le az alábbiakban.

Béla bácsi minden évben bemutatta a légritkított tér élettani hatását, meglehetősen drasztikus, de meggyőző módon. A diákokkal hozatott egy verebet, a légszivattyú üvegburája alá tette és kiszivattyúztatta a levegőt. Mikor a veréb már rúgkapált és fejre állt, ez bizonyította, hogy a burában nincs élő oxigén.

Így történt ez 1950-ben is. De a művelet közben *Benkő* tanár úr a padsorok között sétált, mialatt egy huncut diák a helyzetet kihasználva a légszivattyúhoz hajolva megnyitotta azt a csapot, amelyen ke-

resztül a bura alá ismét levegő jutott, így a verebet nem érte károsodás. Kb. 10 percnyi szivattyúzás után Béla bácsi döbbsen tapasztalta, hogy az „áldozati veréb” a bura alatt vidáman ugrándozik. Bejeztette a szivattyúzást, és a következőt mondta, ami hosszú ideig szállóigévé vált az iskolában:

- *Gyerekek, ez a veréb nem jó veréb, holnapra fogjatok egy másikat!*

Sipos István

Lelkifröccs

1951

Az egyik diáktársam „csibészebb” volt az átlagosnál, ezért *Benkő Béla* tanár úr több esetben megdorgálta. Egyik óráján azzal próbált rá hatni, miszerint a magatartása nem méltó egy pedagógus házaspár gyermekéhez. A szülei ugyanis a helyi általános iskolában tanítottak. Ez a „lelki fröccs” így hangzott:

- *Te fiacskám, hogy’ viselkedhetsz így, hiszen apád, anyád általános!*

Sipos István

Tömör fogalmazás

1952

Benkő tanár úr mindig tömören fogalmazott, s ez szerintem nemcsak szaktárgyaiból következett (matematika-fizika) hanem többnyire szórakozottságból.

Egyszer egy diáktársam nagy késéssel, majdnem az óra végén ment be az órájára. A tanár úr megszidta és azt akarta neki mondani, hogy ha ennyire elkésett, az óra vége előtt pár perccel már felesleges zavarnia az osztályt, s ezt így fogalmazta meg:

- *Te, fiacskám, ha nem jössz, akkor miért jössz?*

Sipos István

Tanórai politizálás

1953

A tanórai politizálást *Béla* bácsi egyáltalán nem szerette, pedig az 1950-es évek elején ezt a „nevelési” módszert a tanterv hivatalosan előírta. Ő ezt általában úgy oldotta meg, hogy kicsengetés előtt 5 perccel a következőt mondta:

- *Most pedig buzdító szavakat intézek az osztályhoz! Lenin úr megmondta: tanulni, tanulni, tanulni! Stb.*

Ha nagyon dühös volt egy osztályra, akkor az indulat hevében gyakran összecserélte a szavakat, pl.:

- *Tudjátok, hogy mi kellene az ilyen gazembereknek?! Csendőrtollas kakasok és gumitábor, munkabot!*

Sipos István

A merész orosz tanár

1949

Héthy Lajos tanár úr 1949 novemberétől orosz nyelvet tanított az osztályunkban, mivel akkor tették kötelezővé az addig tanult angol nyelv helyett. Izmos, erős, természetes ember volt. Ha ebéd előtt utolsó óránk volt vele, óra után azonnal sietett haza. A legvadabb „Rákosi-korszakban” igen merész tett volt részéről a következő mondata, amit humoros hanghordozással, de jól érthetően mondott:

-Na, megyek haza, megetetem a Matyit!

Ugyanis így nevezte a disznóját.

Sipos István

Tanárfiak sorsa

1950-es évek

Héthy Lajos egy időben felügyelő tanárunk is volt az Angol Internátusban. Egy szilenciumi szünetben arról beszélgettünk, hogy az egyik tanár fia mindig beárulja az apjának, hogy a diákok közül kik kódorogtak az állomáson és a Resti körül, mert

az tilos volt. Persze az illető tanár fiát nem éppen hízelgő jelzőkkel is elláttuk. Ezt hallva, Héthy tanár úr megszólalt:

- *Hát igen ez a sorsa a tanárgyerekeknek!* - *Az előző héten az én fiamtól is megkérdeztétek: Mondd, Lali, te is olyan hülye vagy, mint az apád?!*

Sipos István

Tanárbosszantó

1959

Hajdú András tanár úr gyakorlati óráján történt, hogy facsemetéket ültetett az osztálya egy közeli hegyoldalon. A közérdekű gyakorlaton képviseltette magát a helyi Erdészeti, az iskola Igazgatósága, a Járási Tanács, és a Megyei Tanács. egy-egy képviselője is. Mikor a diákok már jó ideje dolgoztak, Bandi bácsi nagy hangon a következőt mondta:

- *Jöjjenek kartársak, nézzék meg, hogy milyen jó munkát végez az ifjúság!*

Mikor az első elültetett facsemetéhez értek, döbbenetben látták, hogy a leveles részt földelték el, a gyökere pedig felfelé néz. Hajdú tanár úr a jelenlévők figyelmének az elterelése és saját kínos zavarának leplezése érdekében a következőt mondta:

- *Nahát, milyen figyelmetlen némelyik gyerek!*

Néhány lépés után azonban hamarosan kiderült, hogy az egyik diák a tanár úr bosszantására az egész sort így ültette el.

Sipos István

Szarvasbögés Patakon

1960

Minden tanév első hetének végén az egész iskola kirándult a közeli hegyek erdeibe. Mielőtt ez megtörtént volna, meg kellett érdeklődni az erdészettől, hogy nem kezdődött-e meg a szarvasbögés? Az erdőmérnökök szerint ugyanis (akik a politechnikai oktatás révén jó kapcsolatban álltak iskolánkkal) akkor már nem zavarhattuk meg az erdő életét.

Hajdú András tanár úr, nagyon lelkes, lendületes és túlbuzgó ember, azonnal jelentkezett a tantestületi gyűlésen, hogy majd ő megkérdezi telefonon az erdészetet, mehet-e az iskola az erdőbe kirándulni? Amíg a titkári szobából telefonált, az akkori igazgató köszöntötte tantestületünk egyik női és férfi tagját abból az alkalomból, hogy a nyár folyamán házasságot kötöttek. A gratuláció közepén a tanári szoba ajtaja kivágódik, *Hajdú tanár úr* „berobog” és nagy hangon elkiáltja magát:

- *Bögnek a szarvasok!*

Sipos István

Megjött a szakfelügyelő

1958

A következő esetet *Terényi Jóska* bácsi mesélte el. Egy tanév vége felé a Tanítóképzőbe ment, és kopogtatott az igazgatói iroda ajtaján. Bentről kiszólt *Zilahy Feri* bácsi:

- *Bújj be!*

Jóska bácsi belépett, az igazgató úr éppen a lábát mosta a mosdókagylóban. Majd megkérdezte tőle:

- *Hát te ki vagy?*

Erre jött egy halk, szerény válasz:

- *Én lennék az idegen nyelvi szakfelügyelő!*

Feri bácsi nem szólt semmit, csak teljesen kinyitott egy ajtót, amely az igazgatói irodából a tanári szobába nyílt, és bekiáltott a tanáriba:

- *Meneküljetek!*

Sipos István

Feru bácsi felszólal

1964

Az 1960-as években a „Fáklya” nevet viselő pedagógus-sportkör életéről beszámolót kellett tartani, amelyre váratlanul a megyéről is kijött egy „fő-elvtárs”. Az összejövetelre a régi Ipartestület nagytermében került sor, amelyen *Zilahy Feri* bácsi is megjelent.

A sportkör vezetője egy általános iskolai kolléga volt, aki a váratlan látogatásra nem tudott felkészülni, mégis kívágta magát ebből a nehéz helyzetből. Kitűnően tudott szabadon rögtönözni, de az illem most mást kívánt. Ezért egymásra tett néhány géppapírt, majd folyamatosan beszélt és a papírlapokat egymás alá rakta, mintha már elolvasta volna. A „beszámoló” után hozzászólások következtek. Elsőként Feri bácsi jelentkezett. A következőt mondta:

- *Soha nem tudtam, hogy lehet a semmiről ennyit beszélni! Hát most már tudom! Köszönöm!*

Sipos István

„Humános” megoldás

1949

Palumby Gyula, a Humán Internátus igazgatója gyakran állt elő szokatlan megoldásokkal. Egyik nyáron például - némi honorárium fejében - engem kért meg, mint ifjúsági elnököt, hogy nyáron, amikor az internátusban dolgozók - beleértve őt is - szabadságon vannak, tartsak ügyeletet az igazgatói irodában.

- *Nem fordulhat elő, hogy egy érdeklődő hiába telefonáljon!* - mondta. - *Ha nem tudsz felelni, akkor írd fel a kérdését és továbbítsd nekem!*

S hozzátette:

- *Legyél udvarias mindenkivel!*

Így hát beültem a karosszékébe és vártam az esetleges kuncsaftokat. Nagy forgalom nem volt, ám egyszer csak csöngött a telefon. Odaugrottam, felvettem, de mielőtt bemutatkozhattam volna, már hallom is:

- *Itt Nagy Barna főiskolai közigazgató, kivel beszélélek?*

Ismerve a professzor jó kedélyét, hirtelen ötletből vezérelve, így feleltem:

- *Itt pedig Jakab István, a Humán Internátus ideiglenes igazgatója! Miben segíthetek?*

Pillanatnyi csend után felharsant a kacagás:

- *Pista, te vagy az? Hát mit csinálsz te ott?*

Beszámoltam megbízatásomról, váltottunk párszót, majd átvettem az üzenetet. Ő pedig még sokáig emlegette, hogy aznap mennyire megnevettettem.

Jakab István

Bor a könyvtárban

Az érettségi évében szalagavatóra készültünk. *Takács Béla* osztálytársammal és igaz barátommal együtt sikerült egy demizson jóféle tokaji bort kerítenünk a nagy eseményhez. Tanakodtunk, hová is rejthetnénk el, míg végül kínálkozott a megoldás: minthogy ketten láttuk el az önképzőköri könyvtárosok tisztségét, kézenfekvőnek látszott a könyvtárban biztonságba helyezni a drága nedűt.

Csakhogy évfolyamtársunk, az A-osztályos *Pavletits Márta*, kisegítő könyvtárosként szintén rendelkezett kulccsal a helyiséghez. Nyilván a fiúk beszélték rá, hogy engedje be őket, mindenesetre tény, hogy a szalagavató előtti napon a borunknak csak hűlt helyét találtuk.

- *Megitták az Á-sok!* - méltatlankodott Béla, de mit volt mit tenni, pótoltuk a hiányt, ahogy tudtuk.

Néhány évtizeddel később érettségi találkozóra gyűltünk össze, s a Kollégium főbejáratánál vártuk az osztálytársakat. Gyülekeztek a B-sek mellett az A-sok is, a rég nem látott kedves arcok jókedvre derítettek. Vidáman beszélgettünk, egyszerre csak

odalép mellém Béla, szinte félreráncigál és fenyegetően kérdi:

- Hát te szóba állsz Pavletits Mártával!?

Azt hittem, rosszul hallok.

- Hogyhogy szóba állok-e? De hát miért, drága Bélám?!

- Hiszen megitták a borunkat!

Zavartan pásztáztam emlékeimben, míg végre beugrott a harminc évvel azelőtti esemény. Éppen kezdtem volna megfogalmazni a szabatos választ, amikor a szeme sarkában megláttam a huncut mosolyt. Nem is bírta nevetés nélkül, én meg aznap többször is meghallgathattam, hogyan meséli másoknak sikeres meghökkentésem történetét.

Jakab István

Az elveszett jogász

Trócsányi Józsi bácsi, a jogakadémiáról ottmaradt professzor, egyházjogot oktatott a teológián. Bár érettségi után csak az 1949/50-es tanévben jártam oda, találkoztam vele, mert a kurzusa első éves tananyag volt. Az öreg sajátos ízlését mindenki ismerte, tudtuk, hogy szereti, ha tanítványai - legalább az ő óráin, illetve vizsgáin - világiasan, úgy-mond „jogászosan” öltözködnek.

Éppen vizsgára készültem, ráadásul elsőként az évfolyamból. Külön időpontot kaptam tőle, figyelembe véve, hogy haza kellett utaznom Nagyrás-

kára,²³ az akkor már lezárt országhatáron át. Az internátusban körültekintően felöltöztem. Buggyos térdnadrágot vettem föl, hozzá kölcsönkértem *Tornallyay Marci* kockás zakóját. A fejemre barna bársonykalap került, széles zöld szalaggal. Mindezt a vállamra terített tavaszi kabát, egy ún. „hubertusz” egészítette ki.

A szobában *Száz Béla* - végigmustrálva e meglehetősen tarka ruházatot - rám nézett és így szólt:

- *Pista, ne csinálj cirkuszt! Meglátod, ki fog rúgni, és akkor velünk sem lesz elnéző!*

Én azonban hittem a fellépésemben, meg persze alaposan fel is készültem.

A professzor derűs arccal nyugtázta megjelenésemet és látható elégedettséggel jártatta végig tekintetét a felszerelésemen. Aztán kérdezett, én válaszoltam, egyre több témát érintett, majd látva, hogy valóban tudom az anyagot, elgondolkodva megszólalt:

- *Látja, tiszteletes úr, ilyenkor, amikor magukat vizsgálgtatom, mindig fáj a szívem, hogy mennyi jó jogász vész el a teológusok között!*

Természetesen jelest kaptam. A többiek kint vártak a folyosón, s amikor megtudták az eredményt, alig várták, hogy lehúzhassák rólam a bűvös ruhákat. Így lettem én is - legalább Trócsányi Józsi bácsi számára - elveszett jogász.

Jakab István

²³ *Nagyráska*: a nagymihályi járásban volt Zemplén megyei község; ma Szlovákiához tartozik *Veľké Raškovec* néven.

Pécsi Sándor (1922-1972)

MISKOLCI ANEKDOTÁK

*Szép az, ami érdek nélkül tetszik...*²⁴ 1958

Negyedikes gimnazista koromban, '58-ban - áldott emlékü *Hazagh Mihály* tanár úr tanította az orosz nyelvet. Egyszer Tatjana levelét²⁵ kellett megtanulnunk

A tanár úr kihívott felelni, én meg ... csendben álltam.

- *Hát mondja, kérem.*

Megint csak hallgattam.

- *A világ legszebb szerelmes verse - mondja Tanár úr -, és nem tetszik magának, Ilona?*

- *Tanár úr kérem, megmondom őszintén, hogy nem.*

- *De miért nem?*

- *Azért, mert nem hozzám írták!*

- *Menjen a helyére, jövő órán felmondja.*

Óriási derűtség.

Jövő órán felmondtam.

Szűcs Ilonka

²⁴Immanuel Kant német filozófus (1724-1804) híres gondolata.

²⁵Alekszandr Szergejevics Puskin orosz költő (1799-1837) *JevgenyijOnyegin* c. verses regényéből (1823-1831). - Magyar fordításai: Bérczy Károly: *Anyégin Eugen*, 1866; Áprily Lajos: *JevgenyijOnyegin*, 1953.

Pataki Desdemona és Otello

1966

Érettségi előtt álltunk 1966-ban. Volt egy osztálytársunk, *Nagybozsoki Magdi*, akivel tanulószobás voltam. Angolból is érettségizett, és ezért angolórára járt *Juhász* tanár úrhoz.

Akkoriban Nagybozsoki Magdi valami *Csicsák József* nevezetű osztálytársunkkal járt, de botrány támadt és vége lett. A srác viszont nagyon megharagudott ezért és az utcán felpofozta Magdit. Emiatt az iskolából is kitiltották, tehát eltanácsolták.

Csicsák József sátoraljaújhelyi fiú volt, barátaival az akkor divatos fekete öltözetben, bakancsban huligánoknak öltöztek, és ott várták az iskolakert előtt Magdit, hogy na, akkor kinyírják.

Mi nagy bátran egy másik osztálytársammal, *Kecskés Katival* bátorságot gyűjtöttünk és mondtuk, hogy „*mi majd elkísérünk az angol órára, ne félj semmit, nem lesz itt semmi baj*”.

Mentünk fényes nappal Patak főutcáján, - a másik oldalon pedig CsJ a társaival a fekete szerelésben.

A posta környékén jártunk már, amikor Magdi megijedt és elkezdett szaladni, - s utána szaladt ez az egész csapat fiú. Mi pedig, a nagy segítség, *Kecskés Katival* megálltunk Patak főutcáján és elkezdtünk kiabálni:

- *Segítség, segítség! Gyilkos, gyilkos!* -, de mi nem mertünk továbbmenni.

Valójában majdnem történt tragédia, mert ez a CsJ ment Magdi után végig, egészen *Juhász* tanár

úr házáig, – aki várta már Magdit, de még nem ment ki eléje. A srác utolérte Magdit és valóban le akarta szúrni. Egy árokásó dolgozott ott éppen, ő ütötte ki Csicsák kezéből a tört és így mentette meg Magdi életét.

Később hallottuk és láttuk a Kék fényben, hogy Csicsák Sátoraljaújhelyen bűnöző lett.

Tóth Erzsébet

Szabotázskísérlet

1966

Dr. Fenyvesi András néhai osztályfőnökünket nagyon szerettük. Szigorú volt, de megértő.

Elmentünk Tolcsvára szüretelni. Akkor még a régi fapados vasúti szerelvények voltak.²⁶ A lányok hátul voltak, a fiúk az első vagonban.

Hazafelé jövet hárman kitaláltuk - mivel az álló szerelvényen még nem volt rajta a mozdony - hogy a lányok kocsiját leakasztjuk és otthagyjuk őket Tolcsván. Alá is másztunk a vágányoknak és csendben szétszavaroztuk, szétválasztottuk a kocsikat. Egyszer csak megjelenik rövidnadrágban Fenyő, és azt mondja:

- Hát ti csavargók, mit csináltok?

261957-től a MÁV megszünteti a 3. osztályú személykocsikat, szovjet mintára (жесткий вагон - мягкий вагон) bevezeti a 2. ill. 1. osztálynak megfelelő "fapados" ill. "párnás" jelölést

Ijedtükben gyorsan visszaraktunk mindent, és kimásztunk az ütköző alól. Semmi baj sem lett az egészből, fegyelmet se kaptunk.

Ez valami csütörtöki napon történt. Pénteken szülői értekezlet volt, és arra anyám jött el.

Hát kivel találkozunk a dufartban? Fenyővel, hónaalatt a naplóval. Anyám megszólítja:

- *Tanár úr, szeretném megkérdezni, hogy a gyermekem hogy tanul.*

- *István? Csavargónak csavargó, mozdonyt még nem lopott, de Tolcsván leakasztották a vonatot.*

- *Mit csináltál?!*

Azt hittem, agyoncsap anyám.

Köpeczi István

Veszélyesen nehéz nyelv a latin

A sok kedves pataki tanár közül talán nekem a legkedvesebbhez, a „földihez”, *Hegy Jóska* bácsihoz kötődik e kedves emlék.

Latinórán ketté voltunk választva (latinosok, angolok). Tanultunk különböző mondásokat: *sero venientibus ossa* - ‘későn jövőnek a csont jut’ stb., többek között azt is, hogy *dum spiro, spero* - ‘amíg élek, remélek’. Volt egy kistermetű osztálytársunk, aki sokkal alacsonyabb növésű volt, mint a többiek, (biztos többen ismertétek, orvos lett), és őt szólította Jóska bácsi:

- *Na fiam, hogy van az, hogy „amíg élek, emlélek”?*

Mire ő kihúzta magát:

- *Dum spiro, pero.*

Jóska bácsi leesett a padról a nevetéstől, nem tudtuk, hogy mi van. (Anatómiát tanultunk, *pero vulva*, az az, ami a lányoknak van, nekünk nincs.) Éreztük, hogy valami van:

- *Jóska bácsi, micsoda?*

- *No, majd a fiúknak szünetben megmondom.*

Nem szálltunk le az öregről. Alig vártuk, hogy csöngessenek.

- *A nagy nevetés mi volt, tanár úr?*

- *Ha már így elmondom, ne hencegjetek vele az osztályban.*

Jóska bácsi, a puritán, talán még el is pirult egy kicsit, de ha már megígérte a fiúknak azt mondta:

- *Tudod, mit mondtál, kis bajusz? Amíg élek, punázok!*

Kovács Ferenc

Művészi sugás

Hegy Jóska bácsinál történt, úgyszintén latinórán. Talán sokan ismertétek *Czegle Klotildot*, aki szenzációsan tudott sugni. Ő úgy sugott, hogy az első padban ült, visszahajolva, Jóska bácsi fent ült az első padon, és Klotildnak szépen le lehetett

olvasni a szájáról, meg halkan mondta; - szóval művésze volt a sűgásnak.

A felelő mindig úgy csinált, hogy „*ha esetleg Jóska bácsi hallotta, higgye azt, hogy én nem hallottam*”, tehát azt, hogy „*a bárány elindult a patakhoz*”, akkor úgy mondta, hogy „*a birka a folyócska felé ment*” - szóval mindig kicsit más-képp mondtuk.

Drága legjobb barátom, [Muskai] Laci felel az egyik aesopusi meséből. Biztos ismeritek „*a bárány és a farkas*”-t, amikor a farkas bele akart kötni a bárányba, hogy „*miért zavartad össze előttem a vizet, most nem tudok, csak zavaros vizet inni*”, s erre mondja neki a bárány, hogy „*farkas, én nem zavarhattam össze a vizet, én lejjebb állok, a folyó errefelé folyik, tehát...*”

És itt sűgja Klotild:

- *Kérlek, farkas, ne bánts engem!*

És egy aesopusi mese kellős közepén az én drága barátom azt mondja:

- *Nézd, farkas, kérlek alássan, ne bánts engem!*

Kovács Ferenc

Irodalmi fizika...

Irodalomórán felelésre hívtak ki. A kérdés így hangzott:

- *Na Ferim, ki írta a Magyarország 1514-bent?*

Eötvös írta, de sehogyan nem jutott eszembe.

- *Feri! Milyen egyetemek vannak Pesten?*

Én hülye elkezdtem mondani:

- *Hát, orvosi egyetem, műszaki egyetem ...*

- *Nem úgy!* - vágott közbe a tanár úr. - *Ki volt az a nagy magyar fizikus?*

Én rögtön kezdtem azzal, akit pont akkor tanultunk:

- *Jedlik Ányos.*

- *De nem úgy! Hát kinek volt ingája?*

Mondom:

- *Foucault-nak.*

Az osztály röhögött, én meg elégtelennel kullogtam a helyemre.

Kovács Ferenc

Tartalékfelelés

1959

Hadd valljak magamról valamit.

Elég jó alapokkal kerültem Patakra a putnoki általános iskolából. Ott még polgári iskolai tanárok tanítottak, - nyilván azért.

Elsőben *Egey Tóni* bácsi tanította nekünk anövénytant. Egy ideig úgy-ahogy tanulás nélkül ismegéltem az általános iskolai tudásomból.

Egyszer aztán elfogyott a tudományom. Tónibácsi a következő szavakkal küldött helyre:

- *Ez a csiszlik Zala nem veszi észre, hogy lekopott róla az általános iskolai intelligencia, újat meg nem akar felvenni.*

Zala Pál

Nevelés

Sok érdekes dolgot csináltunk a pataki négy év alatt. Amit lehet, hogy nem volt szabad, lehet, hogy úgy gondoltuk, hogy az legális...

Elmentünk szilvát szedni szeptemberben, az első három hét után, akkor még az osztály nem kovácsolódott össze. *Orosz Lacinak* volt egy táskarádiója, azt odaadtuk a *Fenyő* tanár úrnak, hogy vigye a vállán a lányokhoz, mert akkor tudtuk, hogy ő ott van, és mi nem szedjük a szilvát. Ha a zenét nem hallottuk, ő messze volt tőlünk. A lányok meg mindjárt:

- *Jaj, tanár úr, milyen jó zene van rajta!*

Aztán úgy szedtük, hogy a végén osztottunk, mert közösen szedtük a sok láda szilvát.

Este mentünk haza. Egy régi Csepel teherautóval indultunk, aminek felnyitható tetejű volt a kabinja.

Fenyő felmászott az ülésre, és kiszólt:

- *Megvagytok, csibészek?*

(„*Csibészek*” - aranyos szólása volt, a „*csavargók*”-at is mindig jó néven vettük tőle.)

Valaki válaszolt:

- *Meg, tanár úr.* (Mert a sofőr kérdezte.)

Elindultunk, de közben valahol *Fodor Andris* megszólalt, hogy „*Miért nem ütöttetek a fejére?*”

Ezt mi hátul nem hallottuk, nem tudtuk, hogy miről van szó. Röhögött az eleje. A tanár úr lezárta az ajtót, a kabin tetejét, és elindult a teherautó.

Hazaértünk Patakra, és mondja az osztályfőnök:

- *Sorakozó a Rákóczi előtt!*

Nem tudtuk, hogy miért - de ilyet mutatott, így félkörben sorakozó. Csak annyit szólt:

- *Ki volt az?*

Mit ki volt az? Azt sem tudtuk, hogy miről van szó.

Ez pénteken volt. Azt mondja:

- *Jó, rendben van, hétfőn magyarórán kitárgyaljuk.*

Mentünk a kollégiumba, és akkor már kiderült, hogy *Andris* beszólt valamit, és szerintük a sofőrnek jó hallása van, és ő meghallotta, beadta a tanár úrnak, hogy

- *Ejnye tanár úr, mit mondtak a gyerekek, hogy „miért nem ütöttetek a fejére”... Valami ilyesmit...*

Jön a hétfő, rábeszéljük Andrist, hogy jelentkezzen. Inkább úgy, mint hogy az osztály becsülete - elsősök, tizennégy éves gyerekek, ugye...

Andris kiment s már vitte magával az ellenőrző könyvet. Alacsony növésű volt, úgyhogy Fenyővel, ahogy fönn ült a katedrán, kb. egy síkban voltak. Odament közel a tanár úrhoz - akkor már síri csend volt, mert a fiúk tudták, miről van szó - s azt mondta:

- *Én voltam.*

Mire a tanár úr:

- *Mi voltál te?*

Első óra, ugye az volt, hogy hétfőn jelentkezik. Akkor a ceruza megállt a tanár úr kezében, és ülve hatalmas pofont kent le Andrisnak.

- *Eredj a helyedre.*

Ezzel kész.Ez volt a nevelés.Soha többet ilyen csínyt mi nem követtünk el, vagy ilyen szót nem mondtunk.Valóban annyira szerettük.

Köpeczi István

Illegális almaszüret

Az almaszüretnek nagy hagyománya volt Patakon. Különösen akkor, amikor a főiskolának még megvolt a györgyarlói gyümölcsöseaz alsóhatár Bodrog-menti területén.. Ilyenkor kirendelték a felsős diákokat, hogy ők is segédkezzenek az alma-

szedésben. Számukra mindig nagy élményt jelentett a néhány napos munka. A későbbi években a Kosuth Termelőszövetkezet is élt az „ingyen munkakerő” lehetőségével, s minden évben segítséget kért a gimnáziumtól az almaszüret idejére.

Egy alkalommal azt tapasztaltuk, hogy a diák-munkások igencsak selejtes munkát végeztek, s bizony, sok alma maradt szedetlenül a fákon. Arra gondoltunk, hogy milyen jó lenne almával kipótolni a konviktus sovány kosztját.

Elhatároztuk, hogy a csónakházból elkérjük az egyik gurulóüléses csónakot és egy holdvilágos este elmegyünk pótszüretre. Az öreg csónakmester két deci pálinkáért hajlandó volt vízre eresztetni csónakot, amivel kikötöttünk a gyümölcsöshöz közeli parton és úgy megraktuk kosarainkat, szatyrainkat, hogy majdnem elsüllyedt a csónak.

Lopakodva cipeltük este fél tíz körül a zsákmányt a Bodrog-hídon, amikor megdöbbenve vetjük észre, hogy *Fenyő* tanár úr jön velünk szemben.

Úgy gondoltuk, hogy legjobb szótlanul elosonni mellette, amikor egyikünk zavarában megszólalt:

- *Jó estét tanár úr, tetszik szeretni az almát?*

Fenyő tanár úr ránézett az irdatlan rakományra, s felismerve a helyzetet elmosolyodott és szótlanul továbbment.

Erről a találkozásról soha nem szólt később. Ő is volt éhes diák.

Köpeczi István

Kollégiumi konyha emléke

Fenyvesi tanár úr kollégiumban lakott sokáig, és mesélte, hogy

- Minden második nap grízes tésztát kaptam...

Ezért haragudott a fiúkra - a lányokra soha nem -, rájuk nézett s így fakadt ki:

- Te grízes tészta!

Turák Zsuzsi

Erkölcsei bizonyítvány

Szeretnék megemlékezni *dr. Bertha Zoltán* tanár urunkról. Osztályfőnököm volt, s micsoda pedagógus. Kibeszélhetetlen!

Negyedikben íratott velünk dolgozatot. Rá kellett írunk a tetejére, hogy „*becsületszavamra, hogy nem lestem*”. Hát bizony figyeltük egymást: *senki* nem lesett. Aki számított rá, hogy felelni fog, az jeles dolgozatot írt, aki lefelelt, az egyest. Kijavítás után, mikor a dolgozatokat kiosztotta, azt mondta Bertha tanár úr:

- Lányok, meg vagyok döbbenve. A szorgalmukba vetett hitem megrendült, de a becsületességükbe vetett hitem megmaradt. Maradjanak ilyenek az életben!

Ezzel indított útra bennünket.

Szűcs Ilonka

Kinos nikotinhiány

A Kossuth Kollégiumban, éppen a délutáni szilencium végén, háromnegyed hat körül áramszünet volt, és sötétben botorkáltunk kifelé a tanulószobából. A bagósok rohantak előre nagy nikotinéhségükben.

Az elsők között sietett taktaharkányi osztálytársam, *Boros Zoli*, akinek szülői engedélye ugyan volt a dohányzásra, de gyufája nem.

A sötétben szembejövőtől megkérdezte:

- *Van gyufád?*

Semmi válasz.

- *Azt kérdeztem, van-e gyufád?* - bökte meg a szembejövőt.

Ismét semmi hang.

- *Pecúr, azt kérdeztem, van-e gyufád?* - és megragadta a szembejövő kabátját.

- *Nincs!*- vágta rá *Fenyvesi* tanár úr.

Zoli a hangról felismerte a tanár urat és úgy eltűnt a sötétben, hogy azóta sem tudjuk, rágyújtott-e még valaha az életben...

Pirigyi Tibor

Névhiányos főnökség

Erdőbényéről kerültem sárospataki gimnáziumba és a Kossuth Kollégiumba. Az az érdekes a számomra, hogy édesanyámék annak idején bekísértek mindig minket dunyhával meg egy párnával, mert azt lehetett vinni a kollégiumba.

Apámnak volt egy 125-ös Csepel motorkerékpárja. Azt mondja anyám:

- *Hátra nem akasztom a dunyhát, mert el fogod hagyni, én is felülök hátra.*

Felült hátra.

Már másodikos voltam, amikor felmentünk, beértünk a kollégium elé, és néztük a táblán, hogy kit hova helyeztek el másodikban. Sehol nem láttam a nevemet a szobákban az osztálytársaim között.

Egyszer megkérdeztem ott *Ruszkay* tanár urat, hogy mi a helyzet. Azt mondja anyám, hogy:

- *Téged biztos kirúgtak a kollégiumból.*

Akkor sült ki, mondja tanár úr, hogy én hálófőnök lettem a 2-es nagyhálóban. Nem oda voltam írva, ahol a többi osztálytársam neve volt feltüntetve.

Kapuvári István

Házi feladat

Osztálytársam és jó barátom volt *Benkő* tanár úr fia, *Béci* (*Benkő Béla*). Abban az időben kötelező volt a diáksapkát viselni, s ha találkoztak, a tanároknak tisztelegni.

Négyesben bandukoltunk az utcán *Bécivel*, a hutai *Skapinyec Lajossal* és a tiszakarádi *K. Tiborral*, amikor *Béci* megszólalt:

-Itt jön az apám, ne köszönjetek, mert felismer és hazarendel tanulni!

- Húzd össze magad és te ne köszönj! - javasoltuk, bízva abban, hogy a tanár úr több dioptriás szemüvegével nem ismeri fel a fiát.

És amikor úgy gondoltuk, hogy megúsztuk ezt a találkozást, néhány méter után *Benkő* tanár úr visszafordult s ingerült hangon megszólalt:

-Béci, gyere azonnal haza, kukoricát kell morzsolni!

Kapuvári István

Biológiai nyúlpörkölt

Egy időben a biológiai szakkörnek voltam a vezetője, amikor *Sipos István* tanár úr vette át a biológiatanítást (*Egey* tanár úr volt az első biológia szakos tanárom), és elkezdődött az, hogy boncolgattunk az órákon. Ősszel, mikor már hidegebb volt, elmentünk a holt-Bodrogra és fogdostunk

békákat, mert akkor már kézzel könnyebben meg lehetett őket fogni.

Mint fiatal tanár, Sipos tanár úr a Mudrány előterében lakott (most üdülésre, szállásnak adják ki azt a helyiséget). Mondta, hogy ott rendezzük le a békákat. Utána összeszedtük és bevittük az osztályba. Mivel vegyes osztályba jártunk, úgy csináltuk, hogy vittünk be élő békát is, amely szétugrált a lányok között, ők meg hozzá sem mertek nyúlni.

Következő alkalommal nyulat boncoltunk. Éterrel altatta el Sipos tanár úr. Az éter úgy átjárja a nyúl húsát, hogy olyan édes lesz, hogy ehetlenné válik. Mi megfőztük nyúlporékoltnek.

Bevittük a kollégiumba: milyen finom falat (...).

Általában estére grízes tészta vagy grenadírmars volt, hát nagyon megörültek, hogy hej micsoda finom nyúlporékoltet hoztunk.

Igen, megkóstolták a nyúlporékoltet. Sokáig altattuk a nyulat, így rendkívül édes íze volt a húsnak. Utána mindenki szaladt a WC-re háyni, mert kijött belőle. Azt mondták, rohadt nyulat vittünk.

Kapuvári István

Új angol kiejtés

Amikor bekerültem a pataki gimnáziumba a felső-borsodi Szuhogy általános iskolájából, a szigorú *Butella* tanár úr szoktatott minket a gimnáziumi regulákra. Ő tanította az angolt is.

Eltelt már vagy két-három hónap, amikor egyszer valami kis angol mondóka volt a házi feladat. Amikor felszólított, elkezdtem a kis mondókát, s akkor *Butella* tanár úr hirtelen hatalmasat vágott az asztalra.

Megijedtem, mint egy kis nyúl, s rögtön elhallgattam.

- *Megvan, megvan!*- kiáltotta a tanár úr.

Majd felém fordulva így folytatta:

- *Kislányom! Te nekem év eleje óta nagyon gyanús vagy. Tudtam, hogy valami nincs rendbenveled, de csak most jöttem rá, mi a baj. Te palócosítottad az angol kiejtést!*

Jobbágy Ferencné

Édes puska

Hajdú András tanár úr volt a biológiatanárunk. Nagyon szerettük őt, sok mindent köszönhattünk neki. Különböző szokásai voltak, pl. gyakran íratott röpdolgozatot, és mindig figyelte, hogy ki puskázik. Nem szólt egy szót sem, csak odarohant, és lecsapott a renitensre.

Egyszer aztán megint ilyen dolgozatírás következett. *Gál Jani* még a szünetben betett a padjába a

hatalmas lekváros kenyerét, amit a dolgozat várható izgalma miatt nem tudott elkezdni. Éhes volt, ezért dolgozatírás közben is le-lenézett a padjába, hogy megvan-e.

Tanár úr felfigyelt a félresandító Janira. Egyszer csak odarohant, és se szó, se beszéd, könyéig benyúlt a padjába. Markolt egyet, az arca hirtelen megnyúlt, kikapta a lekváros kenyeret és felordított!

Aztán szó nélkül kiment a mosdóba. Az osztály dermedten ült. Amikor visszatért, egy szót sem szólt, leült a katedrához és ránk se nézett.

Aznap senki sem írt elégtelen dolgozatot.

Jobbágy Ferencné

A fogoly szabó

1940-es évek

41-42-ben kezdtem Sárospatakon, akkor voltam első. *Hegyi Jóska* bácsi volt az osztályfőnököm, áldja meg az Isten. A Kisinternátusban laktam, *Fekete Gyula* volt a szobafőnököm.

Adódott, hogy jött a ballagás, év vége. A diákok akkor is nagyon szegények voltak, *Fekete Gyula* szólított meg mint pecúrt a nyolcfős internátusi szobában, hogy

- *Vidd el a szabóhoz!*

Volt az iskola mögött, illetve a konviktus háta mögött egy úgynevezett iskolaszabó, aki diákoknak dolgozott. Elvittem a nadrágom vasalásra.

- *Vasaltasd ki a nadrágod!*

Ez a ballagásra készülő nadrág volt.

El is vállalta a szabó nagy örömeire. Nagyon jól esett, hogy nem kellett érte fizetni. Meg hagyta kérdezni Gyula, hogy mit fizetek érte.

- *Ó, semmit, diák vagy, ugye? Semmit.*

Én annyira fel voltam dobva - egy nyári fülkében dolgozott a szabó -, hogy onnan kijőve bezártam magam mögött az ajtót, benne volt a kulcs, én meg ráfordítottam. Szerencsétlen szabó - illetve tulajdonképpen én voltam a szerencsétlen -, becsuktam.

Másnap a ballagáskor fölsorakoztunk Hegyi Jóska bácsi osztályával az udvaron. Odajön hozzám, a bizonyítvány a kezében van.

- *Neked nem adom oda a bizonyítványodat, mert te becsuktad a szabót.*

Rám ez rettentő rosszul hatott, de a későbbiek folyamán ez úgy lepergett, nyolc éven át (mert nyolcosztályos volt akkor a gimnázium), hogy én voltam az, aki becsukta a főiskola - akkor még Református Főgimnáziumnak hívták - szabóját.

Novák József

Pedagógiai indukció

A matematika erős tárgyam volt, stabil négyes voltam. *Pethes József* tanár úr negyedikben egy alkalommal felszólított, és a teljes indukciót kérdezte. Nem tudtam - egyes. No, mondom, most már mindegy, azért sem tanulom meg.

Következő órán első voltam:

- *Halász Anna, jöjjön* -(mert ő magázott minket). Megint azt kérdezte, a teljes indukciót. Is-mét egyes: meg sem szólaltam, mit szólaljak, ha nem tanultam meg.

Dühös lettem: most már csakazértis! Persze a harmadik alkalommal is én voltam az első. Akkor már $1/2$ -re tudtam, mert valami már „visszajött”. Gondoltam, ez is jó jel: érettségi előtt fél évvel két egyes és egy $1/2$.

És negyedszerre is felszólított! Ugyanúgy $1/2$ -et kaptam. Csak nem most fogok megbukni érettségi előtt?

Ötödszörre aztán úgy megtanultam, hogy reggel - ez volt az első óránk - jelentkeztem:

- *Tanár úr, szeretnék felelni, mert megtanultam.*

Rám nézett és így szólt:

- *Most már nem feleltetem, mert már úgyis tudom, hogy tudja!*

És a csattanó még hátra volt: az érettségin nem húztuk, hanem kaptuk a tételeket - és ő ezt a tételt adta nekem. Mert „úgyis tudta”.

Gálné Halász Anna

Névrokonság

Héthy Lajos tanár úr emblematicus alakja volt iskolánknak. Sok-sok emlékem közül kettőt mondok el.

Az egyik akkor történt, amikor egy széphalmi kirándulás után (mert ugye minden évben elmentünk Széphalomba) ültem az első padban, s a szandálból kilógattam a lábam. Héthy tanár úr ezt észrevette és megkérdezte:

- *Mi van, Ágneskám, szellőztetünk, szellőztetünk?*

- *Nem, tanár úr, csak akkora hólyag van a lábamon...*

- *Hála Istennek, már hárman vagyunk!*

Ugyanis neki és a fiának is „Hólyag” volt a gúnyneve.

***

A másik a következő.

Orosz társalgás

Fel volt adva Puskin életrajza - oroszul. Felszólított két vagy három felelőt, mind azt mondta, hogy nem volt feladva. Ezt követően engem is felszólított, s én is mondtam:

- *Tanár úr, kérem, akkor nekem sem volt feladva.*

Azt válaszolta erre:

- *Ágnes, legalább te ne hazudj nekem. Mars ki, és tanuld meg!* – felelte dühösen.

Én azonban előző nap tényleg megtanultam, így bár kimentem, de kis idő múlva vissza is jöttem. Kezdtem volna mondani, de ő közbevágott:

- *Mit parancsolsz? Egy ötöst és egy egyest, vagy egy hármast?*

- *Tanár úr, tekintve, hogy a középszerűséget sosem szerettem, talán inkább egy ötöst és egy egyest, és majd akkor tanár úrnak is eszébe jut, hogy hogyan történt!*

Mit ad isten, huszonöt évvel később Angolában egy bogárhátú Vokswagennel indultunk a Baía Azulra, a Kék Öbölbe - egy orosz házaspárral, a férjem, a lányom és én. A kocsiban kínos csend volt. Egyszer csak elszántam magam és mondani kezdtem:

- *Alekszandr Szergejevics Puskin rogyilszja v tiszjacsa szemszot gyevjanoszto gyevjatom godu...*

- *de itt elakadtam.*

Dermedt csend. Aztán a férjem portugálul megszólalt:

- *Elnézést, csak ennyit tanult meg a gimnáziumban...*

Magda Ágnes

Karácsonyi készülődés

Egy alkalommal jött be *Egey Antal* tanár úr biológiára. Szétnyitja a naplót, és mondja:

- *Úgy látom, itt már karácsony lesz!*

Mert ő mind a két oldalra, az egyes oldalára is, a másik oldalra is mindig írogatta, hogy hány egyes. De csak egy egyes volt beírva, és egy karácsonyfát készített.

Azt mondja - *Liszt Ferenc* osztály voltunk -:

- *Ennek a „csiriz” osztálynak, úgy látom, karácsony ess.*

Kapuvári István

Fogyasztó szerelem

Egyik alkalommal - az elején volt még, amikor bekerültünk a kollégiumba - a városban divat volt, hogy meghívták a fiatalabb fiúkat klubestre, teaestre. Kimentünk az ottani pataki nótáriusok(?) telkére (meghívást kaptunk egy barátommal), utána később mentünk haza, és így lemaradtunk a vacsoráról. Utána másnap két asztalfőnököm volt - az egyik főnök, a másik helyettes -, (*Napomuk?*) *Emil* és (*Prák?*) *Endre*. Az volt az érdekes, hogy amikor hozzám került a kaja, mert mindenkinek a tálból kellett szedni, azt mondták:

- *Szerelmes pecúr nem eszik egy hétig!*

És így is volt, betartották: egy hét alatt ahány-szor hozzám került a tál, nem lehetett szednem.

Kapuvári István

Blöki-köpések

1952

A 20. század közepén, mintegy negyven évig tanított Patakon *Benkő Béla* tanár úr, akit a diákság csak *Blöki* néven emlegetett. Fizikát és matematikát oktatott, s amikor egyedül járkált a folyosókon, vagy az utcán, rendszerint valamilyen matematikai példa megoldásán törte a fejét, s ilyenkor elveszett számára a világ. Legendás szórakozottsága a (gyakran) kegyetlen diákhumor állandó céltáblája volt. Íme, néhány "Blöki-köpés", egy tanóra keretébe ágyazva.

Órakezdés, a hetes jelent. És a zaj csak nem csitul. Mire a tanár úr:

- *Aki rendetlen, azt rendetlenség miatt kiírom és beküldöm...izé...fordítva!*

De mi még mindig fickándozunk. Elkel egy kis szigor, és némi feleltetéssel való fenyegetés:

- *Te fiam, miért nem készülsz? Közel a notesz és a ceruza!*

Végre elkezdődik a munka, egy fizikai kísérlet! A tanár úr szava számunkra parancs!

- *Ezt a kört körülülük... No, nem muszáj, elég egy ember is... Tehát kérem, a nátrium a pozitív, a klór a negatív sarkon válik ki...izé...nem, nem! Fordítva! A nátrium válik ki a pozitív és a klór a*

negatív sarkon! És a tű, ha hosszabb ideig zárjuk az áramkört, akkor vonalat ír le a papírra, s ha rövidebb ideig, akkor pedig hosszabb ideig...

Próbáljuk követni. Egyik társunk hamarosan feladatot kap: a membránról van szó. A tanár úr pedig instruál:

- Rajzold fel ezt a telefon-mikrofon-hangszórót! Tudják, itt egy üresség van, ami tele van szémszenccsékkel...

Már alig bírjuk. És házi feladat is van

- Holnapra három egyenlő négy izzású kell nekem a kísérletekhez!

S másnap folytattuk tovább, tovább, tovább...

Bolvári-Takács Gábor – Szabó Csaba

Fizikai szemléltetés

1952

Egyik órán *Benkő* tanár úr valami kísérletet végzett, nem emlékszem rá pontosan. Az is érdekes volt, valami mérleget mutatott, meg széndarabot. Talán csipesszel megfogta a széndarabot. Mondta:

- Szóval, gyerekek, most én olyan kicsi, de oly parányi, oly kicsi-parányi széndarabot teszek a serpenyőbe, mint egy gersli!

A következő pedig az volt, amikor a hengerkerékről tanultunk. Bemutatta a kísérletet, aztán azt mondta:

- Szóval, gyerekek, most korog a forrong!

Ennek aztán volt folytatása, mert én nagyon szerény kis diákocska voltam, de annak idején a Kossuth Kollégiumban bizonyos időnként vetítés volt a diákoknak, és akkor átjöttek oda a lánykollégiumból is. A film elején bemutatták az alulcsapott, fölülcsapott vízikereket, nagy csend, tele volt az ebédlő, aztán én meg vettem a bátorságot, és mondtam:

- Szóval gyerekek, korog a forrong!

Dúlt az egész társaság. *Ruszkay* tanár úr aztán magára erőltette a „komoly tanár urat”:

- *Ne bölcselkedjünk!*

Ezzel zárta le.

Tóth István

Élelmes röpdolgozatírók

Hadd árulkodjam, hiszen már ötven évvel is túl vagyunk az érettségin.

Amikor *Egey* tanár úr megíratta a röpdolgozatot, betette a szertárba és egy zsineggel összekötötte. Lehet, hogy az A-soknál *Mészáros Pisti* jobban tudja, hogy ki volt az értelmi szerző, de valahogy nem jól sikerült nekik a röpdolgozat, aztán a táblát fel lehetett húzni a biológiai előadóteremben, és ők mindnyájan megírták a dolgozatot újfent, s akkor szépen - mert valami különleges kötéssel kötötte össze a zsineget - ők szépen ahányan voltak, annyit kiemeltek onnan, és az újakat berakták oda.

Tóth István

Kifejezőkészség

Nem tudom, *Tapa Andrásné*t ki ismeri. Azt hiszem, hogy *Hegyi* tanár úr után - talán negyedikben, harmadikban, nem emlékszem már - átvette a magyart. Akkor jött oda frissen, fiatal volt.

Topolányi István nevű osztálytársam felelt. Témája: *A Noszty fiú esete Tóth Marival.*²⁷

²⁷ Mikszáth Kálmán folytatásos regénye a *Vasárnapi Újság* 1906-1907. évi számaiban. Könyvalakban megjelent 1908-ban.

Hogy fejezze már ki, hogy fejezze már ki...?!
Hát valahogy így nyögte ki:

- *Tanárnő, Noszty Feri meg... megkompromitálta Tóth Marit.*

Tanárnő lángvörös lett, nem beszélve Topolányi Pistáról, mert ő is olyan pirulós volt. Tanárnő ezzel fejezte be:

- *No, de Pistaa!*

Tóth István

Mecsoda különbség!

Negyedik osztály őszen kivittek bennünket kukoricát törni. „Hivatalosan” közölték, hogy nem kötelező ugyan, de aki elmegy, az másnap nem felel.

Én tulajdonképpen föl voltam mentve a fizikai munka alól, mert a harmadik osztály második félévét magánvizsgával végeztem el, hogy utolérjem az osztályt, mivel beteg voltam. Innen eredt a fölmentés.

Csuhaj tanár úr szólingat ki irodalomórán.

- *Kukoricát voltam törni, tanár úr!* - hangzik a válasz.

- *Ülj le!*

Volt vagy három ilyen, akit felelésre felszólított. A végén a tanár úr már nem is mondta, hogy:

- *Kukoricázni, kukoricázni te?*

Felszólít engem:

- *Te is kukoricás vagy?*

Hátul megszólaltak:

- *Nem, ő zabos!*

Zala Pál

Rejtélyes jutalmi ital

Nem tudom, hogy tudjátok-e, hogy *Hegyi* tanár úr Felsődobszárol származik. Eminens tanuló volt az elemiben. A református lelkész fedezte fel, hogy nyílt eszű, okos, tehetséges gyerek.

Hegyi tanár úr nekem unokatestvérem volt, az ő édesanyja *Köpeczi Erzsébet*, az én apám meg *István*. Unokatestvérként mint a nyúl a lórácsra, másztam rá, amikor Felsődobszán találkoztunk egy rokoni búcsú alkalmából. Apám mindenáron gépipari technikumba akart adni. Én nem akartam technikumba menni. Azt mondta:

- *Jó, akkor fiam mégy Patakra Józsika bátyához.*

Felkerültem Patakra, s első héten el kellett men-
nem hozzá. Anyám lelkemre kötötte, hogy

- *Eredj el Józsika bátyához, Kossuth u. 10.*

Elmentem.

- *Csókolom, én is Kiskinizsről²⁸ származom,
egyszerű, de nagyon jó általános iskolába jártam...*

De nem ez a lényeg, hanem a pohár bor.

---

²⁸ *Kiskinizs*: egykor Abaúj-Torna vármegyei, ma Borsod-Abaúj-Zemplén megyei község Szikszótól északkeletre.

Féltem is tőle, de elmentem. Babika néném meg Szerb Pistuka leültetett. Jóska bátyám azt mondta:

- *Képzeld magad elé egy pohár bort.*

Elképzéltem.

- *Ha leérettségizel, tőlem fogsz kapni egy pohár bort.*

Eltelt a négy év, közben figyelgetett. Amikor '66 június 11-én leérettségiztem és 12-én mentem hozzájuk elköszönni, akkor egy pohár bor ki volt töltve, ott állt az asztalon. Szépen megterítve, fejes saláta, húsleves, rántott szelet, tényleg ünnepi hétköznapi volt. Kérdeztem:

- *Tényleg nekem tetszettek kitölteni a pohár bort?*

- *Tényleg. De most kóstold meg!*

Kóstoltam a bort.

- *Milyen bor?*

Kóstoltam... Édes szamorodni? Aszú? Mindenféle bort mondtam.

Ők szerettek túrázni, szedtek csipkét. Olyan csipkebort csináltak belőle, mintha aszú lett volna, vagy legalább édes szamorodni.

Köpeczi István

Jogos kérdés

Ez megtörtént eset.

Amikor én elsős voltam, *Nagy Feri* barátom harmadikos volt. A fizikától rettegett s a fizikaórára nem akart bemenni. Mikor kicsengettek, belépett a terembe. *Benkő* tanár úr megkérdezte tőle:

- *Na, Nagy fiam! Te hol voltál?*

- *Tanár úr kérem, először úgy volt, hogy nem jövök iskolába, aztán csak elküldtek.*

- *Hát-hát, fiam, minek jössz, ha nem jössz?!*

Kapuvári István

Különböző gyorsaság

A sárospataki gimnáziumban történt ez az anekdota. A gimnázium igazgatója akkor *Gergely Károly* volt.

A tanári kar már korán reggel együtt ült.

Gergely Károly gimnáziumi igazgató kinézett az ablakon és felhorkant:

- *Lám-lám, Szűcs Pista már itt van Vajdácskáról! Bezzeg a fia, aki mezei hosszútávfutó, még biciklivel sem érkezett meg az iskolába!*

(**Kapuvári István** mondta el az apósáról, aki Szűcs István vajdácskai lelkész volt)

Adományfogadás

Brüsszelből adományoztak a sárospataki levéltárnak. *Andreánszky István* egykori pataki diák annak idején a Kéthly-féle²⁹ csoporttal került Brüsszelbe, ő adományozott 4500 kötet könyvet.

Sárospatakra én kísértem le volt élettársát, aki egy katalógust adott át dr. *Újszászy Kálmán* professzornak. Ennek kapcsán az az érdekesség történt, hogy amikor magyarul kellett beszélni, szépen megvendégelt bennünket *Újszászy Kálmán* bácsi, de amikor közvetlenül franciául kellett beszélni, akkor azt mondta nekem:

- István, te most légy szíves, foglald el a feleségem, beszéljess vele, amíg én az özvegygel beszélek, mivel te nem tudsz franciául. Mi ketten megbeszéljük, hogy hogyan kerüljön a gyűjtemény, a 4500 kötet könyv a sárospataki kollégium könyvtárába.

Kapuvári István

²⁹Kéthly Anna vezető szociáldemokrata politikus (1889-1978). A kommunista párttal való egyesülés ellenzése miatt öt évig börtönben raboskodott. 1956-ban a Nagy Imre-kormány államminisztere volt. A forradalom leve-résekor Belgiumba emigrált. 1957-64: a londoni *Népszavát* szerkesztette.

Erkölcsei fenyítés

1940-1950-es évek

A II. világháború után a nemzet valójában 1948-ban ocsúdott fel a "koalíciós idők" viszonylagos nyugalmából. Azt hittük, a háború csupán egy tragikus intermezzo volt, s utána ott folytatódik minden, ahol a negyvenes évek elején abbamaradt. Aztán jött a két baloldali párt egyesülése, s a kommunisták hatalomátvétele.

1948-ban talán a legtragikusabb megrázkódtatást az iskolák államosítása és az új oktatási rendszer bevezetése okozta.

Az államosítás előtt a testi fenyítés nem volt tiltott művelet a gimnáziumban, de a tanárok többsége nem is alkalmazta.

A testnevelés-órákon *Somogyi Zoltán* tanár úr vívókardja oda-odasuhintott a büntetésből guggolásba küldött rendbontók fenekére. *Sipos György* tanár úr meg negyedévente helyezett el egy jókora pofont az arra már nagyon rászolgált nebuló képén, s ez hosszú ideig a többiekre is nevelő hatással volt.

Kari bá' (*Szabó Károly* tanár úr) ezen a területen is abszolút úriember, nagy tekintélyű pedagógus volt. A magáról megfeledkezett tanulót odahívta magához, a mindig kéznél lévő vívókardot fenyegetően megsuhogtatta a levegőben, keményen a bűnös szemébe nézett, majd angol-humoros fanyarsággal csak ennyit mondott:

- *Tyúktolvaj!...*

A hatás nem maradt el.

Arday-Janka Andor

Darab úr és Géza

1940-1950-es évek

Az 1940-es és 50-es években két jellegzetes, szellemileg nem egészen száz százalékos figurája volt Sárospataknak: a vonatokat indító ártatlan *Géza* és a sokoldalúbb, testesebb, nagyobb területen kószáló *Darab* úr, vagy ahogy mindenki csúfolta, *Sumeráj*.

Géza rongyos ruhában, lyukas cipőben és egy kb. száz éves szakadt, piros forgalmistasapkában „indította” a vonatokat. Akkor tört rá a harctéri idegesség, ha a nagyállomásra és a kisvonal megállójába egyszerre érkezett vonat... (Ekkor még megvolt a bodrogi keskeny nyomtávú vasút,³⁰ mely Füzerkamlós³¹ és Zemplénagárd között közlekedett. Volt egy megállója a nagyvonal állomásépületének város felőli oldalán, ott, ahol ma az autóbuszpályaudvar van.) Ilyenkor *Géza* katasztrófát ismételve rohagált a várótermen keresztül az állomásépület egyik oldaláról a másikra, s - az utazóközönség nagy derűtségére - kétségbeesve próbált rendet teremteni a vonatok okozta zűrzavarban mindaddig, míg meg nem szűnt az összeütközés veszélye...

Sumeráj ócska tűzoltóságokban és egy horpadt réz trombitával időnként végigsétált a főutcán, til-

³⁰ a keskeny nyomtávú *Bodrogi Gazdasági Vasút* 1910-1980 között működött, majd gazdaságossági okokra hivatkozva felszámolták, bár a lakosság és a szakemberek tiltakoztak; 1980-ban a kisvasút megszűnésekor Sátoraljaújhely főutcáján az ablakokban égő gyertyákkal tüntettek

³¹ *Füzerkamlós*: község a régi Abaúj-Torna vármegyében, ma Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, a füzeri vár alatt; *Zemplénagárd*: Tisza-parti község a régi Zemplén vármegyében (ma: B-A-Z megyében)

tott dalokat énekelt, és irredenta, meg „antidemokratikus” szólamokat szavalt. Ezért - mint a királyok udvari bolondjait - senki nem bántotta, talán azért sem, mert valamennyien tudtuk, hogy van valami igaza...

Egy-egy mókás diák néha rákiabált:

- *Sumeráj! Ég a Bodrog!*

Ilyenkor előbb a csúfolódót kergette meg, majd elrohant a Bodrog felé, s azt kiabálta:

- *Megyek oltani!*

Egyszer, valamikor 1948 körül, majdnem „égett a Bodrog”. Óriási tűz volt Kispatakon, lángokban állt egy hatalmas istálló. A tüzes háztető és a parázsló gerendák alá senki nem mert bemenni az épületbe, pedig odabenn rémült tehenek bőgtek és lovak nyerítettek.

Sumeráj még idejében érkezett, s szemtanúk szerint valamennyi, itt-ott már perzselt bőrű állatot kimentette.

A tulajdonos természetesen megjutalmazta Sumerájt, a város vezetői pedig szóbeli dicséretben részesítették, sőt ígéretet kapott egy vadonatúj tűzoltósákra is...

Arday-Janka Andor

Sportsérülés és politika

1949

1949 augusztus utolsó napjaiban odahaza, a mezőkeresztesi parókia udvarán öcséimmal családi labdarúgóedzést tartottunk. *Laci* öcsém csúnyán belerúgott egy kőbe, bedagadt a jobb nagylábujja, cipőt sem tudott rá húzni. A baleset miatti késést szeptember elején, iskolakezdekori, jelentettem *Szabó Gyula* igazgató úrnak.

Héthy tanár úr is hallotta a tájékoztatást, s a következő megjegyzést tette:

- Szóval *Laci* belerúgott egy kőbe. Rúghatott volna jobb helyre is...Egyébként délután kettőkor *Rákosi elvtárs* beszél a rádióban.

Arday-Janka Andor

A „Sárospatak-maffia” ereje

1980

1980-ban, a moszkvai olimpián a Magyar Olimpiai Bizottság által megbízott programozóként működtem. Az egyik napon *Berecz János* (Patakon az Urbán-gárda tagja volt) és két serdülő fia meglátogatta a magyar csapat vezetőit. *Berecz* ekkor már a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának tagja volt, rövidesen a párt egyik legbefolyásosabb vezetője.

A félhivatalos eseményen *Berecz* nem a politikáról vagy a sportról, hanem közös tanárainkról, *Benkő Béláról* és *Bakos Józsefről* beszélgetett velem.

A magyaros vendéglátás közben az egyik Berecz-fiú megkérdezte, hogy kaphatna-e pattogatott kukoricát. *Börzsei* Jánost, kiváló gazdasági igazgatónkat utasítottam, hogy a föld alól is szerezzen pattogatott kukoricát.

Negyedóra múlva megajándékoztam a Berecz-fiúkat egy púpozott tányér pattogatott kukoricával.

Elnökünk, *Buda István*, kérdően nézett előbb rám, majd Bereczre, aki könnyedén megjegyezte:

- *Látod, ez a Sárospatak-maffia ügyintézése...*

Arday-Janka Andor

Aprópénz

Blöki bácsi felettetés közben szeretett a padso-
rok között járkálni, s a sor végénél mindig meg-
megállt néhány másodpercre.

Egyszer *Kárpáti Gyurinak*, az osztály egyik fő
mókamesterének az az ötlete támadt, hogy mikor a
tanár úr szokásos felettető sétáján elhaladt mellette,
Gyuri egy lyukas alumínium kétfillérest pottyantott
be Blöki bácsi nadrágjának hajtókája mögé. Nosza,
nekünk, utolsó padban ülőknek sem kellett több!

Mi azért voltunk kedvezőbb helyzetben, mint
Gyuri, mert a tanár úr mellettünk mindig megállt
egy rövidke időre, éppen annyira, hogy kényelmes-
sen behelyezzük a következő két-, majd ötfillérest a
nadrágfelhajtó mögé. Egyszerre mindenki kifordí-
totta összes zsebét, s a talált aprópénzeket kézről-
kézre hátraadták az utolsó padban ülőknek.

Az óra végéhez közeledve már egy jó marékra
való alumínium pénz csengett-bongott, zörgött, csi-
lingelt minden lépésnél Blöki bácsi nadrágja hajtó-
kájában. Ilyenkor megállt, körülnézett, s így szólt:

- *Na, mi assz, ne zörögjetez ott!* - s az osztály
dőlt a röhögéstől.

Az óra végeztével kiözönlöttünk a teremből, s
odakint mindenki szabadjára engedte az addig töb-
bé-kevésbé visszafojtott nevetését.

Az utolsók között hagytuk el Blöki bácsival a
termet. Odafordult hozzám, s így szólt:

- *Legalább néhány papírpénzt is beletehettetek
volna a nadrághajtókámba. Jól tudjátok, hogy ott-
hon milyen nagy a családom...*

Szabó Csaba

Hiányzik...

Az egyik matekóra előtt *Tóth Dániel* nevű osztálytársunk közhírré tette, hogy aznapra nem készült, s ő bizony nem fog felelni!

Benkő Béla tanár úr, miután beírta az osztálykönyvet, elővette a noteszát, s így szólt:

- *Tóth Dániel, gyere ki a táblához!*

Mire *Tóth Dani* felállt, s hangosan kiáltotta:

- *Hiányzik, tanár úr!*

- *Mi baja?*

- *Beteg, tanár úr!*

- *Akkor ülj le!*

S *Tóth Dani* leült...

Szabó Csaba

A diák kegyetlen

Benkő Béla tanár úr szórakozottsága messze földön párját ritkította. Diákjai ezt ki is használták, s gyakran követtek el olyan kegyetlen huncutságokat, amiket aztán később nagyon bántak.

Még a 20. század közepén is ún. katedrán állt a tanári asztal egy székkal. Ez egy kb. 40 cm magas fadobogó volt, ahonnan a tanár kissé magasabb szintről át tudta tekinteni az egész osztályt.

Kárpáti Gyuri nevű osztálytársunk egy napon egy zacskó diót hozott be az iskolába, s körben "aládúcolta" a katedrát dióval, majd a tanári asztal négy lába alá is tett diókat.

Benkő tanár úr bejött az órára, fellépett a katedrára, s a diók hangos reccsenéssel törtek össze. Leült az asztalhoz, s mikor rákönyökölve be akarta írni az osztálykönyvet, az asztal lábai alatt is megszólaltak a diók.

Blöki bácsi (merthogy ez volt a csúfneve) felnézett, s csak ennyit mondott:

- *Na, mi assz, ne zajongjatok!*

Hogy ezt a diók reccsenésére értette, vagy az osztály visszafojtott vinnyogó nevetésére, ma sem tudjuk...

*

Az 1950-es években még mártogatós tollat és tintát tartottak a tanári asztalon, s a tanárok azzal írták be az osztálykönyvbe a hiányzókat, az aznapi tananyagot és az osztályzatokat is. Szinte rendszert csináltunk belőle, hogy matézis- (ahogy *Benkő* tanár úr mondta) óra előtt a tollat marokra fogva belevágtuk a fa asztalba, s mikor kihúztuk, a tollhegy két hegye "V"-alakban állt szét, azaz teljesen használhatatlan volt.

Máskor fülzsírral bekentük a tollhegyet, s Blöki bácsi hiába mártogatta a tollat a tintásüvegbe, a tinta csak nem akart ráragadni a zsíros tollhegyre...

Ilyenkor Benkő tanár úr szomorúan legyintve csak ennyit mondott:

- *Madarat tolláról, osztályt is tolláról...*

Szabó Csaba

Ritka feleltetés

Orbán István tanár úr (*Picikének, Picukának* hívta mindenki Patakon, mert igencsak apró emberke volt, s ezt az apróságot még beszédével is megerősítette, mert minden *sz* és *cs* hangot *c*-ként ejtett ki. Szabó Csaba például "Picukául" így hangzott: Cabó Caba. És ráadásul "cettintett" is egyet a nyomaték kedvéért.

Ritkán feleltetett, mert már elsőben kiszagoltuk, hogy kedvenc témái között vezető helyen volt Erdély (onnan származott) és Trianon. Miután beírta az osztálykönyvet, s nyitotta ki a noteszét, hogy feleltessen, az éppen ügyeletes felszólaló (beosztottuk, hogy minden órán más vállalja ezt a szerepet) jelentkezett, s valamilyen mondvacsinált kérdést tett fel a fenti két témával kapcsolatban. Ilyenkor Picuka felült egy üres pad asztalára, s lelkes előadásba fogott, s beszélt, mesélt, egész órán...

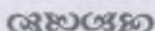
Másodiktól kezdve már csak azt kérdezte meg az osztályzó konferenciához közeledve, hogy ki szeretne javítani. Néhányan jelentkeztek, azokat lefeleltette, s ezzel a féléves számonkérés ügyét elintéztnek tekintette.

Másodikban történt egyszer, hogy Picuka felült a harmadik pad asztalára, s nagy mesélésbe kezdett. A szomszéd padsorban *Kárpáti Gyuri* ült az első padban, de őt a tanár úr nem látta, mert a háta mögött volt. Gyuri négykézláb kikúszott a tanári asztalig, ellopta az osztályzónaplót, helyére ment vele, s hátrafordulva kérdezgette az osztályt, hogy kinek hányas jegyet írjon be. Ilyenformán leosztályozta

mindazokat, akik javítani akartak, vagy csak egyszerűen jegyet szerettek volna kapni.

Ezt aztán többször is megcsináltuk az évek során. Mindig ügyeltünk, hogy valamelyik sorban a harmadik pad üres legyen, hogy Picuka oda üljön... Hát ezért feleltetett minket Orbán tanár úr olyan ritkán...

Szabó Csaba

Rajzszőgek

Gimnáziumi éveink során jórészt *Egey Tiborral* ültünk egy padban, rendszerint a középső sor utolsó padjában. Akkoriban a padok kétszemélyesek voltak; mind az ülés, mind az asztal két tanuló számára készült.

Egy ritka alkalommal *Picuka (Orbán István tanár úr)* kihívta Tibit felelni a táblához. Nosza, egyéb se kellett nekem, kerestem az ötletet, hogy hogyan tréfáljam meg Tibit. Jött az ötlet, hogy rajzszőgeket teszek az ülésére, s mikor helyére jön s beleül a rajzszőgekbe, minden bizonnyal fel fog ug-rani, s talán még valamilyen hangot is ki fog adni... Elhelyeztem vagy húsz rajzszőget.

Tibi felelt a táblánál, Picuka pedig felállt, s járkálni kezdett a padsorok között. A dolog akkor kezdett komollyá válni, amikor a Tibi melletti sorközben jött hátrafelé. Még mindig nem éreztem, hogy baj van, csak miután megállt Tibi padja mellett, akkor kezdtem izgulni, hogy ne lássa meg a rajzszőg-

erdőt az ülésen... Aztán egyszer csak gondolt egyet, s leült Tibi helyére.

A körülöttünk ülők valamennyien látták, hogy mivel készültem Tibi fogadására, s vinnyogva röhögtek, hogy mi lesz ebből. De nem lett semmi. Tél volt, s Picukán vastag szövetből készült nadrág volt, olyan vastag, hogy még egy rajzszög sem tudta keresztülszúrni.

Mikor Tibi befejezte a felelést, s jött a helyére, Picuka felállt, s elidult a tanári asztal felé. A rajzszögek meg elkezdtek potyogni a fenekéből egymás után, az osztály hatalmas derűtségére.

Szabó Csaba

Oroszul tanulunk

Az 1950-es évek elején kötelezővé tették az orosz nyelv tanítását valamennyi gimnáziumban, még a pataki egyházi iskolában is. Orosztanár viszont vajmi kevés volt akkoriban az országban, hiszen csupán néhány fanatikus bölcsész szerzett orosz nyelvtanári diplomát. De hát oroszot tanítani kellett.

Valamelyik minisztériumi főkorifeusnak az a kósza ötlete támadt, hogy más nyelvtanárokat kell átképezni az orosz nyelv tanítására, mert azok már legalább egy nyelvet tudnak, s hát nyelv, nyelv, - nekik ez biztosan könnyebben fog menni.

Abban az időben osztályfőnökünk és angoltanárnk *Dévai Jenő* tanár úr volt. Példátlanul sokolda-

lú ember hírében állt. Angol-német szakos nyelvtanári diplomája volt, de a tanárínséges, háború utáni 40-es és 50-es években átképezte magát kémia szakos tanárrá is. Hegedült, 50 éves korában megtanult zongorázni, kiváló fényképész volt, s fáradhatatlan sportolóként egy csapatban kosarazott velünk a megyei bajnokságban.

Nos, szinte értelemszerűen adódott, hogy Dévai tanár úr (*Kacsa* volt a gúnyneve) a sok minden egyéb mellé vegye még fel az orosz nyelvet is, mert hát két nyelvet már egyébként is jól beszélt. Így adódott, hogy ő lett az orosz tanárunk is. Kiválóan tanította a nyelvet; ráhúzta az oroszra is az akkoriban híres-divatos oxfordi Eckersley-féle angol nyelvtanítási módszert.

Úgy adódott, hogy felfedeztük: *Kacsa* csak két leckével jár előttünk a tananyagban. Nosza, összefogtam *Kárpáti Gyurival*, (Szlovákiából települt át a családja a háború után, s szlovákul jól tudott. A szlovák szláv nyelv, tehát neki is különös affinitása volt az orosz - egy másik szláv nyelv- iránt), akinek könnyen ment az orosz, jómagam pedig már akkoriban is a nyelvek felé kezdtem fordulni; angol-orosz szakos tanári diplomát szereztem később. Egyszóval összefogtunk Gyurival, s ha Dévai tanár úr két leckével járt előttünk, mi három leckét tanultunk meg előre, s bizony, gyakran megszégyenítettük tanárunkat, mert többet tudtunk nála. Ezt a kegyetlen diákcsínyt (ha ez még a csíny kategóriába esik...) sokszor elkövettük, társaink gúnyos vigyóra kíséretében.

Sok év telt el, s ha erre gondoltam, mindig nagyon szégyelltem magam, mert Dévai tanár urat nagyon szerettem, sokat tanultam tőle - talán egy egész életre szóló nyomot hagyott bennem ez a polihisztor tanár.

Évek múlva baráti kapcsolatba kerültünk, s felajánlotta, hogy tegezzem. Egy alkalommal feljött pesti lakásunkba, s sok mindenről beszélgetve, töredelmesen bevallottam neki, hogy annak idején milyen gonosz dolgot eszeltünk ki Kárpáti Gyurival, s bocsánatot kértem tőle. Kacska mosolyogva vigasztalt:

- Sohse bánd. Tudtam én azt már akkor is. De ha ez volt a módja annak, hogy legalább két diákom jól megtanuljon oroszul, akkor bátran vállaltam ennek az ódiumát.

Elhivatott tanár volt.

Szabó Csaba

„SZENDREY-ANEKDOTÁK”

(Az 1950-es évekből)

Szendrey László Hernádszentandráson született 1899-ben, s 1959-ben hunyt el. A sárospataki református gimnáziumban érettségizett és Patakon szerzett lelkészi oklevelet is, 1923-ban.

Magyar királyi kormánytanácsos volt és kitűnő tollú költő, író, publicista, számos teológiai, tudományos és irodalmi folyóirat cikkírója. Méltán kapott szobrot szülőfalujában. Derűs, mókacsináló humorával olyan közszeretnek örvendett, mint kevesen a lelkipásztorok közül.

Siketek

Szendrey László nemcsak lelkésztársait, hanem a legátusokat is gyakran megviccelte. Szolgálati helye, Hejőbába az egy kilométerre lévő Nemesbikkkel volt közös legáció.³² Az egyik évben, mikor a legátus megtudta, hogy gyalog kell átmenni Nemesbikkre, fáradtságára hivatkozva kérdezte, hogy nincs-e lehetőség vonattal átmenni. Szendrey László rögtön tájékoztatta az utazási lehetőségről és figyelmeztette, hogy a nemesbikki lelkész nagyot hall, hangosan beszéljen hozzá.

A legátus begyalogolt a két kilométerre lévő hejőbábai vasútállomásra, várt egy órát a vonatra, öt perc menetidő után leszállt a következő, nemesbikki állomáson, és újabb két kilométernyi gyaloglás után beért a parókiára.

Ezalatt Szendrey László kényelmesen átsétált nemesbikki kollegájához és még időben tájékoztatta, hogy a legátus jól prédikál, csak az a baja, hogy egy kicsit siket. Amikor aztán a legátus fáradtan megérkezett, Szendrey nagytiszteletű úr élve-

---

³² Mindkét helység a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei régen Tiszaszederkény, ma Tiszújváros és a Hejő-főcsatorna között fekszik.

zettel hallgatta, hogy lelkésztársa és a legátus úr miként kiabálnak egymásnak...

Borsó

Friedmann úr, bábai zsidó bérlő borsót szokott feladni a hejőbábai vasútállomásra. Egy alkalommal táviratot kap: a borsó nem szállítható el, azonnal jöjjenek. Friedmann fia gyorsan befogat és indul az állomásra. Szendrey Laci bácsi kint áll a parókia kapujában, megállítja Friedmannéket és kérdi:

- *Hová mentek? Az állomásra? Vigyetek el engem is, pont oda készülök.*

Amikor az állomásra érnek, közli velük:

- *Ne aggódjatok, nincs semmi baj a borsóval, én adtam fel a táviratot, mert be kellett jönnöm az állomásra.*

A jó hírre megnyugodott a Friedmann-fiú, és örömmel bocsátotta meg ezt a kis turpisságot.

Gyógyulás

Nádházy Bertalan borsodi esperes bekerült a kórházba. Egészségi állapotáról Szendrey Laci bácsi így tájékoztatta a kollegáit:

- *Most beszéltem a segédlelkészével, Tankó Istvánnal, kérdeztem tőle, hogy van Berci bácsi, van e remény a betegségeit illetően.*

A segédlelkész így felelt:

- *A fenét van, meggyógyul.*

Ökumené

Szendrey László beküldött egy újságcikket a *Kéve* című katolikus lapnak és aláírta: „Sz. L. ref. lelkész”. A cikk vissza-érkezett „nem közölhető” megjegyzéssel.

Később újra feladta „Csapó László plébános” aláírással. Közölték a cikket, és kapott egy értesítést, hogy mehet a honoráriumért. A kiadóban szívesen fogadták, kérték az igazolványát a honorárium felvételéhez.

- *Itt valami tévedés van. Ön nem Csapó László plébános -* adták vissza az igazolványt.

- *De igen az vagyok, mert becsaptam Önöket -* felelte Laci bácsi diadallal.

Meleg fogadtatás

Egy meleg nyáron szomszédja, a kántortanító táviratot küld Szendrey Laci bácsinak:

- *Holnap érkezünk, meleg fogadtatást kérünk!*

Laci bácsi megbízzaa harangozót, hogy másnap reggel a kántori lakás minden cserépkályháját jól „durrantsa be”.

Mikor nyári szabadságukról a kántor úrék kimelegedve megérkeznek, belépve lakásukba, nagy meleg fogadja őket. Szalad át a kántor úr a parókiára, érdeklődve, hogy mi történt.

- *Hát nem Te kértél táviratilag meleg fogadtatást?* - fogadja a méltatlankodót Laci bácsi.

Benke György

Király Zoltán

DIÁKSZÍVŰ VÁROS

*A Református Kollégium
fennállásának
450. évfordulójára*

Sárospatak, te diákszívű város,
a Bodrog partján régi várad áll még,
s ha történelmed volt is néha sáros,
arcod fényét ritkán takarta árnyék:
világított a szellem napvilága!
Ha megsarcolt is olykor az idő,
a múzsáknak lettél kedvelt tanyája,
művelt emberfő- s léleknevelő.

Kollégium, te ötödfélszáz éves
tudósműhely holt vulkánok tövében,
az írott szó marad olyan beszédes,
hogy kisüssön belőle, ma is éljen
az a parázs, amely onnan világít,
ahol gyakran volt vérekes az ég,
sebes a föld, - és felmutassa máig
annyi emberöltő történetét.

Sztárai Mihály és Kopácsi István,
zsoltáríró pap és konok reformer,
az első skóla ajtaját kinyitván
tudtátok: itt a toll a legjobb fegyver.

S bár éles vastól az erős eleshet,
 csak testet öl a kard, nagyobb a szó
 hatalma nála. Ám elvész a nemzet,
 a nép, mely tudomány nélkül való.

Az ujjad rajta tartottad, magiszter
 Kopácsi, Európa pulzusán.
 Bármit jelentett nagyvezír, miniszter,
 már öt esztendővel Mohács után
 leírhattad: az alapkő letéve!
 Apellálván a szellem erejére,
 falat emeltél, már kész a tető,
 már zeng az egyszeregy, már szól az ének:
 csizmás deákok asztalán a mécsek
 faggyúszagánál készül a jövő!

Azóta hány sugárhajtású lélek
 indult el innen, fellángolt, elégett,
 de világított fél világ egén,
 vagy két pogány között az egy hazában
 ekhós szekéren, vándor oskolában
 csak ment, hogy ne aludjon ki a fény,
 és egymást váltva ősök, nemzedékek
 - fel-felszítván a szellem parazsát -
 huszadik századunk végéig érnek,
 hogy kétezerbe is ragyogjon át.

Egy emberöltő múltán megidézem
 én is a hajdani diákszobát.
 Ott még falépcsőkön koppant a léptem,
 de róluk lépkedek mindig tovább.
 S ha ifjúságod emlékét idézed,

kihull belőle, ami keserű volt,
de édesebb lesz emléke a méznek,
még színesebb a legkisebb derűs folt.
A táj beszédesebb a régi szótól,
és amíg a szellem világa ég,
jövők arany szín hegyaljai óbor,
és kék lesz aratás fölött az ég!

(Budapest, 1981)

Névmutató

A név után álló szám az előfordulási oldalra utal

A	
<p>Ablonczy Bertalan 61, 91 Aczél György 65 Andreánszky István 193, 255 Apostol Emil 131 Áprily Lajos 222 Arday Mária 205 Arday László 259 Ariste, Paul 115 Árvay Béla 179 <i>Az angol ábécé</i>→ Collishow, Arthur Benjamin</p>	<p>Bérczy Károly 222 Berecz János 259 Béres Ferenc 117 Bertha Zoltán 233 Bethlen András 70 Bethlen István 70 <i>Blöki</i>→Benkő Béla Bodnár László 205 Bolvári Zoltán 47 Bolvári-Takács Gábor 4, 163 Boros Zoltán 235 Borsi Antal 166 Borsi Attila 168 Börzsei János 260 Buda István 260 Budai Gyula (52) <i>Bumi</i>→Ablonczy Bertalan Butella Gyula tanár úr 239 <i>Bübü</i>→ Büscsei Péter Büscsei Péter 174</p>
B	C
<p>Bacsur Sándor 96 Bajcsy-Zsilinszky Endre 189 Bakos József 98, 260 Bálint József 123 Balogh Ferencné Jakó Mária 154 Bárány Ferenc 200 Barth, Károly 67, 77 Bartus Elemér 248 Batár Zoltán 38, 209 Béki Katalin 152 Béky Zoltán 142 Benke István 4 Benkő Béla 32, 33, 50, 80, 82, 185, 208, 209, 210, 211, 246, 247, 254, 260, 261, 262 ifj. Benkő Béla 237 Benkő Károly 207</p>	<p>Collishow, Arthur Benjamin 20 <i>Cuius</i>→Mészáros Dezső Czegle Klotild 226</p>
	CS
	<p>Csapó László ⇔ Szendrey László Csatlós Csaba 165, 167 Csicsák József 223 Csontos József 203</p>

Csuhaj Varjú Imre 47, 251 Csuka Andor 93	Fodor András 230 Foucault, J. B. L. 228
D	G
Darab József 30, 257 Darányi Lajos 186, 197 Deák Ferenc 209 Debreceny János 131 Dévai Jenő 101, 267	Gachal Imre 207 Gál János 240 Gergely Károly 40, 146, 254 <i>Gömbi</i> →Ködöböcz József Gregor András 178
E	GY
Ecsedi Zoltán 58, 178 Egey Antal 229, 237, 245, 250 Egey Tibor 4, 265 Elekes Imre 136 Éles Ilona 134 <i>Elza néni</i> → Olchváry Elza Enyedy Andor 71 Eötvös József 228 Eötvös Loránd 209 Erdei Pálné 162	<i>Gyicsabi</i> →Gyivák Csaba Gyivák Csaba 165, 167 Györi Elek 26 <i>Gyulumby Pala</i> →Palumby Gyula
F	H
<i>Fakutya</i> →Zsubrinszky József Farkas István 195 Farkas László 92 Fazekas József 148 Fekésházy Zoltán 131 Fekete Gyula 9, 240 Feketéné Soltész Ibolya 14 <i>Fenyő</i> →Fenyvesi András Fenyvesi András 224, 229, 232, 233, 235 Ferenc József 142 Filep Gusztáv 110	Hajdú András 199, 213, 215, 239 Hajdú József 201 Harsányi István 9, 10, 15, 110, 192 Hazagh Mihály 222 Hegyi József 225, 226, 240, 250, 252 Herbart, F. Fr. 147 Héthy Lajos 20, 86, 212, 213, 243, 259 Hitler, Adolf 69 <i>Hólyag</i> →Héthy Lajos <i>Horatius Cocles</i> →Darányi Lajos Horkay József 197 Hove, Léon Charles Prudent van 114

I	
<i>Ihaj</i> <i>Szarka</i> <i>Bertalan</i> →Bolvári Zoltán Iváncsik ?54	Kiss Sándor 91 Klacsó Béla 56 <i>Kóbi</i> →Jakob Károly <i>Kofó</i> →Katona Ferenc Komáromi János 8 Koncsol László 24 Koncz Éva 167 Koncz István 200 Koncz Sándor 65, 66, 67, 70, 73, 77 Kopácsi István 275 Korcsmáros Pál 189 Korponay Béla 54 <i>Kotta</i> →Lantay Tibor Kovács József 202 Kovács Sarolta 153, 165 Kovács Tibor 87 Ködöböcz József 41 Köpeczi Erzsébet 252 id. Köpeczi István 252 Kun Béla 71
J	
Jakob Károly 83, 84 Jedlik Ányos 228 <i>Jofi bácsi</i> →Bálint József Jónás János 135 II. József 196 Juhász Ferenc 91 Juhász Ferenc tanár úr 148, 223 <i>Jumbó</i> →Ablonczy Bertalan	
K	
Kádár János 39 Kálmán Zsuzsa 181 Kálvin János 197 Kant, Immanuel 222 <i>Kaparó</i> →Tóth Sándor <i>Kari bá</i> →Szabó Károly Kárpáti György 261, 263, 265, 267 <i>Katica</i> →Bolvári-Takács Gábor Katona Ferenc 171 Kazinczy Ferenc 117 Kecskés Katalin 223 Kelemen István 89 Képes Géza 110, 117, 118 Kéthly Anna 255 Király Zoltán 4, 12 Kiss József 87 Kiss László 131	
	L
	Labancz Imre 185 Ladomerszky Margit 189 Lantay Tibor 163, 171 Lázár István 107 Lázár Oszkár 4 Lénárd ? 81 Lenin, V. I. 211 <i>Liba</i> →Zelnik Csaba Ákos <i>Libbi</i> →Zelnik Csaba Ákos <i>Libia</i> →Zelnik Csaba Ákos Liszt Ferenc 245 Lovass Gyula 67 <i>Lőrés</i> →Tóth István Löw Immanuel 71

M	O
<p><i>Madár</i>→Lantay Tibor Magda Sándor 134 Major Péter 179 Makarenko, A. Sz. 147 Makkai Zoltán 89 Maller Sándor 168 Mária Terézia 193 <i>Maroknyi székely</i>→Orbán István Marton János 18, 194 Máté Zoltán 18 Mészáros Dezső 127 Mészáros István 250 Mezey Tamás 173 Mikszáth Kálmán 250 Misky István 205 Móré Katalin 23, 40 Muskai László 227 <i>Münchhausen báró</i>→ Bűscsei Péter</p>	<p>Oláh Ildikó 165 Olchváry Elza 38 Orbán István 85, 198, 202, 264, 265 Orosz László 229 Ottó Ferenc 117</p>
	P
<p style="text-align: center;">N</p> <p>Nádházy Bertalan 271 Nagy Barna 77, 197, 217 Nagy Ferenc 254 Nagy Imre 255 Nagy Márta 205 Nagy Szabolcs 4, 183 Nagybozsoki Magda 223 Napomuk Emil 245 <i>Néger</i>→ Novák Zsolt Novák Zsolt 172</p>	<p>Paizsos ? 48 Palumby Gyula 21, 48, 58, 78, 142, 200, 217 Panka Károly 8 Pap László 106 Pavletits Márta 218 <i>Penge</i>→Éles Ilona Péter János 66 Pethes József 242 <i>Picta bácsi</i>→Orbán István Pórer Ferenc 80 Prák Endre 245 Puskin, A. Sz. 222, 243</p>
	R
<p style="text-align: center;">NY</p> <p>Nyitray Dezső 17</p>	<p>Rácz Dezső 138 Rácz István 151 Radácsi György 49 Rákosi Mátyás 28, 38, 63, 72, 125, 147, 212, 259 Ravasz László 71 Rogerson, Paul 172 Román János 122 <i>Róth Muki</i>→Rákosi Mátyás Ruskay András 236, 248</p>

S	
<p>Sáfár István 195 Sarkadi Nagy Sándor 186 Sinkóné Tóth Zsuzsanna 181 183 Sipos György 93, 94, 256 Sipos István 237 Sipos Zoltán 24, 26 Skapinyec Lajos 237 Soltész Kálmán 19 Somogyi Zoltán 256 <i>Sumeráj ~ Sumerák</i>→Darab József</p>	<p>Sztálin, I. V. 44, 90 Sztárai Mihály 275 Szücs István 48, 254 Szücs Mihály 168 <i>Szücs pátri</i>→Szücs István Szüts István 134</p>
SZ	T
<p>Szabó Csaba 4 Szabó Ernő 56 Szabó Gyula 36, 40, 57, 91, 103, 106, 139, 259 Szabó Judit 205 Szabó Károly 94, 205, 256 Szabó Zoltán 194 Szathmári Sándor 158, 160 Szathmári Sándorné 155 Száz Béla 220 Szendrey László 270 Szerb István 252 Szigethy Vilmos 68 <i>Szilva</i>→Szilvássy István Szilvássy István 109 Szinyey Béla 131 Szkircsák 87 Szóráth Réka 183 <i>Szőke László</i>→Andreánszky István <i>Ször Hólyag</i>→Héthy Lajos</p>	<p><i>Tacskó</i>→Klacsó Béla Takács Ádám 166, 179 Takács Béla 218 Talvela, Martti 114 Tankó István 271 Tantó János 186 Tapa Andrásné 250 Tárczy Árpád 89, 188, 190, 203, 204, 206, 208 Tárczy Erzsébet 58 Técsy János 139 Terényi József 215 <i>Tom</i>→Mezey Tamás Topolányi István 250 Tornallyay Márton 220 Tóth Dániel 262 Tóth István 186, 189 Tóth Sándor 74, 163 Török Zsigmond 111 Trócsányi József 219 Turján József 146</p>
	U
	<p>Újhelyi Elemér 192 Újszászy Kálmán 255 Ulbricht, Walter 77</p>

Ü	<i>Zelles papa</i> → Zelles Lajos
Üveges Zsolt 157	Zelnik Csaba Ákos 165, 167, 170, 171, 176
V	Zilahy Ferenc 41, 215, 216
Váczi János 173	Zombory László 110
Varjas Csaba 180	Zöld Katalin 41
W	ZS
Weöres Sándor 181	<i>Zsovák</i> → Novák Zsolt
Z	Zsubrinszky József 87
Zadravecz István 71	Zsuffa Tibor 67
Zelles Lajos 193	<i>Zsuzsi</i> → Zsubrinszky József
	<i>Zsül apó</i> → Szabó Gyula

Anekdotaközlők

A név után álló szám az előfordulási oldalra utal

A	G
Andreánszky István 190 Arday-Janka Andor 256, 257, 259	Galgóczy Gyula 127, 131 Gálné Halász Anna 242 Galuska Imre 185, 186, 188, 192, 195, 197, 198 Gombos Imre 139
B	H
Balla János 89 Benke György 269 Benke István 200, 205, 206 Béres Elek 142 Bertha László 89 Bíró Sándor 194, 197 Bojtor István 73 Bolvári-Takács Gábor 151, 153, 154, 155, 156, 160, 165, 166, 167, 168, 170, 175, 178, 246 Borsos József 184 Budai Gyula 29	Hajdú István 146, 147 Halmi Iván 78 Harsányi István 117
E	J
Ecsedi Zoltán 21, 23, 32, 38, 40 Egey Tibor 90, 93, 94, 103, 107, 122	Jakab István 217, 218, 219 Jarecsny Józsefné 41, 44 Jobbágy Ferencné 239
F	K
Fekete Zoltán 50, 51, 53, 56, 61, 123 Feketéné Soltész Ibolya 14 Fülöp Miklós 88, 246	Kapuvári István 236, 237, 245, 254, 255 Képes Géza 110, 111, 114, 118 id. Király Zoltán 49 Király Zoltán 28 Kisgyörgy Károly 24, 26, 35, 36, 101 Kiss Pál 76 Koncz Gábor 65, 66 Koncz Sándor 67, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 75 Kormos Ferenc 108 Kovács Ferenc 225, 226, 228

Köpeczi István 225, 229,
231, 252,
Kuklay Ferenc 85

L

Laborczy Róbert 82, 83, 86
Lázár Oszkár 57, 58, 98,
105, 145, 149

M

Magda Ágnes 244
Magda Zoltán 134
Major Béla 45
Major László 63

N

Nagy Szabolcs 179, 181,
182
Novák József 240

O

Osváth Lajos 20, 33

P

Palumbo Gyula 48
Pirigyi Tibor 235

S

Sass István 99
Sinkóné Tóth Zsuzsanna
183

Sipos Gyula 86
Sipos István 198, 199, 202,
203, 208, 210, 211, 212,
213, 215, 216
Soltész Kálmán 15, 17, 18

SZ

Szabó Csaba 134, 246, 261,
262, 264, 265
Szabó Ernő 141
Szala Pál 229, 251
Szathmáry Lajos 136, 138
Szűcs Ilona 222, 233

T

Takács Béla 143
Tóth Erzsébet 223
Tóth István 247, 248, 250,
251
Turák Zsuzsi 233

V

Varga Gábor 47

Z

Zelnik Csaba Ákos 158, 162,
163, 172, 174, 176

ZS

Zsuffa Tibor 193

Tartalomjegyzék

Bevezető (Király Zoltán)	5
<i>Kazinczy Ferenc mellszobra</i>	13
Pataki diákköszöntő	(1930-as évek) 14
Béketűrő professzor	(1925) 15
Régi diákhierarchia	(1926) 17
Marton János professzor úr vizsgáztat	(1929) 18
Az angol ABC	(1937) 20
Gyulumby vállalkozik	(1947) 21
<i>Pálóczy-Horváth György emléktábla</i>	22
A legjobb diákétkezde	(1960-as évek) 23
Diákgyomor	(1949) 24
<i>A pataki diákság emlékezete</i>	25
Győri Elek kifakad	(1948/49) 26
Sumeráj a béketüntetésen	(1949) 28
Sumeráj virágcsokorral	(1953) 29
Tekintélytartás Benkő-módra	(1950/51) 32
Benkő Béla kalandja az ÁVH-val	(1952) 33
<i>Móricz Zsigmond mellszobra</i>	34
Lét és tudat kölcsönhatása	(1952/53) 35
A magyar napfény	(1953) 36
Megolvasott pénz	(1958) 38
<i>Kazinczy Gábor mellszobra</i>	39
Magnetofonvita	(1960) 40
A lélekbúvár	(1948) 41
Hatásos propaganda	(1950) 44
Gyűjtőszendvény	(1984) 45
Bemutatkozás	(1953) 47
<i>Perényi Péter relief</i>	47
Szücs pátri mérges	(1870-es évek) 48
Radácsi úr segíteni próbál	(1920-as évek) 49
„Csonka gúla, csonka kúp...”	(1946) 50
Csokoládékiállítás	(1947) 51
<i>Komáromi János mellszobra</i>	52
Rivalizálások	(1947) 53

<i>Péchy Tamás és Teleki József emléktábla</i>	55
„Megadom a hangot”	(1947) 56
Előrelátó botránykeltés	(1947) 57
Elcserkészés	(1948) 58
<i>I. Rákóczi György és Lorántfy Zsuzsanna relief</i>	60
Jumbó és a primadonna	(1948) 61
„Passzív ellenállás” Patakon	(1949) 63
<i>Emödy Dániel és Finkey Ferenc emléktáblája</i>	64
Mit csinál, professzor úr?	(1947) 65
„Nektek mondom” Lukács 6:27	(1951) 66
Bázeli ösztöndíj	(1934) 67
Berlin: álom és valóság	(1938) 68
Püspöki üdvözet	(1953) 70
Beiktatás előtt Alsóvadászon	(1953) 71
Hittel és humorral	(1973) 72
Háborús eset	(1970) 74
A pataki levéltár humorából	(1973) 75
<i>Lorántfy Zsuzsanna ülőszobra</i>	76
Erkölcsei alap	(1950-es évek) 77
PALUMBY GYULA ÉS OSZTÁLYA GYŰJTÉSÉBŐL I-VII.	
Krónikáiró osztály	(1950-51) 78
Blöki bácsi újabb aranyköpései	(?1951) 80
Besötétítés	(1951/52) 82
Jakob tanár úr meghatódik	(1950/51) 83
Tanári türelem	(1951/52) 84
<i>Erdélyi János mellszobra</i>	85
Orbán tanár úr favicce	(1950/51) 86
Egy oroszóránk Hólyaggal	(1950/51) 86
Jövöbelátás	(1951) 89
A sűgás veszélyei	(1949) 89
A nagy Sztálin születésnapján	(1949) 90
Van levelem?	(1947) 93
A fohászt meghallgattam	(1948) 94
<i>Szabó Károly és Jászay Pál emléktábla</i>	97
Az ihlet hatalma	(1950) 98
Megfutamodás	(1953) 99
Méltatlan bosszú	(1953) 101

<i>Tóth Ede mellszobra</i>	102
Zsül apó felindul	(1955) 103
Útiköltség-hozzájárulás	(1955) 105
Ha a téma nem hever az úton... odatesszük	(1956) 107
Jövendőmondó diák	(1970) 108
KÉPES GÉZA ANEKDOTÁI I-III.	
Anekdotába illő	(1920) 110
Lovas kalandjaim	(1970-es évek) 111
Díszdoktorrá avatnak Helsinkiben	(1977) 114
Képes Géza pataki bordala	(1975) 117
<i>Trianon-émlékoszlop</i>	121
Ide a szikét	(1977) 122
Pecurkaland az Angol Internátusban	(1945) 123
<i>Trianon-émlékoszlop (részlet)</i>	126
Színházjegy - elővételben	(1900-as évek) 127
Az utolsó pisztolypárba a Botkón	(1910-es évek) 131
Levél a nagykaposi püspöknek	(1915) 134
Helyettesítés	(1928) 136
<i>1956 emlékoszlopa</i>	137
Szekunda	(1930) 138
Az igaz hazafiság	(1935) 139
<i>Wass Albert: Hontalanság hitvallása</i>	140
Bemutatom önöket	(1936) 141
A falu rossza	(1940) 142
Az írás hatalma	(1950) 143
A tanulni tudás ereje	(1955) 145
Dalolj, pecur!	(1960-as évek) 146
<i>Béres Ferenc mellszobra</i>	147
Falra hányt borsó, meg a többiek	(1964) 148
Patak kisugárzása	(1953) 149
Rácz István tanár úr feleltet	(1982) 151
A kicserélt dolgozatok	(1983) 153
Százötven egyes	(1983) 154
Szathmári tanárnő mondásai	(1983) 155
Szüreti báli kaland	(1983) 156
Beskatulyázva, avagy a megbecsült négyes	(1984) 158
<i>Csokonai Vitéz Mihály mellszobra</i>	159

Az osztályozás mítosza és valósága	(1992)	160
Biztonságos feleltetési módszer	(1985)	162
Az utolsó negyedikes télapó	(1984)	163
Kötőkészlet	(1984)	165
Borsi tanár úr és az ételhordó	(1984)	166
Koncz Éva tanárnő hangulatai	(1985)	167
Az ásó	(1985)	168
<i>Harsányi Zsolt fejszobra</i>		169
A konyhaséf	(1985)	170
A modell	(1985)	171
Az árva vadkacsa	(1985)	172
Bübü, alias Münchhausen báró kalandjai	(1985)	174
A dögszoba	(1985)	176
<i>Jakó János emléktáblája</i>		177
Az esernyő	(1987)	178
A napozópad	(1987)	178
Állatfarm	(2005)	179
Anekdotaest	(2005)	181
Sikeres improvizálás	(2005)	182
Kísérő anekdota	(2005)	183
Szórakozott öregdiák	(1922)	184
Durva tréfa	(1925)	185
Lőrés	(1925)	186
Latintudás	(1920)	188
A rothadt sarok vagányai	(1927, 1944)	188
<i>Fáy András mellszobra</i>		191
Kik cigarettáznak?	(1927)	192
Hogyan született II. József?	(1927)	193
Tudás és töprengés	(1930)	194
Kormánylap(át)	(1934)	194
Félreértett kritika	(1935)	195
<i>Szabó Zoltán és Újszászy Kálmán emléktáblája</i>		196
Egyházlátogatás után	(1936)	197
Feltevés és valóság	(1937)	197
Maroknyi székelty	(1955)	198
Szakmai kirándulás	(1958)	199
Tanuljunk valami mesterséget	(1946-47)	200

Humorözön	(1949)	202
Micsoda hóbot!	(1920-as évek)	202
Óvatosság	(1970-es évek)	203
<i>II. Rákóczi Ferenc szobra</i>		204
MHK (Munkára, Harcra Kész) mozgalom Sárospatakon (1948)		205
Tavaszi történelemóra	(1950)	206
Udvarias tanár	(1950-es évek)	208
Benkő Béla figyelmes	(1950-es évek)	208
Verébkísérlet	(1950)	209
Lelkifröccs	(1951)	210
Tömör fogalmazás	(1952)	211
Tanórai politizálás	(1953)	211
A merész orosztanár	(1949)	212
Tanárfiak sorsa	(1950-es évek)	212
Tanárbosszantó	(1959)	213
<i>Kossuth Lajos szobra</i>		214
Szarvasbögés Patakon	(1960)	215
Megjött a szakfelügyelő	(1958)	215
Feru bácsi felszólal	(1964)	216
„Humános” megoldás	(1949)	217
Bor a könyvtárban		218
Az elveszett jogász		219
<i>Pécsi Sándor mellszobra</i>		221
MISKOLCI ANEKDOTÁK		
„Szép az, ami érdek nélkül tetszik”		222
Pataki Desdemona és Otello		223
Szabotázskísérlet		225
Veszélyesen nehéz nyelv a latin		225
Művészi sugás		226
Irodalmi fizika... ..		228
Tartalékfelelés		229
Nevelés		229
Illegális almaszüret		231
Kollégiumi konyha emléke		233
<i>Kazinczy Lajos mellszobra</i>		234
Erköletesi bizonyítvány		235
Kínos nikotinhány		235

Névhiányos főnökség	236
Házi feladat	237
Biológiai nyúlporékolt	237
Új angol kiejtés	239
Édes puska	239
A fogoly szabó	240
Pedagógiai indukció	242
Névrokonság	243
Orosz társalgás	243
Karácsonyi készülődés	245
Fogyasztó szerelem	245
Blöki-köpések	246
Fizikai szemléltetés	247
<i>Egressy Béni mellszobra</i>	249
Élelmes röpdolgozatírók	250
Kifejezőképesség	250
Mecsoda különbség!	251
Rejtélyes jutalmi ital	252
Jogos kérdés	254
Különböző gyorsaság	254
Adományfogadás	255
Erkölcsei fenytés	256
Darab úr és Géza	257
Sportsérülés és politika	259
A „Sárospatak-maffia” ereje	259
Aprópénz	261
Hiányzik	262
A diák kegyetlen	262
Ritka feleltetés	264
Rajzszőgek	265
Oroszul tanulunk	266
„SZENDREY-ANEKDOTÁK”	
Siketek	269
Borsó	270
Gyógyulás	271
Ökumené	271
<i>Tompa Mihály szobra</i>	272

Meleg fogadtatás	273
Király Zoltán: <i>Diákszívű város</i>	274
Névmutató	277
Anekdotaözlök	283
Tartalomjegyzék	285

Sárospataki Református Kollégium Alapítvány

Támogassa a kollégiumot alapítványunk közreműködésével

- tanulmányi ösztöndíjak gimnáziumi tanulók és teológus hallgatók részére
- kutatói és PhD-ösztöndíjak folyósítása
- kulturális és sportprogramok, iskolai rendezvények támogatása
- iskolai kiadványok (pl. Refirka, Tablók könyve) támogatása

Tegyen velünk együtt az öregdiákok és a kollégium kapcsolatának erősítéséért!

- öregdiák honlap fejlesztése (www.patakidiak.hu – keresse meg régi diáktársait fényképek, tablók, címtár segítségével és tájékozódjon az iskola jelenlegi helyzetéről!)
- Öregdiák Vendégház üzemeltetése (Bertalan-ház, 3950 Sárospatak, Kazinczy u. 40. Tel.: 06-20/324-0432)
- öregdiákok céladományainak, hagyatékainak kezelése

Segitse velünk együtt a „pataki szellemiség” megmaradását!

- saját kiadványok készítése (pl. anekdotakincs, Pataki diákok az 1956-os forradalomban, stb.)
- vezetőképző tábor szervezése gimnáziumi diákvezetőknek
- részvétel a kollégium igazgatótanácsának munkájában

Kérjük, támogassa Ön is a Sárospataki Református Kollégium Alapítványt, amelynek Alapító Okirat szerinti célja, hogy szellemi és anyagi alapokat gyűjtsön a Sárospataki Református Kollégium kiemelkedő szintű működéséhez, amellyel a közel öt évszázados intézmény továbbra is a magyar reformátusság, az egész magyarság, az európaiság, valamint az egyetemes emberiség ügyét szolgálja.

Kuratóriumunk minden tagja pataki öregdiák. Közhasznúsági jelentéseink nyilvánosak, az interneten megtekinthetők.

Kérjük, keressen Ön is bennünket, hogy segíthessünk!

Székhely: 3950 Sárospatak, Rákóczi u. 1.

Levelezési cím: 1255 Budapest, Pf. 72.

E.mail: srk_alapitvany@yahoo.co.uk

Honlap: <http://www.srka.hu>

Adószám: 19070520-1-05

Számlaszám: K&H Bank 10409015-50485253-57531007

